

Bijlage 2. Stand van zaken van de acties uit het PFAS-actieplan, de conceptnota 'visie zorgwekkende stoffen' en de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie.

In deze bijlage wordt per actie of per aanbeveling de status als volgt weergegeven:

Oordeel	Uitleg
Op te starten	De actie is op te starten
Lopend	De actie is lopend, nog niet alle mijlpalen zijn bereikt.
Vertraagd	De actie is vertraagd t.o.v. de vooropgestelde timing
Afgerond	De actie is afgerond.
Doorlopend	De actie/het proces is ingebed als doorlopende actie in de werking van de hub ZS.

Tabel 1 Samenvatting status acties PFAS actieplan

PFAS Actie 01. Aanpassing Vlareem bepalingen water		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
1^e principiële goedkeuring	Q3 2022	Afgerond
Definitieve goedkeuring	Q2 2023	Vertraagd. Het besluit kreeg geen tweede principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering in de voorbije legislatuur maar werd opnieuw opgenomen door huidige kabinet Omgeving. Er wordt onderzocht hoe deze regelgeving bedrijven nog meer kan aanzetten tot proactief handelen en hoe andere landen en regio's omgaan met vergelijkbare uitdagingen.
PFAS Actie 02. Aanpassing Vlareem bepalingen lucht		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
Vooropgestelde afronding	Q4 2024	Vertraagd. Het eindrapport voor de BBT-studie ter beperking van PFAS luchtemissies is gepubliceerd op 8 maart 2024. De aanbevelingen zullen deze legislatuur opgenomen worden. Tevens zal worden ingezet op verder onderzoek m.b.t. de kennisleemtes.

PFAS Actie 03. Bijstelling van de meetmethodes voor PFAS in water		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
update WAC via ministerieel besluit	<u>Jaarlijks</u>	Het verandertraject is afgerond, jaarlijkse update WAC is een recurrente taak.
PFAS Actie 04. Actief meewerken om PFAS en andere ZS in relevante Europese Best Available Techniques Reference Documents (BREF's) op te nemen		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
BE commentaren aanpassing BREF guidance document geleverd	<u>2025</u>	De aanpassing van de BREF Guidance loopt. Er is aandacht voor ZS en BE heeft via de comments dit proberen versterken. Meer impact op de finale uitkomst van de BREF-Guidance is niet mogelijk. De opvolging van de BREF's is een continu proces waarbij het Belgisch begeleidingscomité blijvend aandacht zal hebben voor ZS in BREF's.
PFAS Actie 05. Opnemen van strengere bepalingen in de Richtlijn Industriële Emissies en de Richtlijn Prioritaire Stoffen op gebied van waterbeleid		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
afronding RIE	Q1 2024	Afgerond, al onze voorstellen m.b.t. ZS zijn opgenomen in de RIE
afronding richtlijn prioritaire stoffen waterbeleid	Q2 2025	Wat oppervlaktewater betreft, zijn de aanpassingen aan de KRW in juni 2025 in triloog-bespreking (Europese Raad, Parlement en Commissie). Een aangepast voorstel wordt nog dit jaar verwacht. In het voorliggende dossier is een milieukwaliteitsnorm opgenomen voor de som van 24 perfluorverbindingen, waarbij rekening gehouden wordt met de relatieve toxiciteit t.o.v. PFOA (a.d.h.v. relatieve potentiefactor).
PFAS Actie 06. Monitoring van het ruw water voor productie van drinkwater en van het drinkwater zelf en de opvolging en de verdere verfijning van het normenkader voor PFAS in drinkwater ter omzetting van de EU Drinkwaterrichtlijn((EU) 2020_2184)		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- rapportering over PFAS in drinkwater gekoppeld aan jaarrapportering over de drinkwaterkwaliteit in Vlaanderen - Jaarlijkse evaluatie van het normenkader door de bevoegde ministers	<u>Jaarlijks</u> <u>Jaarlijks</u>	Rapport te vinden op website VMM: https://vmm.vlaanderen.be/feiten-cijfers/water/drinkwater/indicator-drinkwaterkwaliteit Wordt opgevolgd. Vlaanderen volgt evoluties inzake drinkwaterrichtlijn op.
PFAS Actie 07. Inventarisatie brandweeroefenterreinen, andere sites waar zich grote branden hebben voorgedaan en andere risicolocaties voor PFAS		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Afronding inventarisatie	Q4 2023	Afgerond, geïnventariseerde locaties zijn ontsloten via de PFAS-verkenner (DOV). De studie van Arcadis Belgium NV naar de voornaamste PFAS-toepassingen en de bijhorende inschatting van de kans op het veroorzaken van bodem-, grondwater of waterbodemonverontreiniging is tevens afgerond.

PFAS Actie 08. Inventarisatie PFOA-houdend blusschuim in functie van toekomstige verbodsbepalingen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Afronding inventarisatie	Q4 2025	Ondertussen heeft de Europese Commissie (op 5/5/2025) beslist dat de deadline voor het gebruik van PFOA-houdend blusschuim met 6 maand verlengd wordt tot 3/12/2025. De inventarisatie-oefening is voor een groot deel afgerond, en bij heel veel bedrijven is de transitie aan de gang. Na 3/12/2025 zal geëvalueerd worden of er nog installaties in gebruik zijn ondanks het verbod, en zal geëvalueerd worden hoe hierop zal gehandhaafd worden.
PFAS Actie 09. Monitoring in afvalwater, oppervlaktewater, grondwater		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Extra metingen in grondwater, oppervlaktewater, afvalwater, waterbodems uitgevoerd zoals voorzien	<u>Jaarlijks</u>	De metingen in afvalwater, oppervlaktewater, grondwater en waterbodem werden in 2024 uitgevoerd zoals gepland.
Ontsluiting van de meetresultaten via de PFAS-verkenner	<u>Jaarlijks</u>	Alle data rond PFAS (afvalwater, oppervlaktewater, waterbodem) werden ontsloten op de PFAS verkenner. De meetresultaten voor grondwater zullen binnenkort in de PFAS-verkenner worden gepubliceerd.
PFAS Actie 10. Effect Based Monitoring (EBM)_ meten van het effect 'hormoonverstoring' in oppervlaktewater en sediment		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
vooropgestelde afronding van de eerste Europese monitoringcampagne met effectgerichte testen voor hormoonverstoring	<u>Q4 2024</u>	Een eerste korte interlabo meetcampagne met effectgerichte testen voor hormoonverstoring is eind 2023 uitgevoerd. De resultaten worden eind 2024 gepubliceerd. Een 2 ^e meetcampagne over een langere periode is in voorbereiding.
ER Calux en de DR Calux operationeel in het VMM labo	<u>Q4 2025</u>	In 2025 worden door labo VMM drie CALUX bioassays geoptimaliseerd om in te zetten binnen de milieumeetnetten. Het gaat om de DR-CALUX voor dioxines, de ER-CALUX voor hormoonverstoring en de PFAS-CALUX voor Perfluorverbindingen. De drie testen worden doorheen het jaar op verschillende milieumonsters oppervlaktewater en waterbodem uitgetest. De PFAS-CALUX wordt ook ingezet binnen de monitoring ikv het LIFE-project PFASTER.
PFAS Actie 11. Monitoring van aquatische biota		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Meetresultaten zijn ontsloten via PFAS verkenner	Jaarlijks	De monitoring in kader van het meetnet bioaccumulatie loopt jaarlijks door. In 2025 wordt de 4de meetcyclus van het meetnet bioaccumulatie opgestart ('25-'27). Hierbij worden PFAS-metingen uitgevoerd in visweefsel op 45 locaties verspreid over Vlaanderen.
Publicatie PFAS in historische visweefsels uit INBO weefseldatabank	2025	In 2025 verschijnt ook de publicatie van de studie naar PFAS in historische visweefsels uit de INBO weefseldatabank. In deze studie worden PFAS trends in visweefsel besproken en wordt er vergeleken tussen de periode 2000-2008 en het huidige meetnet bioaccumulatie.
PFAS Actie 12. Monitoring van aquatische biota: analyses in zoetwatervis		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
Afronding analyses PFAS en andere polluenten in zoetwatervis in Vlaanderen	<u>Q4 2024</u>	Alle geplande staalnames zijn afgerond sinds eind 2024. Wegens opgelopen vertraging, zijn analyses nog lopende. Verwachte afronding eind 2025.

PFAS Actie 13. Ontwikkeling van meetmethoden voor luchtkwaliteit en depositie en monitoring van luchtkwaliteit en depositie in hotspots en algemeen in Vlaanderen		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Meetresultaten PFAS luchtkwaliteit en depositie in hotspots uitgevoerd en gepubliceerd	jaarlijks	PFAS-meetresultaten in lucht worden op verschillende platformen periodiek gepubliceerd. Lees hier meer: https://vmm.vlaanderen.be/nieuws/up-to-date-blijven-over-pfas. DOV: De publicatie van de metingen van 2024 lopen met wat vertraging op. Meetmethoden: De ultrakorteketen-PFAS worden stilaan als vaste parameters meegenomen in de meetcampagnes.
PFAS Actie 14. Uitbreiding adviezen Gezond uit eigen grond voor PFAS		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Voorgestelde afronding	Q2 2025	Opdracht tot aanpassing van de website wordt afgerond midden 2025, koppeling met no regret zones wordt gemaakt. In het najaar 2025 wordt de praktische invulling opgemaakt. Communicatiecampagne van de nieuwe website wordt voorzien in het voorjaar 2026.
PFAS Actie 15. Onderzoek naar gezondheidseffecten bij jongeren gelieerd aan de huidige PFAS blootstelling in Vlaanderen		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Vooropgestelde afronding onderzoek	Q3 2023	De associaties tussen interne chemische blootstelling aan PFAS-componenten en gezondheidseffecten met betrekking tot de vierde cyclus van het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma en de HBM-studie rond 3M werden gefinaliseerd. De inzichten werden gecommuniceerd en geven input voor het gezondheid surveillance programma.
PFAS Actie 16 Ongelijke blootstelling en impact in Vlaanderen: ontwikkeling van een indicatoren raamwerk voor de integratie van sociale ongelijkheden in de gezondheidsimpact van chemische stoffen.		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Studie afgerond	Q4 2024	Eindrapport beschikbaar
PFAS Actie 17. Verderzetting en uitbreiding van de Vlaamse Humane referentie Biomonitoring campagne in 5de cyclus		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Beschikbaarheid nieuwe Vlaamse referentiegegevens	Q4 2027	lopend: De rekrutering werd opgestart en loopt tot eind 2025. Nadien worden de stalen geanalyseerd.
PFAS Actie 18. Meting van perfluoralkylstoffen (PFAS) via humane biomonitoring en bepaling van de belangrijkste blootstellingroutes, met inbegrip van een geïntegreerde risico-analyse in gebied rond 3M		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status

Rapport beschikbaar en gecommuniceerd naar deelnemers	<u>Q2 2023</u>	Het rapport is beschikbaar: en werd gecommuniceerd naar de deelnemers. https://researchportal.be/nl/publicatie/jongerenstudie-hbm-omgeving-3m
PFAS Actie 19. Health impact Assessments uitvoeren voor probleemsites (brandweeroefenterreinen en andere risicolocaties)		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Beslissing i.v.m. al dan niet nemen no regretmaatregelen bij risicolocaties, o.b.v. aangeleverde VBO of OBO	<u>Doorlopend</u>	Eind 2024 waren er ongeveer 150 zones waar nog no regret-maatregelen golden vanuit het preventief gezondheidsbeleid en een 750-tal zones met specifieke maatregelen bevestigd door locatiespecifiek onderzoek vanuit het bodembeleid. Qua typering zijn de locatiespecifieke no-regretzones vooral ingegeven door een grondwater vervuiling, in mindere mate door een bodemvervuiling.
Studie 'PFAS typegebieden' afgerond	<u>Q2 2025</u>	Het onderzoek naar de selectie van PFAS typegebieden die mogelijk in de scope kunnen komen om een eventueel HBM-hotspot-studie op uit te voeren werd in termijn verlengd tot half juni, teneinde de opmerkingen en vragen van de meewerkende actoren terdege te kunnen opnemen. In de studie werd als uitgangspunt rekening gehouden met 32 mogelijke typegebieden - echter wellicht niet even relevant om mee te nemen in een HBM-hotspot-onderzoek. We verwachten het resultaat tegen eind juni 2025 te kunnen communiceren.
PFAS Actie 20. Bevolkingsonderzoek PFAS in bloed zone 5km rond 3M Zwijndrecht		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Eindrapport beschikbaar met inschatting van de PFAS blootstelling in de regio van 3M op basis van PFAS concentraties in het bloed bij de deelnemers	<u>Q1 2025</u>	Brede communicatie van de resultaten van het grootschalige bloedonderzoek naar PFAS in de zone van 5 km zone rondom 3M is uitgevoerd op 18/03/2025. De resultaten zijn beschikbaar op de website van PFAS-Vlaanderen.
PFAS Actie 21. Epidemiologische longitudinale follow-up		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
Opstart longitudinaal epidemiologisch onderzoek regio 3M	<u>Q4 2023 opstart- Q4 2033 voorgestelde afronding</u>	Het grootschalig bloedonderzoek PFAS in de zone van 5 km rondom 3M heeft vertraging opgelopen omwille van een interlabo validatiestudie die diende uitgevoerd te worden om de resultaten van het bloedonderzoek correct te kunnen interpreteren. De publiekscommunicatie van de resultaten werd uiteindelijk uitgevoerd op 18 mrt. 2025. De resultaten van dit onderzoek zijn essentieel om de design van een longitudinaal epidemiologisch onderzoek op te baseren. We verwachten een oproep tot zo'n onderzoek te kunnen lanceren in het late najaar van 2025, om dan in de loop van 2026 te kunnen laten starten bij een academisch georiënteerd instituut/organisatie.
PFAS Actie 22. Analyse gecombineerde blootstelling aan milieupolluenten en PFAS in de omgeving van 3M		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Rapport beschikbaar	<u>Q4 2023</u>	In januari 2024 werd de studie voorgesteld aan de lokale adviesgroep van de jongerenstudie HBM. De resultaten zijn online beschikbaar via het eindrapport van de studie: Rapport gecombineerde blootstelling omgeving3M_s63kxf.pdf (vlaanderen.be) .
PFAS Actie 23. Bepalen van streefwaarden voor PFAS in grondwater		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status

Rapport beschikbaar	Q4 2023	Opdracht is afgerond. Studie is gepubliceerd: Bepalen van streefwaarden PFAS in grond en grondwater
PFAS Actie 24. Verdere verfijning en onderbouwing normeringskader bodem – uitlogings- en verspreidingsrisico's		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Onderzoeksrapport beschikbaar	<u>Q2 2024</u>	De metingen voor de veldstudie (= bepalen van de verdelingscoëfficiënten op bodemstalen) werden uitgevoerd. De resultaten worden binnenkort (mei 2025) besproken.
PFAS Actie 25. Onderzoeken of er zich significante emissies van PFAS voordoen binnen de sectoren 'Textiel' en 'Pulp- en papierindustrie'		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
De BREF 'Textiel' is afgewerkt en de bijbehorende algemene evaluaties zijn in uitvoering - is uitgevoerd	Q1-Q3 2024	De algemene evaluaties van de textielsector i.h.k.v. nieuwe BBtc zijn in 2024 afgerond.
Monsternames bij de sector 'Pulp- en papierindustrie' zijn uitgevoerd, analyseresultaten maakten een evaluatie en desgevallend bijsturing van het normen- en handelingskader mogelijk (Q4 2023).	<u>Q4 2023</u>	In 2024 nam de afdeling Handhaving afvalwaterstalen bij beide sectoren en voerde ze bij de textielsector emissiemetingen uit. Ook in 2025 zijn dergelijke staalnames en emissiemetingen gepland.
PFAS Actie 26. Identificeren van bedrijven die wat hun afvalwater betreft inzake PFAS kunnen worden bemonsterd als relevante puntbron in het licht van hun vergunning, en vervolgens het verzamelen en het controleren van PFAS-gegevens.		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Identificatie van bedrijven die wat hun afvalwater betreft inzake PFAS kunnen worden bemonsterd als relevante puntbronnen in het licht van hun vergunning	<u>Doorlopend</u>	De ingedeelde inrichtingen van Klasse 1 zijn grotendeels geïdentificeerd. Op 31/12/2021 werden er 66 bedrijven met een PFAS-parameter in de vergunning geregistreerd in databank van VMM voor afvalwater. Dit waren vooral de textielbedrijven met PFAS in de sectorale voorwaarden. Op 09/06/2025 staan er 318 bedrijven met een PFAS-parameter in de vergunning geregistreerd, hiervan is ongeveer 50% bemalingen.
Verzamelen en controleren van PFAS gegevens	<u>Q4 2024</u>	De afdeling Handhaving zal ook in 2025 stalen nemen van het geloosde afvalwater bij klasse 1 ingedeelde inrichtingen. Hierbij zullen bij een aantal stalen ook ultrakorteketen-PFAS worden bepaald. Het staalnameprogramma is in uitvoering.
PFAS Actie 27. Verhoogd toezicht op de PFAS-emissies bij zowel vergunde als niet-vergunde bedrijven in de milieucompartimenten water, grondwater, afval en lucht		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Acties milieuhandavingsplan 2024-2025 uitgevoerd	<u>Q4 2024</u>	De in 2024 opgestarte handavingsinitiatieven worden in 2025 verdergezet.
PFAS Actie 28. Stimuleren innovatieve waterzuivering		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status

Oplevering BBT-studie 'BBT voor de zuivering van met PFAS belast afvalwater/bemalingswater'	<u>Q4 2024</u>	Het eindrapport van de BBT-studie voor de zuivering van met PFAS belast bedrijfsafvalwater en bemalingswater werd gepubliceerd in Q4 2024. Verschillende aanbevelingen mbt (innovatieve) waterzuivering worden geformuleerd waarmee ook bedrijven aan de slag kunnen gaan. Verder onderzoek wordt verwacht binnen de schoot van het Kenniscentrum Innovatieve Saneringstechnieken.
PFAS Actie 29. Ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in afvalstoffen die in of als bodemverbeteraar worden gebruikt		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
gedragen voorstel voor normering voor PFAS klaar voor opname in Vlarema.	Q4 2023	Een voorstel van normering werd intern OVAM gevalideerd in december 2024 om mee te worden opgenomen in Vlarema 10. Afstemming met beleidsmakers en stakeholders moet nog gebeuren.
PFAS Actie 30. Het in 2021-2022 ontwikkelde handelingskader PFAS verder verfijnen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Verfijnd handelingskader PFAS op basis van nieuwe metingen en inzichten beschikbaar	<u>Q2-Q3 2025</u>	Met de communicatie van het grootschalige bloedonderzoek naar PFAS in de zone van 5 km rondom 3M Zwijndrecht kunnen deze resultaten meegenomen worden in de evaluatie van de no-regretmaatregelen. We verwachten een update hiervan door de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg tegen de zomer 2025. Ook de Fluorex-studie van de FOD Volksgezondheid (januari 2025 gecommuniceerd) die een update geeft van de achtergrondconcentratie PFAS in diverse voedingsmiddelen en gebruiksproducten zal aanleiding geven tot heranalyse van de no-regretmaatregelen. Ook in januari 2025 werden de nieuw afgeleide lucht-PFAS toetsingswaarden van VMM opgenomen als gezondheidkundige advieswaarden. Daarnaast werden ook enkele PFAS-depositie toetsingswaarden afgeleid. Verder verwachten dit najaar nog een opinie van de Hoge Gezondheidsraad over korteketen-PFAS.
PFAS Actie 31. Aanpak risicolocaties met mogelijke PFAS verontreiniging in bodem en grondwater		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Aantal locaties waar PFAS aangetoond wordt, waar verder onderzoek nodig is en waar bodemsanering nodig is en deze bodemsanering uiteindelijk wordt uitgevoerd beschikbaar.	<u>Jaarlijks</u>	Van de 866 geïnventariseerde brandweergelateerde locaties en de locaties waar branden geblust werden met PFAS-houdend schuim zijn er: 584 locaties waarvoor het verkennend bodemonderzoek behandeld is; 384 locaties waarvoor een beschrijvend bodemonderzoek (BBO) nodig is; 102 locaties waarvoor een BBO ingediend werd; 98 rapporten die reeds werden beoordeeld 44 locaties waarvoor nood tot bodemsanering blijkt Op 3 juli 2025 waren bij de OVAM 314 BBO's ingediend voor een bodemverontreiniging met PFAS. Hiervan hebben er 102 betrekking op één van de voormelde geïnventariseerde brandweergelateerde locaties. 287 rapporten zijn al beoordeeld: 98 hiervan hebben betrekking op één van de voormelde geïnventariseerde brandweergelateerde locaties. Voor 102 locaties moet tot bodemsanering overgegaan worden. Hiervan hebben er 44 betrekking op de voormelde

		geïnterviewde brandweergelateerde locaties. Dit onderstreept het belang van de prioritaire aanpak van deze locaties die werd uitgewerkt.
PFAS Actie 32. Ambtshalve uitvoering van PFAS-beschrijvende bodemonderzoeken		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Aantal opgestarte ambtshalve BBO's	<u>Doorlopend</u>	Reeds bij 101 locaties waar omwille van PFAS verdere maatregelen nodig zijn, is vrijstelling verleend. De uitvoering van ambtshalve beschrijvende bodemonderzoeken wordt gebundeld aangepakt via bestellingen op raamovereenkomsten. Ook in 2025 schrijft de OVAM een nieuwe raamovereenkomst hiervoor uit. Slechts een kleine fractie is reeds opgestart.
PFAS Actie 33. Ambtshalve uitvoering van voorzorgsmaatregelen te Willebroek_De Naeyer		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Voorgestelde afronding	<u>Q4 2024</u>	De voorzorgsmaatregelen, die in dit geval ook een sanering omvatten, zijn in 2024 afgerond in de betrokken zone F. We voeren nu een ruimtelijk breder onderzoek naar PFAS-verontreiniging in de omgeving van de voormalige papierfabriek De Naeyer. Tevens zijn waterbodemonderzoeken opgestart voor de Fabriekslaan en de waterlopen in en nabij het Broek De Naeyer in Willebroek. Uit deze onderzoeken zal blijken of verdere voorzorgsmaatregelen of saneringsmaatregelen noodzakelijk zijn.
PFAS Actie 34. Ambtshalve uitvoering van andere voorzorgsmaatregelen en bodemsaneringen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Opstart uitvoering voorzorgsmaatregelen en bodemsaneringen bij PFAS-verdachte locaties met vrijstelling saneringsplicht	<u>doorlopend</u>	Bij de PFAS-verdachte locaties die vrijstelling van saneringsplicht hebben verkregen, voert de OVAM het PFAS-onderzoek uit en bepalen we de beste saneringsvariant. De OVAM voert dit uit binnen de reguliere prioriteitsstelling en de reguliere middelen van de OVAM.
PFAS Actie 35. Conceptueel voorstel van een solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van PFAS		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- Start externe opdracht - Rapport beschikbaar	<u>Q1 2025</u> <u>Q4 2025</u>	Op 21/3/2025 werd de studie opgestart.
PFAS Actie 36. Gezondheidssurveillance programma		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
- Voorgestelde opstart - vooropgestelde afronding	<u>Q3 2024</u> <u>Q3 2024</u>	Voor het uitwerken van een gezondheidssurveillanceprogramma was er eerst inzicht nodig in de resultaten van het grootschalige bloedonderzoek rondom 3M Zwijndrecht - gecommuniceerd op 18 mrt. 2025, en wordt er gewacht op inzicht van het KCE dat vanuit de IMC Volksgezondheid een studieopdracht is gestart naar hoe de 1e lijn gezondheidszorg dient om te gaan met de resultaten van bloedonderzoeken, en hoe deze resultaten/gezondheidseffecten best op te volgen. Een eerste rapport hierover wordt verwacht in de zomer van 2025.

PFAS Actie 37. Medisch Milieukundige (MMK) ondersteuning in de regio rond 3M		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- voorgestelde opstart - voorgestelde afronding	<u>Q1 2023</u> <u>Q4 2032</u>	2024 stond voor de preventiewerkers grotendeels in het kader van ondersteuning en rekrutering voor het grootschalig bloedonderzoek naar PFAS. Ze boden ook heel wat praktische hulp bij het aanmelden en bij de interpretatie van de resultaten van het bloedonderzoek, maar ook gezondheidkundige kadering van andere, eerder milieu-gerelateerde, onderzoeken. Daarnaast zetten ze ook in op hun verankering als lokaal aanspreekpunt. Zo legden ze contacten met de lokale besturen, organisaties, verenigingen, burgerinitiatieven, enz. Ook waren ze aanwezig op inlooppmomenten en activiteiten in de betrokken gemeenten. Doorheen al hun acties besteedden ze telkens specifieke aandacht aan informatie op maat van kwetsbare groepen. Ze bouwden een vertrouwensband op en legden een stevige basis voor een duurzame samenwerking. Hierop zullen ze de komende jaren verder kunnen werken.
PFAS Actie 38. Ontwikkelen meetmethode en uitvoeren emissiemetingen		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
inwerkingtreding MB LUC (luchtcompendium)	<u>Q1 2024</u>	Trad in werking op 15/1/2024. Nieuwe onderzoekstaken opgenomen in programma 2024 referentielabo lucht: - Validatie en optimalisatie LUC-methode voor PFAS (reguliere indicatieve + korte ketens) in geleide emissies - Methode-ontwikkeling monitoring (ultra-)korteketen-PFAS en broeikasgassen canister methode geleide emissies
PFAS Actie 39. Studie ontwikkeling van een normenkader voor PFAS in fijn stof, depositie en _gasfase		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- rapport studie 'toetsingswaarden voor luchtkwaliteit PFBA, PFBS, HFPO-DA, 6:2 FTS, PFPrA en EFSA4 + depositie toetsingswaarden voor PFOS en PFBA' beschikbaar - rapport studie 'toetsingswaarden lucht voor luchtkwaliteit: TFA, PFHxA en PFDA + depositienormen voor TFA en PFOA + evaluatie mogelijkheid depositiemodellering' beschikbaar	<u>Q1 2024</u> <u>Q1 2025</u>	De eerst studie is afgerond en gepubliceerd op de website PFAS-Vlaanderen. De tweede studie is lopende en wordt in 2025 afgerond. Uit de eerste studie bleek dat de grondwater- en bodemtoetsingswaarden bepalend zijn voor het afleiden van depositienormen (veel lagere waarden dan via de humaan toxicologische afleiding). Daarom werd een extra studie (aanvulling op deel I) opgestart waarbij voor zo veel mogelijk PFAS-componenten een depositietoetsingswaarde wordt afgeleid op basis van toetsingswaarden voor grondwater- en bodem zonder humaan toxicologische afleiding. Dit zorgt ervoor dat we sneller en efficiënter tot depositietoetsingswaarden kunnen afleiden. Een rapport wordt in mei 2025 verwacht.
PFAS Actie 40 Project zorgwekkende stoffen in afvalstromen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Zie fiche ZS-acties 23		
PFAS Actie 41. Koppeling PFAS HBM-data aan gezondheidseindpunten uit het elektronisch medisch dossier		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status

Rapport beschikbaar	Q4 2023	In deze pilootstudie: (https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1709886845/PFAS - Studie - Coupling of PFAS results from human biomonitoring to health effects m1tna1.pdf) werd aangetoond dat het technisch haalbaar is om resultaten van biomerkers van blootstelling, zoals PFAS-waarden, uit HBM-studies te koppelen aan gezondheidseffecten geregistreerd in het elektronische medische dossier van huisartsen aangesloten bij het Intego-netwerk.
PFAS Actie 42. Gecoördineerde proactieve Vlaamse input voor Belgische werkgroep PFAS, het Belgische Comité REACH en het Europese PFAS-plan		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Proactieve opmaak Vlaamse insteek voor nationale of Europese samenwerking tijdig gegeven in relevante werkgroepen	<u>doorlopend</u>	Het mandaat van de betrokken CCIM-werkgroep PFAS is uitgebreid waardoor er nog meer de focus ligt op het uitwisselen van informatie die relevant is op het zicht krijgen op de impact van PFAS en de beleidsmaatregelen die beoogd kunnen worden. Op de laatste meeting van 10 apr. 2025 werd o.a. door de collega's van het Waalse Gewest een presentatie gebracht ingaand op nieuwe ontwikkelingen wat hun beleidsniveau betreft.
PFAS Actie 43. Aanpak waterbodems		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
overzicht van verdachte PFAS –locaties langs waterlopen en de resultaten van de bemonsteringen ter hoogte van waterbodem en oevers beschikbaar in de PFAS-verkenner	<u>Q4 2023</u>	De resultaten van de periode 2022-2023 zijn beschikbaar, deze rapportage is afgerond tegen april 2024. De studie van PFAS locaties wordt verdergezet in 2024 -2025, vooropgestelde afronding Q4 2025
PFAS Actie 44. Actualisatie van de meetmethoden voor PFAS in bodem en sediment		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
opstart actualisatie en uitbreiding parameterlijst CMA-methoden	<u>Q1 2023</u>	Sinds voorjaar 2023 werd aan 7 laboratoria een erkenning verleend voor het pakket B.8 PFAS in bodem of waterbodem. Verdere verfijning werd aangebracht in CMA 3D. CMA voor analyse op PFAS in bodem en sediment werd verder verfijnd. Wegens goede resultaten werden enkele parameters (PFDoDS, 10:2 FTS, PFBSA en MePFBSA) verschoven van de indicatieve naar de kwantitatieve indelingslijst. Verder werden de maximale rapportagegrenzen bepaald: 0,5µg/kg ds voor de kwantitatieve parameters en 4 µg/kg ds voor de indicatieve parameters.
PFAS Actie 45. Laagdrempelig verspreiden milieu-informatie		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
- bodemattest aangepast - pfas website met actuele informatie beschikbaar	<u>2024</u>	Als een grond gelegen is in een aandachtsgebied (bv. met PFAS no-regret maatregelen) wordt dit vermeld in de bodemverontreinigingsfiche. De bodemfiche is raadpleegbaar vanuit de Woningpas of via de site bodemkwaliteit.be. Gebruiksadviezen opgenomen in een beschrijvend bodemonderzoek worden getoond in de bodemfiche en worden vermeld op het bodemattest. In de DOV-verkenner wordt de inventaris brandweer(oefen)terreinen en incidenten (PFAS) gedeeld en de laag "Uitspraak bodemonderzoeken" die de status per locatie weergeeft. Er kan eveneens doorgeklikt worden naar de bodemfiche waarin de beschikbare onderzoeken met hun status getoond worden. Alle PFAS analyseresultaten uit bodemonderzoeken zijn publiek opvraagbaar in de DOV-verkenner.

PFAS Actie 46 Acties gericht naar de brandweerkorpsen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- informatie- en adviesgesprekken met brandwaar - cofinancieringsregeling in werking	<u>Q2 2023</u> <u>Q1 2025</u>	In de eerste helft van 2023 hebben er regelmatig overlegmomenten plaatsgevonden met netwerk brandweer, VVSG en OVAM. Tijdens deze overlegmomenten werd informatie uitgewisseld over de mogelijke oprichting van een fonds en over de werking van het bodemdecreet. Sinds 1 februari 2025 is de cofinancieringsregeling in werking getreden. Hierdoor kan de exploitant, gebruiker of eigenaar van de grond waarop de bodemverontreiniging met PFAS tot stand kwam door brandbestrijding of brandblusoefeningen een aanvraag indienen voor cofinanciering. Het percentage van de cofinanciering voor de kosten bedraagt respectievelijk 35 % voor ondernemingen en 50 % voor niet-ondernemingen, bv. lokale besturen of hulpverleningszones. Voor particulieren is een volledige ontzorging voorzien. Zij zullen het beschrijvend bodemonderzoek niet zelf moeten (laten) uitvoeren. De OVAM zal raamcontracten met bodemsaneringsdeskundigen voorzien. De particulier betaalt dan enkel nog een retributie van maximaal 500 euro voor het beschrijvend bodemonderzoek.
PFAS Actie 47. Beschikbaar stellen en visualiseren van data inzake humane biomonitoring (HBM)		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Dashboard ontsloten via website omgeving	Q2 2023	Het dashboard werd ontwikkeld voor PFAS en uitgebreid met verschillende andere ZS (As, Cd, Cr, Hg, MeHg, Pb, PAK's-metabolieten, PBDE's, HBCD, TBBPA, BPA, ftalaten, 2,5-DCP, glyfosaat, AMPA, TCPy, permethrine-merkers, organofosfaatvlamvertragers).
PFAS Actie 48. Optimalisatie van datastromen milieucompartimenten_ verdere uitbouw van de PFAS-verkenner		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
- Afronding optimalisatie datastromen - Actuele PFAS-data beschikbaar voor verschillende milieucompartimenten	<u>Q4 2026</u> <u>doorlopend</u>	De PFAS data die via de PFAS-verkenner wordt aangeboden werd verder up to date gehouden rekening houdend met de update frequentie die voor elk van de datastromen van toepassing is. Automatisatie van datastromen zelf (o.b.v. API) zal aan de orde komen naarmate de vernieuwing van de DOV architectuur conform OSLO verder gerealiseerd is en er volop gebruik gemaakt kan worden van de OSLO-codelijst van de chemische stoffen in het algemeen en de zorgwekkende stoffen in het bijzonder.
PFAS Actie 49. Informatie-uitwisseling in het kader van het Europees Partnerschap Chemische risicoanalyse (PARC) en rond beleidsvertaling van HBM-resultaten voor PFAS		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Vlaamse PFAS-data opgenomen in activiteiten/projecten PARC	<u>Q2 2028</u> <u>(=einde PARC)</u>	Binnen PARC blijft informatie-uitwisseling een belangrijk aandachtspunt. De Vlaamse partners zorgen voor een efficiënte doorstroming van de informatie. Link met ESFRI - Eirene wordt gemaakt, zodat ook de wetenschappelijk infrastructuur gestimuleerd wordt.
PFAS Actie 50. Ondersteuning aan de 1ste lijn rond 3M en bij uitbreiding Vlaanderen		LOPEND

Mijlpalen	Timing	Status
- Ondersteuningspakket rond PFAS voor 1ste lijn gezondheidswerkers in de omgeving rond 3M beschikbaar - Ondersteuningspakket rond PFAS voor 1ste lijn gezondheidswerkers op basis van de ondersteuning toegepast in de omgeving rond 3M beschikbaar	<u>Q1 2025</u>	In maart 2025 werden de 1e lijn kadering nogmaals geüpdatet o.v.v. de communicatie van het grootschalige bloedonderzoek in de zone van 5km rondom 3M-Zwijndrecht. Hiervoor werd er onder andere een geaccrediteerde infoavond voorzien voor de betrokken huisartsen in de wijde omgeving van deze zone. Eind 2024 nam het IMC het initiatief om aan het KCE een standpunt te vragen m.b.t. richtlijnen en adviezen voor artsen voor het uitvoeren van individuele bloedonderzoeken en/of de interpretatie van bloedonderzoek. De resultaten worden verwacht tegen de zomer van 2025.
PFAS Actie 51. Kennisdeling PFAS in zeeschuim		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Kennis in verband met PFAS in zeeschuim gedeeld met de federale overheid/ andere landen.	<u>Q1 2025</u>	Er is verdere kennisdeling gebeurd over PFAS in zeeschuim in het kader van de CCIM-werkgroep PFAS en in de inhoudelijke expertenwerkgroep ZS waaraan ook Nederlandse experten deelnamen. Verdere evoluties rond PFAS in zeeschuim worden opgevolgd in het kernteam ZS en de werkgroepen.
PFAS Actie 52. Overzicht van de PFAS-normen		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
publiek toegankelijk overzicht van de relevante bestaande normen in Vlaanderen m.b.t. PFAS beschikbaar	<u>Q4 2023</u>	Een overzicht van PFAS-normen en -toetsingswaarden in lucht, water en bodem werd opgenomen op de website PFAS Vlaanderen: https://www.vlaanderen.be/pfas-vervuiling/pfas-normenkader .

Tabel 2 Samenvatting status acties 'conceptnota visie zeer zorgwekkende stoffen'

ZS Actie 01. Vlaanderen levert via de nationale overlegstructuren (CCIM, BCR) tijdig gecoördineerde insteek op restrictiedossiers ihkv REACH		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
REACH restrictie inzake PFAS-houdende brandblusschuimen	Q1-Q4 2023	Tweede publieksraadpleging gestart op 15 maart 2023. op 29/04/25 door het Europese REACH Comité aangenomen. Momenteel is het nog wachten op de officiële publicatie ervan, waarna de restrictie kan in werking treden. Voor diverse toepassingen worden nog overgangperiodes in de restrictie bepaald. Ons land gaf ondanks zijn goedkeuring in het Comité in zijn 'vote declaration' o.a. aan dat we voor de belangrijke toepassing op SEVESO-sites wel voorstander blijven van een veel snellere omschakeling naar PFAS-vrij schuim dan door het restrictievoorstel nu wordt voorzien (m.n. een lange transitieperiode van 10 jaar).
Universele REACH-restrictie inzake PFAS	Q1-Q3 2023	Voor het op 7 februari 2023 uitgebrachte voorstel van Universele REACH-restrictie inzake PFAS startte de eerste publieksraadpleging op 22/03/2023 en liep gedurende zes maanden. De Belgische input werd voorbereid in de PFAS-Werkgroep binnen CCIM (incl. Vlaamse inbreng). Een Belgisch stakeholderoverleg werd georganiseerd vanuit het Belgische Comité REACH en vond plaats op 28/03/2023. Inwerkingtreding zou ten vroegste in 2026 haalbaar zijn. Tijdens de Europese ENVI-raad van 17/12/24 is het belang van deze uitfasering voor ons land nogmaals bevestigd. Momenteel zijn de wetenschappelijke instanties (m.n. RAC en SEAC, zie weblinks voor meer info hieronder) voorzien in het Europees Agentschap voor Chemische Stoffen (ECHA) in dit dossier zorgvuldig hun uitgebreide en onderbouwde opinies aan het uitwerken.
Voorstel van PFHxA REACH-restrictie	Q1 2024	Afgerond. De PFAS-restrictie inzake PFHxA werd op het REACH Comité van 29/02/24 aangenomen. Op 20/09/24 werd de restrictie officieel gepubliceerd.
ZS Actie 02. Opstarten van verhoogd toezicht op de productie en het gebruik van ZS waarvoor een restrictie of een autorisatie volgens REACH geldt		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Inventarisatie van het gebruik van ZS die in annex XIV staan	2023-2024	Het gebruik van ZS op de autorisatielijst (annex XIV) is in 2024 vooral gecontroleerd via de autorisatie van het gebruik van octyl- en nonylfenoethoxylaten in medische assays (de in 2023 toegekende autorisatie aan Roche Diagnostics, voor gebruik van octyl- en nonylfenoethoxylaten). Ook het gebruik van chroomVI-verbindingen werd verder gecontroleerd binnen het moeilijke kader van de vernietigde CTAC-autorisatie
Inspecties obv inventarisatie-oefening	Doorlopend	
Inventarisatie van ZS die nog op de kandidaatlijst voor ZZS (REACH) staan	2024-2025	De inventarisatie van gebruik van ZS die op de kandidaatlijst staan, moet nog steeds opgestart worden. in 2025 vooral gefocust worden op de recentste restricties.
ZS Actie 03. Opstarten overleg met het beleidsdomein EWI, uittekenen plan van aanpak om beleidsmatig het concept Safe and Sustainable by design (SSbD) toe te passen		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Overleg met EWI	Q2 2023	Opgestart

Opstart studie	Q3 2024	Studieopdracht SSbD werd opgestart begin 2025. De opdracht richt zich op de opmaak van een onderzoeksplan en beschrijving van toekomstige onderzoekslijnen en -prioriteiten die de uitrol van het SSbD-concept binnen het Vlaamse beleid faciliteren, met specifieke focus op het beleidsdomein omgeving. Naast de collega's van het beleidsdomein omgeving zijn ook collega's van VLAIO en de federale overheid betrokken. Via workshops zal ook de industrie worden betrokken.
Eindrapport	Q2 2026	
ZS Actie 04. Verder uitvoeren en afronden van voorbereidende studies m.b.t. implementatie van een inventarisatieplicht en stoffenbalans voor (potentieel) gevaarlijke stoffen		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Eindrapport stoffenbalans beschikbaar: Template en code van goede praktijk voor het opstellen en actueel houden van het overzicht van de afvalwaterstromen en afgasstromen (als onderdeel van het milieubeheersysteem)	Eind 2023	Opgeleverd Q1 2024
Eindrapport inventarisatieplicht beschikbaar: Onderzoek naar de implementatie van een inventarisatie voor potentieel (zeer) gevaarlijke stoffen	Eind 2023	Opgeleverd Q2 2024
Ontwerp regelgevend kader voor GPBV-installaties	Q3 2024	I.h.k.v. de implementatie van de RIE en IEPR zal een regelgevend kader uitgewerkt worden.
Ontwerp regelgevend kader	Q2 2024	Afgerond
ZS Actie 05. Opstarten van de aanpassing van de IMJV rapporteringsverplichtingen voor ZS voor zowel water als lucht		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Plan van aanpak beschikbaar, traject voor aanpassingen opgestart	2024	De implementatie van RIE/IEPR is lopende incl. de update van het IMJV.
Eerste rapportering van ZS inventaris	2027-2028	Op te starten
ZS Actie 06. Inventarisatie van noden voor onderzoek naar nieuwe meetmethodes		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Opnemen ontwikkeling meetmethoden in jaarprogramma	Jaarlijks	Jaarprogramma 2025 (VITO referentielabo) goedgekeurd met extra onderzoekspakket PFAS/ZS-meetmethoden.
Sleutelparameters onderbrengen in erkenningspakketten VLAREL	Ad Hoc	Nodige aanpassing erkenningspakketten VLAREL doorgevoerd in MB's WAC en LUC 2025
Gevalideerde meetmethoden worden opgenomen in compendia	Jaarlijks	MB's compendia water en lucht WAC en LUC 2025 goedgekeurd. Voorbereidingen getroffen voor MB's WAC en LUC 2026. Voor de pakketten PFAS in water W.7.9.1 (standaardreeks $\geq C4$) en W.7.9.2 (ultrakorte ketens) werden naast de bestaande deeldomeinen afval- en oppervlaktewater nu ook grond- en drinkwater toegevoegd. De verplichting om over een erkenning voor deze nieuwe deeldomeinen te beschikken gaat in vanaf 1 januari 2026.

ZS Actie 07. Ontwerpend en verkennend onderzoek naar de concepten ‘milieu- en gezondheidsgebruiksruimte’ opstarten		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
• Gunning overheidsopdracht	Q3-Q4 2024	De opdracht werd gegund eind 2024 met doorlooptijd 1,5 jaar.
• Oplevering eindrapport	Q1-Q2 2026	
ZS Actie 08. Verhoogde aandacht voor ZS in milieueffectrapportage door betere monitoringdata en betere doorvertaling van informatie uit de kennishub omgeving en gezondheid		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
• Decreet vereenvoudiging en modernisering MER goedgekeurd	afgerond	Het decreet van 17 mei 2024 voert een vereenvoudiging en modernisering door van de regelgeving rond milieueffectrapportage. Een uitvoeringsbesluit werd principieel goedgekeurd op 31 mei 2024. Momenteel loopt nog steeds het transitieproces modernisering m.e.r.
• Het Vlaams expertisecentrum m.e.r. maakt deel uit van de hub ZS	Doorlopend	Afgerond
• Relevante kennis uit de kennishub wordt geïntegreerd in het kennissysteem m.e.r.	Doorlopend	Op te starten. Nood aan extra capaciteit hiervoor
• De inname van gebruiksruimte waar in MER's rekening mee gehouden wordt, wordt afgestemd met visie uit de studie milieu- en gezondheidsgebruiksruimte.	Volgt op ZS actie 7	Op te starten
• Ontwikkelen van een beleidsvisie over hoe ver moet gegaan worden met het nemen van milderende maatregelen bij het emitteren van ZZS	Eerste algemene aanpak in actie 9 ZS	Op te starten
• Leemtes in de kennis m.b.t. monitoringdata uit afgeronde MER's worden structureel gecapteerd en doorgegeven aan de kennishub.	Doorlopend	Op te starten. Nood aan extra capaciteit hiervoor, zowel bij het Team Omgevingseffecten als bij het Team Digitalisering
• Beschikbare monitoringdata (metingen VMM, handhaving, ...) wordt structureel bewaard en is makkelijk raadpleegbaar (zodat er rekening mee kan gehouden worden bij nieuwe projecten).	Niet op korte termijn	Op te starten. Wordt opgepikt bij opzetten kennissysteem m.e.r.
• Data uit afgeronde MER's wordt structureel bewaard en is makkelijk raadpleegbaar (zodat er rekening mee kan gehouden worden bij nieuwe projecten).	Niet op korte termijn	Op te starten. Wordt opgepikt bij opzetten kennissysteem m.e.r.
ZS Actie 09. Plan van aanpak uitwerken voor het concept minimalisatie van emissies – water en lucht		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
• Plan van aanpak beschikbaar	Q2 2024	Afgerond. De minimalisatieverplichtingen zijn uitgewerkt voor alle IIOA.
• Minimalisatie van emissies wordt geïntegreerd in het RIE-IEPR-actieplan (actie 10)	Q2 2024	Afgerond. De RIE verplicht om de minimalisatie van emissies (voor GPBV-installaties) uit te werken op basis van een inventaris gevaarlijke stoffen. Een aanpassing van Vlarem werd uitgewerkt met als doel om de werking rond minimalisatie in Vlaanderen uit te voeren.
• Verbreding minimalisatie voor ZS in niet GPBV-installaties	Q2 2024	Afgerond. Het voorstel tot aanpassing van Vlarem m.b.t. minimalisatie van emissies voor zorgwekkende stoffen bevat ook een verbreding voor niet GPBV-installaties.

ZS Actie 10. Aanpassing VLAREM bepalingen lucht mbt ZS opstarten		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Traject voor aanpassingen opstarten	2024	De BBT studie PFAS in de lucht is afgerond en de voorbereiding van de omzetting in VLAREM is gestart: een voorstel tot aanpassing van VLAREM wordt voorbereid. De BBT studie "actualisatie algemene emissiegrenswaarden ZS" is lopende en zal eveneens uitmonden in een voorstel tot aanpassing van VLAREM.
ZS Actie 11. Bij totstandkoming van herziene richtlijn industriële emissies (RIE) trachten bepalingen te versterken op het gebied van ZS om impact van ZZS in industriële installaties te beperken		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
BE input bij amendementen van de Raad tijdig geleverd	Maart 2023	Succesvol. BE heeft (samen met NL, FI en DK) relevante bepalingen inzake ZS kunnen laten opnemen in het goedgekeurde Raadsvoorstel
Be input bij amendementen van het Europees parlement tijdig geleverd	Juli 2023	Het Europees parlement werkt momenteel aan de amendementen op het COM voorstel
Definitief voorstel om de RIE up te daten	Januari 2024	Relevante bepalingen m.b.t. ZS zijn weerhouden ion het definitieve voorstel tot aanpassing van de RIE
ZS Actie 12. Verderzetten BBT-studie algemene emissiegrenswaarden voor ZS in lucht		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Eindrapport beschikbaar	Q4 2025	Studie gestart Q4 2023 en zit op schema Het begeleidingscomité vergaderde reeds drie maal. De input van het begeleidingscomité op draft 2 wordt momenteel verwerkt door VITO. De publicatie van de finale draft op de EMIS-website wordt nog dit jaar verwacht.
ZS Actie 13. Prioriteitsbepaling aanpak ZS en zorgen dat deze worden opgenomen in nieuwe jaarprogramma's Vlaamse BBT-studies		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Aandacht voor ZS in jaarprogramma Vlaamse BBT-studies voor 2025	2024	Recurrente actie. Bij opmaak jaarprogramma's Vlaamse BBT-studies wordt rekening gehouden met prioriteit aanpak ZS. Verschillende lopende BBT-studies hebben een focus op ZS. Het werkprogramma Vlaamse BBT-studies voor het jaar 2025 werd goedgekeurd door de minister, met een BBT-studie i.v.m. fumigatiemiddelen. De bevraging voor voorstellen programma 2026 werd gestart met een focus op zorgwekkende stoffen.
ZS Actie 14. Verhoogd toezicht bij bedrijven die ZS produceren of gebruiken: organiseren van handhavingsinitiatieven ten aanzien van bedrijven waar ZS-emissies plaatsvinden		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status

Aandacht voor de handhavingscontext inzake ZS werking in het Omgevingshandhavingsplan van de afdeling Handhaving van het Departement Omgeving (OHP) 2024-2025 incl. het opstarten van gerichte handhavingsinitiatieven	Q1 2024	Afgerond
Uitvoering van monsternames en emissiemetingen ihkv het OHP	doorlopend	De werkgroep ZS is inmiddels opgestart. Er is doorlopend en permanent verhoogde aandacht voor de (potentiële) emissie van ZS bij klasse I ingedeelde inrichtingen. De acties hieromtrent zijn opgenomen in ons omgevingshandhavingsplan.
Controle van de zelfcontroleverplichtingen bij ZS bedrijven ihkv het OHP	Doorlopend	
ZS Actie 15. Inventarisatie en opvolging van hotspotwerking en milieugezondheidskundige aandachtsgebieden m.b.t. ZS uitvoeren		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
MGAG Hoboken	Halfjaarlijks	Communicatie HBM-onderzoek in het najaar 2024, en de halfjaarlijkse bloedresultaten bij kinderen eind 2024. In het voorjaar 2025 wordt gewerkt aan een beleidsmatige doorvertaling van de beleidsaanbevelingen in de werkgroep Milieu & Gezondheid Hoboken. De verwachting is dat de beleidsaanbevelingen afgerond zijn tegen eind juni.
MGAG Genk-Zuid	Jaarlijks	Gezondheidskundig in een passieve opvolgfase.
MGAG 5km-zone rond 3M	Per Kwartaal	In de 5km zone rondom 3M werd de medisch milieukundige ondersteuning verdergezet, en werden op 18 maart 2025 de resultaten van het grootschalig bloedonderzoek gecommuniceerd.
Hotspot Stationsbuurt Antwerpen	Januari 2025	De resultaten van de HBM in de stationsbuurt Antwerpen worden verwacht in de loop van de maand juni.
Opvolging lozingssituatie 3M	Doorlopend	In de omgeving van Indaver wordt de lozingssituatie, inclusief de luchtemissies (o.a. via een non-target analyse) opgevolgd en in perspectief gezet van de immissiemeetresultaten. De beoordeling gebeurt door Indaver, onder toezicht van Omgevingshandhaving en Departement Zorg, gesteund door VMM en OVAM.
MGAG Brussel Luchthaven Nationaal	14/06/2024	In E-HIS werd eind 2024 een update voorzien die de gezondheidskundige impact visualiseert van het geluid t.a.v. vliegverkeer, en dit op de spatiale resolutie woonwijniveau.
Mandaat verankerd in wetgeving	Juni 2024	Afgerond. In een wijzigingsdecreet van het preventiedecreet werd de rechtsbasis voor het preventief gezondheidsbeleid m.b.t. chemische factoren geüpdatet. De drinkwaterregelgeving werd i.s.m. departement Zorg – VMM aangepast in februari 2023, aan de nieuwe EU-richtlijn en aan het meest recente inzicht.
Drinkwater	December 2024	I.s.m. de VMM werden voor drinkwater 2 belangrijke toetsingswaarden afgeleid en gecommuniceerd: voor TFA en triazool.
De immissieresultaten te Olen werden onderzocht op o.a. zware metalen, hieraan wordt een gezondheidskundige interpretatie verbonden. Communicatie is voorzien voor einde mei.		
Half mei worden de analyseresultaten 2024 van dioxines en PCB's in depositie in 12 gemeenten gecommuniceerd.		
ZS Actie 16. Ontwikkelen van aanpak en beleid voor bodemverontreiniging met nieuwe opkomende stoffen en diffuse bodemverontreiniging_ project 'Nieuwe opkomende stoffen en diffuse bodemverontreiniging' verder uitvoeren		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Bepalen van streefwaarden voor PFAS in grondwater	Voorjaar 2024	Eindrapport is beschikbaar. Zie PFAS actie 23.

• in Vlaanderen		
• Conferentie Ensor5	Voorjaar 2024	Event heeft plaatsgevonden
• Traject aanpassing wetgeving	2025	Versillende verkennende meetcampagnes zijn opgestart. Het traject voor aanpassing van wetgeving is gestart.
ZS Actie 17. In kaart brengen van de concentraties van verschillende ZS in het binnenmilieu van kinderdagverblijven		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
• Bepalen welke ftalaten en organofosfaat vlamvertragers er gemeten zullen worden	Februari-juni 2023	Afgerond
• Selectie en rekrutering kinderdagverblijven	Februari-september 2023	Afgerond
• Opleiding staalnemers	Oktober 2023	Afgerond
• Staalneming, analyse en rapportering	November 2023-december 2024	Afgerond. De resultaten werden gecommuniceerd begin maart 2025.
ZS Actie 18. Vlaams humaan biomonitoring programma uitvoeren		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
• Onderzoeksplan beschikbaar	Voorjaar 2024	Plan werd opgemaakt op participatieve wijze
• Eindresultaten beschikbaar	Eind 2027	Rekrutering loopt en wordt beëindigd eind 2025.
• Uitbreiding PFAS-volwassenen	mei 2024	Onderzoeksplan en opdrachsubsidie (meer info zie PFAS-actieplan). Rekrutering loopt.
ZS Actie 19. Het opzetten van een signalisatie- en opvolgsysteem voor vragen en klachten bij lokale medisch milieukundige problematiek.		VERTRAAGD
Mijlpalen	Timing	Status
• In gebruikname van het systeem	Q3-Q4 2024	Omwillen van te beperkte financiële en personele capaciteit vertraagd: opstart systeemontwikkeling in de 2e jaarhelft van 2025.
• Oplevering en testing	Q3-Q4 2023	GDPR-compliance, geholpen door een aangepaste rechtsbasis in het Preventiedecreet: de rechtsbasis hiertoe werd aangepast in een wijziging van het Preventiedecreet (VP 17/04/2024). Een businessanalyse werd uitgevoerd.
ZS Actie 20. Opvolging en aanpak gezondheid_ gezondheidssurveillance en zorgondersteuning in milieugezondheidkundige aandachtsgebieden		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status

Hoboken: halfjaarlijkse bloedanalyses bij kinderen en gekoppelde individuele zorgondersteuning		Lopend. In Hoboken zitten we nu aan jaargang 6 van de zorgondersteuning. De onderhandeling met het bedrijf Umicore is opgestart om het project te verlengen dat normaal gezien dit jaar 2025 afloopt.
Zwijndrecht: opzet van een gezondheidssurveillance programma	2024	Lopend. De opzet van een gezondheidssurveillance programma in de 5km zone rondom 3M-Zwijndrecht is nog niet gestart omdat hiervoor het inzicht vanuit het grootschalig bloedonderzoek PFAS in de zone van 5 km rondom 3M (resultaten bekend gemaakt op 18 mrt. 2025) en de KCE-studie hoe men vanuit 1e lijn geneeskunde met deze bloedresultaten omgaat (resultaat verwacht tegen de zomer 2025), nodig is.
Aanpassing rechtsbasis preventief gezondheidsbeleid Milieugezondheidszorg	2024	Afgerond
ZS Actie 21. Onderzoek uitvoeren m.b.t. methodiekontwikkeling voor kwalificatie en kwantificatie van milieu-gerelateerde gezondheidsschade		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Epidemiologisch luik	Oktober 2027	Fase 1: lopend. Rapportage - meta-analyse inzetmodaliteit associatie PFAS-leveraandoeningen.
Gezondheidseconomisch luik	Oktober 2027	Fase 1 afgerond. Rapportage - cost of illness study: methodiekbepalingen voor Liver dysfunction en Birth weight,
Juridisch luik	Oktober 2027	Fase 1 afgerond. Rapportage - analyse opbouw case Asbestfonds (FEDRIS) t.a.v. PFAS-modaliteiten.
Dit onderzoek zit op schema. In mei 2025 wordt er uitgewisseld en afgestemd met het initiatief rond het sectorfonds ZS (Federaal en intergewestelijk initiatief).		
ZS Actie 22. Kenniscentrum innovatieve saneringstechnieken operationaliseren		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Beslissing VR m.b.t. opstart KIS	Q2 2023	Afgerond. Er is een veelbelovende start van de vzw KIS genomen. De vzw is ondertussen gekend bij de meeste stakeholders. Vele actoren werden ondertussen lid van de vzw. Alle Vlaamse universiteiten behoren tot de leden en ook bij de overheden en bij het bedrijfsleven groeit het aantal leden sterk. Het getuigt van het feit dat de vzw KIS invulling geeft aan de nood tot samenwerken en overleg, en het samenbrengen van kennis in de aanpak van zorgwekkende stoffen en specifiek PFAS in Vlaanderen.
ZS Actie 23. Ontwikkelen van een gestructureerd beleid rond PFAS en andere zorgwekkende stoffen in afval		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Eerste meetcampagne ZS in afvalstromen afgerond	2023	Afgerond. Eindrapport klaar eind mei 24
Tweede meetcampagne ZS in afvalstromen afgerond	2024-2025	Lopend. Campagne loopt. De resultaten worden verwacht tegen juni 2025.
Literatuurstudie ZS in afvalstromen afgerond	2024	Afgerond. Voorzet van literatuurstudie door VITO wordt opgeleverd eind 2023.

Ontwikkeling bredere visie ZS in afvalstoffen en materialen	2024-2025	Lopend. Informatie vergaard en gestructureerd. Op basis hiervan werd de input voor het Vlaams Beleidsplan ZS opgeleverd.
Handleidingen voor de identificatie van POP-houdend afval en veilige verwerking	2024-2025	Lopend. Schrijfproces is bezig en bevraging werd gedaan van specifieke stakeholders. Tegen juni wordt een eerste draft verwacht.
Handelingskader voor de recyclage van afvalstromen tot veilige gerecycleerde materialen	2025-2026	Op te starten.
ZS Actie 24. Uitvoeren van een studie m.h.o. het afbakenen van de scope en term ZS binnen het Vlaamse beleidskader		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Studie DZORG – partnerorganisatie milieugezondheidszorg: ZS- lijsten	1/04/2023	Afgerond.
Eindrapport studie 'afbakenen scope en term ZS' beschikbaar	Q1 2025	Afgerond. De studie werd opgeleverd en is gepubliceerd op de PFAS-website, op publicaties Vlaanderen en op het FRIS-portaal. De studie werd ook verstuurd naar alle stakeholders, die hebben deelgenomen aan de klankbordgroep.
Criteria voor identificatie van chemische stoffen als ZS beschikbaar	Q1 2025	Afgerond. Dit maakt deel uit van het rapport.
1e ZS lijst voor omgeving en gezondheid beschikbaar	Q2 2024	Een 1 ^e voorlopige lijst werd opgeleverd, o.b.v. de criteria voor ZS en geïdentificeerde Europese bronlijsten in het eindrapport van de studie. De lijst wordt verder verfijnd in de werkgroep 'data ZS'.
ZS Actie 25. Uitvoering werkprogramma Vlaamse werkgroep ZZS		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Methodiek voor 1^e prioritering van ZZS binnen het preventieve gezondheidsbeleid beschikbaar	Q3 2024	Opgestart. De methodiek (multi-criteria decision analysis) voor een prioritering van humane ZZS binnen het preventieve gezondheidsbeleid is gemaakt en wordt momenteel uitgetest op een selectie van ZS, namelijk stoffen die in Vlaamse humane biomonitoringstudies werden gemeten. Het doel daarvan is om de MCDA uit te testen en eventueel bij te sturen.
Opstart opzetten beoordelingskaders voor GAWs voor specifieke ZZS, obv prioriteringsoefening	Q3 2025	
ZS Actie 26. Coördinatie van beleidsdomein-overschrijdende samenwerking 'hub ZS'		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Opstart kernteam ZS	Q1 2023	Afgerond. Een kernteam met vertegenwoordigers van departement omgeving, VMM, dZorg en OVAM komt maandelijks samen. In ondersteuning van het kernteam zijn verschillende werkgroepen actief zoals de werkgroep monitoring en onderzoek, de werkgroep data, de schrijfgroep voor het beleidsplan ZS en de werkgroep 'handelingskader ZS'.
Opstart inhoudelijke expertengroep in de schoot van de hub ZS	Q2 2023	Afgerond. De inhoudelijke expertengroep komt maandelijks samen.
Opmaak afsprakenkader voor samenwerking tussen de entiteiten	Q4 2023	Vertraagd. Een afsprakenkader zal in 2025 opgemaakt worden voor samenwerking tussen de betrokken entiteiten in de hub ZS

ZS Actie 27. Participatief traject verderzetten om te komen tot een gezondheidsdoelstelling Milieugezondheidszorg – subdoelstelling ZS		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Presentatie van de resultaten van dit traject op een gezondheidsconferentie	Q4 2023	Afgerond
ZS Actie 28. Conceptualisering beleidsplan ZS		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Bepalen opzet/vorm en scope beleidsplan	Q4 2023-Q2 2024	Lopend. Discussienota opgemaakt met verwerking resultaten eerste interne workshop besproken op kernteam 17/10/2023. Resultaten van bespreking op kernteam verwerkt in conceptnota 'naar een beleidsplan'.
Inventarisatie en analyse bestaande plannen/programma's	Q2-Q4 2023	Afgerond. Kernteam bevraagd en inventarisatietool ontwikkeld.
Verwerken resultaten uit parallel lopende acties en studies in het beleidsplan ZS	Q4 2023 - Q4 2024	Afgerond. Eerste verwerking in kaart gebrachte acties uit visienota in structuur beleidsplan afgerond. Momenteel loopt de studie scope ZS die mee de strekking van het beleidsplan zal bepalen.
Conceptnota 'naar een beleidsplan ZS' (roadmap en concept) beschikbaar	Q4 2024	Afgerond. Uitgebreid concept opgemaakt ter voorlegging aan kernteam.
Samenkomsten schrijfgroep	Q3 2025	Lopend. Schrijfgroep bepaalt de noodzakelijke werven en acties werkprogramma 2030 om knik visie 2050 te realiseren. (1. Algemeen 2. Onderzoek en monitoring 3. Uitfasen 4. Emissies 5. Blootstelling 6. Governance)
Werven 2030	Q2 2025	Lopend. Werven van werkprogramma 2030 bepaald, reeds lopende en toekomstige acties entiteiten aan gekoppeld, integreren in beleidsplan (1. Context, 2. Visie 3. Principes 4. Missie en Visie 4. Werkprogramma 2030 5. Acties)
Finaliseren beleidsplan	Q4 2025	Lopend.
ZS Actie 29. Conceptuele ontwikkeling van solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van ZS		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
nota Vlaamse Regering VR 2023 1310 DOC.1340/1TER betreffende financiële verantwoordelijkheid ZS - producenten	Q2-Q3 2023	Afgerond. Dit traject is verder opgenomen in de UICL werkgroep (cf. PFAS actie 35)
ZS Actie 30. Verkennen van de mogelijkheden van een systeembenadering waarbij er watercompensatiemaatregelen worden geïmplementeerd om achteruitgang van de toestand van het oppervlaktewater te vermijden.		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Plan van aanpak opgemaakt en goedgekeurd	Q1 2024	Afgerond. De studie met beleidsaanbevelingen KRW is afgerond en opgeleverd eind oktober 2024.
Opstart uitwerking methodiek voor een systeembenadering, nadat hierover een beleidsbeslissing is genomen.	Q3 2026	Er is een beleidsbeslissing nodig.

ZS Actie 31. Trekkersrol opnemen in belangrijke dossiers inzake Europees en Internationaal milieubeleid die verband houden met chemische stoffen en producten		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Opstart van de herziening van de REACH Verordening op EU niveau	Q4 2023 (afh van timing EC)	Op te starten. Vertraging opgelopen door uitstel van het uitbrengen van het voorstel tot herziening door de Europese Commissie
Toezen op correcte en tijdige realisatie <i>chemical strategy for sustainability</i>	Doorlopend	Tijdens de CARACAL (Competent Authorities for REACH and CLP) van 3/04/2025 gaf de Commissie een presentatie m.b.t. de beoogde revisie van REACH. De CARACAL is een adviesorgaan van de Commissie, en de vertegenwoordigers van de Lidstaten konden commentaren overmaken tijdens en kort na de CARACAL. Vanuit de Belgische CA werd een commentaar overgemaakt die vooral teruggrijpt naar eerdere vanuit ons land verdedigde standpunten. Op Belgisch niveau zal er op 06/06/2025 een uitgebreide stakeholderdialoog plaats vinden waar de betrokken overheden van ons land en de diverse betrokken federaties/NGO's van ons land voor worden uitgenodigd. Aan de organisatoren hiervan (FOD VVVL) kon in dit kader ook het onlangs uitgebrachte advies van de Minaraad worden overgemaakt.
ZS Actie 32. Geïntegreerd rapporteren over de uitvoering van het PFAS-actieplan, de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie en het saneringsverbond		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
PFAS-actieplan als nota VR goedgekeurd	Q2 2023	Afgerond. Op 14 juli 2023 werd de nota goedgekeurd door de VR.
Voortgangsrapportage aanbevelingen POC PFOS-PFAS beschikbaar	Q2 2023	Afgerond. Op 14 juli werd de voortgangsrapportage als mededeling op de VR gebracht.
Geïntegreerde rapportage	Q2 2024	Afgerond. De rapportering wordt voorbereid vanuit het kernteam en geagendeerd op het gemeenschappelijk managementcomité omgeving - gezondheid (Q2 2025) voor goedkeuring. Doel is agenderen als mededeling op de Vlaamse Regering.
ZS Actie 33. Geïntegreerde aanpak voor risicosignalering uitwerken		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Aanpassing Preventiedecreet mandaten m.b.t. gegevenskoppeling, gezondheidsimpactanalyses, initiatieven ter voorkomen, vroegdetectie en interventie van milieugezondheidsschade, en risicoanalyse oa. m.b.t. chemische factoren.	Q2 2024	Afgerond.
Geformaliseerde opvolgstructuur signaalfunctie MMK's van de Logo's: klachten- en dossieropvolgsysteem	Q4 2023	Vertraagd. Na een businessanalyse werd een ICT-toepassing hiervoor uitgewerkt. Het systeem heeft een ongunstig advies bekomen van de DPO en wordt herzien in de loop van 2024. De signaalfunctie van de MMK's blijft behouden in het voorstel van

		aanpassing LOGO-besluit. Uitgesteld omwille van te beperkte VTE- en financiële middelen naar doorstart in de 2e helft van 2025.
Protocolakkoord formalisering samenwerking van de departementen Zorg en Omgeving	Q4 2023	Vertraagd. Traject voor het opstellen van een protocolakkoord is opgestart.
Procolakkoord formalisering samenwerking OVAM - departement Zorg	Q2 2023	Afgerond. Op 8/3/2023 werd een protocolakkoord gesloten tussen OVAM en departement Zorg om de aanpak van bodembeheer en gezondheid beter op elkaar af te stemmen. Dit protocolakkoord beschrijft het kader waarbinnen de samenwerking tussen beide partijen kan verlopen. Hieraan worden concrete doelstellingen gekoppeld om kwaliteitsvol werk te kunnen leveren. Het protocolakkoord gaat verder dan de reeds gemaakte afspraken en reeds opgemaakte communicatiestappenplannen tussen OVAM en DZORG. Dit protocolakkoord zorgt ervoor dat het bestaande protocol uit 2012: 'Communicatiestappenplan in geval van ernstige bodemverontreiniging waarvoor voorzorgsmaatregelen of veiligheidsmaatregelen noodzakelijk zijn', wordt opgeheven en ondervangen. Het is van toepassing, onafhankelijk van het 'Draaiboek Milieu Incidenten' van het Departement Omgeving of de 'Richtsnoeren Drinkwater voor de informatieoverdracht en voor de crisiscommunicatie in geval van normoverschrijding en/of potentieel ernstige bedreiging voor de volksgezondheid'.
RICA-tool Milieugezondheidszorg	Q1 2024	Afgerond. De RICA-tool werd opgeleverd door de partnerorganisatie Milieugezondheidszorg, uitgetest en voor intern gebruik van het dep. Zorg) in gebruik genomen. De output zal gebruikt worden ter onderbouwing van initiatieven i.h.k.v. het Preventiedecreet en omgeving-gerelateerde adviesverlening (MER, omgevingsvergunningsdossiers).
INTEGO-MGZ, EBoD-FI en BCR-MGZ		Lopend. Deze 3 systemen brengen via een gezondheidsbril medisch milieukundige informatie in beeld: EMD's van de huisartsen (koppeling EMD-HBM-data werd eind 2023 jaar opgeleverd cf. PFAS-actieplan actie 41). Momenteel worden POC's uitgewerkt o.a. door te koppelen aan de algemene luchtkwaliteitsdata beschikbaar van IRCEL/VMM. (meerjarige SO met KU Leuven): vertraging door failliet Labo van Poucke naar eind 2025. Er wordt een mapping voorbereid om de Zorgatlas te versterken met subregionaal inzicht van de <i>burden of disease</i>, waarbij de <i>environmental burden of disease</i> extra aandacht krijgt. (meerjarige SO met Sciensano). 2025: Afgerond. Het Belgische kankerregister bereidt een tool voor om milieugerelateerde kankerindicaties te mappen en analyseren op een geaggregeerd niveau van statistische sectoren. (meerjarige overeenkomst met BCR). De visualisatie is bedoeld voor opname in de Zorgatlas.
projectfinanciering kennishub Milieu en Gezondheid	2023	Lopend. 2023: De Oorzaak 2024: uitbreiding 5e gen referentie-HBM met PFAS bij volwassenen, deelname in bepaling dl-PCB's in eieren. 2025: pesticiden op de biobanking Steunpunt M&G.
ZS Actie 34. Aanpak crisisbeheer uitwerken – lessons learned ZS meenemen		LOPEND

Mijlpalen	Timing	Status
Plan van aanpak beschikbaar	Q4 2024	Binnen het Departement Zorg is een Crisis Preparedness Cel opgericht. Dit team van 5 mensen werkt momenteel aan het strategisch voorbereid zijn op de toekomstige crisissen en aan de paraatheid. De focus ligt tot op heden vooral op infectieziektenbestrijding en biotische factoren. Zeer recent is er een arts-coördinator aangeworven voor deze cel. Op 10 november 2023 keurde de Vlaamse Regering de oprichting goed van een reserve-eenheid paraatheid (REP), bestaande uit een vast deel (10 personen) en een variabel deel (300 reservisten). Binnen dit vast deel wordt in 2024 een vacature voorzien voor een profiel met een medisch milieukundige achtergrond. Eenmaal dit profiel geworven is kan er ingezet worden op de uitwerking van een governance rond Milieugezondheidszorg, waar ZZS een onderdeel van is.
ZS Actie 35. Ontwikkelen van een kruispuntbank Omgeving		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Lancering portaalsite en viewer	September 2023	Afgerond. De geoviewer werd ontwikkeld en de verschillende datalagen worden toegevoegd. Nieuwe datalagen worden klaargestoomd.
Portaalsite is live	November 2023	Afgerond. Eind november ging de website "Omgevingsinformatie Vlaanderen" (OIV, voorheen "Kruispuntbank Omgeving") open voor het publiek. De OIV-website fungeert als de toegangspoort voor publiek en overheden tot het dataplatform met gekoppelde omgevingsinformatie: controleverslagen, stortplaatsen, GPBV-installaties, emissies van verontreinigende stoffen enzovoort. Die koppeling gebeurt momenteel nog vooral op basis van locatie (beschikbare data voor een specifiek punt op de kaart of voor een welbepaald percelen), maar zal op termijn ook gebeuren op basis van stoffenlijsten. Een eerste versie van de codelijst chemische stoffen is reeds beschikbaar en het formele beheer hiervan al in 2024 operationeel zijn. Bedoeling is om de datasets op een meer exploratieve manier opvraagbaar te maken doordat ze naast op locatie ook op basis van een gedeelde codelijst en (dus) op basis van een unieke en gedeelde identificatie voor stoffen kunnen benaderd worden. De op deze manier gekoppelde datasets zullen tot nieuwe inzichten leiden die de efficiëntie en effectiviteit van beleidsontwikkeling en handhaving kunnen verhogen. De OIV-website maakt reeds gebruik van de codelijst chemische stoffen als bron voor het tonen van stof-fiches.
LT-Werking opgestart	Q3/Q4 2024	Op te starten. Er wordt onderzocht en beslist welke rol het OIV-portaal zal opnemen in de toekomstige beleidsdomein brede werking rond data transparantie – zorgwekkende stoffen zijn een deel van deze data
ZS Actie 36. Operationaliseren van een governance proces voor het beheer en de actualisatie van het ZS kader		AFGEROND
Mijlpalen	Timing	Status
Intake ZS kader	Q2/Q3 2024	Afgerond. Draft van het ZS-kader werd opgemaakt tijdens het uitvoeren van actie 24. Afbakenen scope en term ZZS binnen het Vlaamse beleidskader

High-level ontwerp samenwerkingsverband Master Data Management stoffenlijst en ZS categorisatie	Q2/Q3 2024	Afgerond. In de studie "Afbakenen van de scope en de term (Zeer) Zorgwekkende Stoffen binnen het Vlaamse Beleidskader" werd de definitie van Zorgwekkende Stoffen vastgelegd. Dit was een cruciale stap voor het opzetten van een kwalitatief databeheer. Bovendien tekende de studie een databeheerssysteem uit en wees op het belang van een structurele en datagedreven werking voor de ontwikkeling en het onderhoud van een Vlaamse ZS-lijst.
Detailontwerp: concreet maken hoe het beheer stoffenlijst & ZS categorisatie vlot en efficiënt tussen entiteiten beheerd wordt(organisatorisch)	Q3/Q4 2024	Afgerond. Dit wordt opgenomen in de werkgroep 'Data ZS'.
Proces voor beheer stoffenlijst, het vastleggen van de lijst ZS & principes ZS categorisatie is operationeel	Q1 2025	Afgerond. In het voorjaar van 2025 werd een databeheerssysteem voor de ZS-werking opgericht dat aansluit op het bestaande masterdatabeheer van het beleidsdomein Omgeving. Er wordt zo hergebruik gemaakt van de technische Linked Open Data-implementatie van de masterdata chemische stoffen en de technische knowhow van de betrokken medewerkers. In januari 2025 werd een werkgroep Data ZS opgericht. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van het Departement Omgeving, het Departement Zorg, OVAM, VMM en de FOD VVVL. De werkgroep brengt beleidsexperts uit de ZS-werking samen, zodat de ZS-datawerking optimaal een meerwaarde biedt over de volledige beleidscyclus. Dit leidt tot een optimale inzet van en coördinatie tussen de betrokken experts en vertrouwen in de kwaliteit van de datawerking. De werkgroep heeft als doelstelling om in te staan voor het beheer en de actualisatie van het ZS-kader.
ZS Actie 37. Afstemming van huidige monitoring initiatieven rond ZS en het opstellen van een plan van aanpak en implementatie van uitbreiding van monitoring initiatieven		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Inventarisatie monitoringactiviteiten afgerond	September 2023	PFAS-data worden ontsloten in de PFAS-verkenner van DOV. Dit gebeurt aan de hand van 48 PFAS-specifieke kaartlagen en 13 niet PFAS-specifieke kaartlagen.
Meetresultaten	2023/2024	<u>Lucht</u> : Preliminaire metingen op achtergrondlocaties en locaties in aandachtsgebied tonen aan de TFA en PFPrA in (relatief) hoge waarden aanwezig zijn in de depositie. De ultrakorte keten PFAS zullen vanaf 2026 dan ook standaard meegenomen worden in meetcampagnes naar PFAS in lucht.
ZS Actie 38. Gecoördineerde aandacht voor ZS in onderzoeksagenda's		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Inventarisatie van lopend en gepland onderzoek	September 2023	Doorlopend. Inventarisatie uitgevoerd, wordt op regelmatige basis geactualiseerd
Afgestemde onderzoeksopdrachten in onderzoeksagenda 2024	Begin 2024	Lopend. Opstart eind augustus 2023. Lijst met gemeenschappelijke onderzoeksprojecten opgesteld en planning opgemaakt. Start gemeenschappelijke projecten voorzien in 2024.
Afgestemde onderzoeksopdrachten 2025	begin 2025	Op te starten. De werkgroep Onderzoek en Monitoring komt op regelmatige basis samen om de voortgang van onderzoeken en monitoringinitiatieven te bespreken. Deze werkgroep bestaat uit vertegenwoordigers van het Departement Omgeving (de

		afdelingen VPO, GOP en Handhaving), VMM, OVAM, INBO en het Departement Zorg. Naast afgestemde onderzoeksagenda's wordt ook aandacht besteed aan verschillende thematische initiatieven: PFAS incl. ultrakorte ketens (TFA), Dioxines en PCB's, Ecotoxicologie, Non-targeted en suspect-screening, Pesticiden, Microplastics. De afgestemde onderzoekopdrachten 2025 werden opgestart.
ZS Actie 39. Heldere en afgestemde communicatie rond ZS opzetten		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
2-wekelijks overleg werkgroep communicatie	Doorlopend	Onder voorzitterschap van Hans Reynders; woordvoerders van betrokken entiteiten in kernteam ZS en van VITO worden uitgenodigd. Ook de gebiedscoördinator regio 3M en de preventiewerkers van deze regio sluiten aan.
Afstemming communicatie PFAS VI en PFAS Zwijndrecht 3M	Q3-Q4 2023	Afgerond. Afstemming tussen aanpak communicatie vanuit beheercomité saneringsverbond en aanpak vanuit Vlaamse PFAS/ZZS-werking: een specifieke sectie over PFAS aanpak 'regio Zwijndrecht' werd voorzien op de website PFAS Vlaanderen. De informatie werd tevens opgenomen in een folder die beschikbaar is in de betrokken gemeentes van het sitebesluit.
PFAS website uitbreiden naar ZS website	Q4 2023	De visienota ZS en het eindrapport van de studie 'afbakening scope en term ZZS in het Vlaamse beleidskader' zijn raadpleegbaar op de website PFAS Vlaanderen. De omvorming naar een ZS-website met onderdelen voor verschillende stofgroepen (zoals PFAS) wordt dit jaar onderzocht (afhankelijk van beschikbaar budget, personeel).
ZS Actie 40. Principes en aanpak ZS stakeholder management uitwerken		LOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Adviesvraag Conceptnota Visie ZZS aan Minaraad, Serv en SAR WVG	Q2 2023	Afgerond. Adviezen zijn ontvangen.
Traject opzetten stakeholdermanagement met consultant Createlli	Q3-Q4 2023	Afgerond. O.b.v. input uit overleg met verschillende entiteiten werd een nota i.v.m. verdere aanpak structureel stakeholdermanagement opgeleverd.
Opstart klankbordgroep ZS	Q3-Q4 2024	Vertraagd. Een klankbordgroep ZS wordt opgezet voor structurele betrokkenheid van stakeholders bij de ZS-werking. Een intentieverklaring tussen kernteam ZS en de strategische adviesraden werd opgesteld. De eerste klankbordgroep zal in Q3 2025 samenkomen.
ZS Actie 41. Kennisuitwisseling met Nederland, het Regions for Health Network van de WGO, het European Partnership for the assessment of Risks from Chemicals (PARC) en US-EPA		DOORLOPEND
Mijlpalen	Timing	Status
Deelname governing board, national hub meeting en consortium meeting PARC	Doorlopend	Vlaanderen neemt nog steeds actief deel aan andere netwerken zoals aan PARC, IMPEL (sessie over PFAS) e.a
Kennisuitwisseling met US-EPA	Doorlopend	Met US-EPA werd verder kennis uitgewisseld.
Kennisuitwisseling met Nederland ivm (Z)ZS aanpak	Doorlopend	In februari namen Vlaamse administraties deel aan een overleg tussen de havens van Rotterdam, Antwerpen en Hamburg met een sessie over zorgwekkende stoffen, in

		maart was er overleg tussen Vlaamse en Nederlandse administraties over verdergaande samenwerking rond zorgwekkende stoffen en in de slotverklaring van de Vlaams-Nederlandse top van 1 april zijn een aantal topics voor samenwerking benoemd.
--	--	--

Stand van zaken m.b.t. de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie PFAS - PFOS

Wat betreft de stand van zaken m.b.t. de aanbevelingen wordt in onderstaande fiches per aanbeveling de beschrijving van de aanpak gegeven uit de 1^e rapportering die als mededeling op de Vlaamse Regering werd gebracht (VR 2022 1811 MED.0415/2). Vervolgens wordt aan de hand van mijlpalen de voortgang m.b.t. deze aanpak beschreven.

Aanbeveling 1, 2 en 3 – 3M		
1. De Vlaamse overheid moet op alle mogelijke manieren 3M verantwoordelijk stellen om zo de volledige factuur van de aangerichte vervuiling, inclusief de sanering en de afgeleide milieu-, economische en gezondheidsschade door 3M te laten vergoeden.		LOPEND
2. 3M moet via gerechtelijke weg worden verplicht om alle relevante data aan te leveren die inzicht kunnen geven in de verspreiding van PFAS in de omgeving van 3M Zwijndrecht voor de periode van 1976 tot heden, inclusief een stoffenbalans met terugwerkende kracht, alle luchtmodelleringen enzovoort.		LOPEND
3. De vaststelling dat 3M niet gehandeld heeft volgens het voorzorgsprincipe, doordat niet alle informatie transparant beschikbaar is gesteld, alsook dat het bedrijf de negatieve effecten van PFAS blijft ontkennen, wordt door Vlaanderen meegenomen in alle juridische procedures.		LOPEND
Beschrijving aanpak		
- Er is een saneringsovereenkomst afgesloten met 3M door de Vlaamse Regering. - Op vandaag wordt in de hangende juridische procedures m.b.t. de veiligheidsmaatregelen – waar relevant – verwezen naar de niet transparante houding van 3M. Ingevolge de afsluiting van de Saneringsovereenkomst met 3M zullen deze procedures worden stopgezet door 3M. - Bijkomende monitoringsverplichting PFAS in de lucht wordt ingeschreven in de nieuwe vergunningsvoorwaarden. - dZORG heeft een project opgestart en toegekend aan steunpunt WVG om de gezondheidsschade te berekenen. Dit project wordt binnen het Steunpunt WVG behartigd. De opzet is een methodiek ontwikkelen die naast de inhoudelijke doorrekening van gezondheidsschade en angstschade t.g.v. een milieu-issue ook het juridisch aspect kadert – het geheel wordt dan mits een extra overheidsopdracht toegepast op de case PFAS in het milieugezondheidskundig aandachtgebied Zwijndrecht.		
Mijlpalen	Timing	Status
Opmaken saneringsovereenkomst	Q2 2022	Afgerond. Er is een geïntegreerde opvolging voor de engagementen uit het saneringsverbond, saneringsovereenkomst en sitebesluit. Dit wordt opgevolgd in het kader van het Beheercomité saneringsverbond. 3M komt momenteel de financiële verplichtingen na zoals die zijn opgenomen in de saneringsovereenkomst.
Saneringsverbond	Q4 2022	Werd ondertekend op 28 oktober 2022 door de Vlaamse overheid, Bond Beter Leefmilieu, Zwijndrecht Gezond, Natuurpunt, de gemeente Zwijndrecht en Lantis. Het gezamenlijk en integraal plan gaat de PFAS-verontreiniging in Zwijndrecht en omgeving aan. Een beheercomité met vertegenwoordigers van alle ondertekenaars volgt de uitvoering van het verbond op. Dit beheercomité komt maandelijks samen.
Sitebesluit	Q2 2023	Werd op 6 maart 2025 vernietigd door de Raad van State, er wordt door de administraties onderzocht hoe cruciale garanties uit dit sitebesluit in een ander traject kunnen landen.
Methodiek-ontwikkeling gezondheidsschade	Q4 2027	Zie actie 21 Zorgwekkende Stoffen

Regionale gebiedscoördinatie	Q1 2024	Opgestart om Vlaamse en lokale belangen meer op elkaar af te stemmen, knelpunten te identificeren en oplossingen zoeken, brugfunctie te vervullen naar de VR en communicatie van overheden te stroomlijnen, performanter en efficiënter te maken.
Opmaak prioriteitennota	Q3 2024	Vanuit de gebiedscoördinatie werd in de schoot van het beheercomité van het saneringsverbond een nota opgesteld naar de nieuwe minister voor omgeving, met daarin de voornaamste actuele knelpunten i.h.k.v. de 3M-vervuiling en aanbevelingen. Deze nota geeft de aanleiding voor verder onderzoek naar gemaakte afspraken met 3M en bijkomende noden in kaart te brengen.

Aanbeveling 4 – 5 – 52 – Niet constructieve opstelling bedrijven		
4. Door het afgelegde traject van 3M is verscherpt toezicht en handhaving op alle aan 3M opgelegde verplichtingen en voorwaarden aangewezen.		LOPEND
5. De algemene aanbevelingen in dit verslag zijn ook – en dikwijls zelfs in het bijzonder – specifiek van toepassing op 3M. Bij een niet-constructieve opstelling van bedrijven op het vlak van de remediëring van milieuproblemen zal de overheid zich repressiever opstellen.		AFGEROND
52. Bedrijven die in het kader van hun milieuzorgplicht calamiteiten of problemen melden, moeten kunnen rekenen op een zeker vertrouwen en een oplossingsgerichte ingesteldheid van de overheid. Daartegenover staat dat bedrijven die hun milieuzorgplicht niet ter harte nemen of niet optreden, kordaat bestraft moeten worden.		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
Het Departement Zorg en het Departement Omgeving schrijven een studie uit die de prioritering van de gezondheidsaspecten binnen het milieuhandhavingsbeleid dient aan te geven. Er wordt vertrokken vanuit wat er al bestaat, o.a. de methodieken rond afleiding Gezondheidskundige Advieswaarden, gecombineerde blootstelling, milieugezondheidskundige risicoanalyse, en de uitwerking (praktijkvalidatie) van de tool RICA (risk and cost based assessment) i.s.m. Vlaamse Milieu Maatschappij (VMM) en Departement Omgeving. In het gewestelijk meerjaren omgevingshandhavingsprogramma, dat is opgesteld in overleg met de gevatte gewestelijke handhavingsactoren, wordt een algemene beleidslijn opgenomen inzake een oplossingsgerichte handhaving enerzijds en meer repressieve handhaving anderzijds. Daarbij wordt rekening gehouden met de verschillende handhavingsstrategieën, en in het bijzonder compliance promotion. De gevatte gewestelijke handhavingsactoren brengen hun individuele meerjarige omgevingshandhavings-programma's hiermee in lijn en laten deze principes doorwerken in het operationele plannen en programma's, en houden daarenboven rekening met evoluties inzake Zeer Zorgwekkende Stoffen en evoluerende wetgeving terzake. Het Departement Omgeving verfijnt het kader (zie aanbeveling 28 – 51, omgevingshandhavingsplan) met betrekking tot kordate handhaving en de inzet van het handhavingsinstrumentarium. Als onderdeel van de hub ZZS (zie aanbeveling 39) zetten de OVAM en VMM de algemene beleidslijnen uit voor de Zeer Zorgwekkende Stoffen in respectievelijk bodem, afval en materiaal, en in water en lucht, en gaan na in welke eventuele sectoren deze vrij kunnen komen. Op basis hiervan bepalen ze, in nauwe samenwerking met andere (handhavings)actoren voor welke kritieke toepassingen er normen en/of afgeleide vergunningsvoorwaarden worden ontwikkeld waarop kan worden gehandhaafd.		
Mijlpalen	Timing	Status
Studie prioritering gezondheidsprioriteiten binnen het milieuhandhavingsbeleid	Q2 2023	Lopend. Overleg gaande tussen dZORG en dOMG
- Een gewestelijk meerjaren Omgevingshandhavingsprogramma is door het Departement Omgeving in opmaak in functie van politieke goedkeuring, een volgende stap in het traject is het inwinnen van het advies van de adviesraden. - Er wordt gehandhaafd conform de Omgevingshandhavingsprogramma's en de jaarprogramma's/-plannen.	Q4 2022	OHHP in werking sedert 15 maart 2023

Het Departement Omgeving verfijnt het kader met betrekking tot kordate handhaving en de inzet van het handhavingsinstrumentarium, en werkt daartoe momenteel algemene uitgangspunten, principes en criteria uit.	Q4 2022	OHHP in werking sedert 15 maart 2023
Opzetten van verhoogd toezicht bij 3M	Q4 2021, doorlopend	De afdeling Handhaving staat, in overleg met departement Zorg, VMM en OVAM, in voor een continu verhoogd toezicht bij het bedrijf 3M. Ook bij andere bedrijven met een PFAS/ZS-problematiek wordt versterkt samengewerkt tussen de betrokken entiteiten. Dankzij de hub ZS kunnen dossiers snel aan het licht gebracht worden binnen de verschillende administraties waardoor er kort op de bal kan gespeeld worden.
Productiestop PFAS-houdende stoffen 3M	Q4 2024	Door stop van PFAS-productie op de terreinen van 3M, kan toezicht zich toespitsen op de opslag en verwerking van de reststromen en de aanwezige lozingen van PFAS in de omgeving vanuit saneringsprojecten.

Aanbeveling 6 – PFAS-belasting Zwijndrecht		LOPEND
6. Alles wordt in het werk gesteld om bijkomende PFAS-belasting vanuit 3M naar de omgeving te vermijden. Voor de stoffen waar 3M elders al nullozingsnormen hanteert, moeten de nullozingsnormen voor die stoffen ook in Vlaanderen worden toegepast.		
Beschrijving aanpak		
De aanpak vanuit Omgeving bestaat uit 2 delen: - Europese sites 3M De vergunningen van alle 3M installaties in Europa worden opgevraagd. De relevantie ten opzichte van de 3M-site in Vlaanderen wordt geëvalueerd. Van de relevante installaties worden de vergunde lozingsnormen geanalyseerd. - Overige sites 3M (wereld) Er wordt in kaart gebracht welke productiesites 3M buiten Europa heeft. Vervolgens wordt geprobeerd de relevante vergunningen te verkrijgen en wordt dezelfde methodologie toegepast als onder 1. Vlaanderen spoort aan om op Europees niveau vergunningsinformatie opzoekbaar en vergelijkbaar te maken. Het voorstel van de EC voor het aanpassen van de RIE biedt hiervoor een mogelijkheid. In het voorstel stelt de EC dat relevante vergunningsinformatie (inclusief EGW) in een samenvatting publiek moet gemaakt worden. De template hiervoor wordt nog vastgesteld. Vlaanderen schaaft zich achter het principe 'nul-pollutie' als minimale voorwaarde, cf. het 'zero-pollution'-dossier PFAS dat door de Nederlandse collega's werd ingediend bij Europa. Milieu-Gezondheidskundige aanvaardbaarheid vormt hierin een belangrijke hoeksteen. Zie ook aanbeveling 23 en 24 'transparantie multinationals'. Op Europees niveau werd de richtlijn industriële emissies herzien (EC 5/4/2022). In het nieuwe artikel 1 (binnen EU ter raadpleging) wordt het woord 'volksgezondheid' toegevoegd.		
Mijlpalen	Timing	Status
Europese 3M vergunningen opvragen	Q3-2022	De EU collega's zijn aangeschreven
Analyse EU 3M vergunningen	Q4-2022	Analyse van vergunningen. De vergunningen binnen Europa zijn verzameld. Er is geen relevante emissie informatie opgenomen in de vergunningen. Er is geen rapport gemaakt.
3M sites buiten EU opvragen en lokaliseren	Q4-2022	Productiesites 3M buiten Europa zijn in kaart gebracht
3M sites buiten EU analyseren	Q4-2022	

Vanuit België samen met andere lidstaten EC aansporen om in het kader van RIE aanpassing vergunningsinformatie toegankelijk en vergelijkbaar te maken.	Q2-2024	Het begrip 'vergunningssamenvatting' heeft de finale tekst van de RIE niet gehaald. Er zijn nog mogelijkheden om de belangrijkste informatie m.b.t. EGW op een andere manier europawijd publiek te maken. Europa bepaalt welke data gerapporteerd moet worden. De deadline voor de 'implementing act' die dit ondersteunen moet is 24 maanden na de publicatie van de RIE (artikel 72.2) - GOP zal deze studie actief opvolgen.
Saneringsproject meest vervuilde woonzone conform verklaard	Q3 2022	Na een lijvig voortraject zal de uitvoering van de bodemsaneringstraject in Q3 2025 starten.
Saneringsproject overige woonzone conform verklaard	Q4 2024	Na een beroepsprocedure kan dit traject doorstarten en de voorbereiding voor uitvoering beginnen treffen.
Saneringsproject Palingbeek conform verklaard	Q4 2025	Eerste slipruiming wordt uitgevoerd in 2025, totaalproject moet Q4 2025 ingediend worden.
Saneringsproject fabriekssite 3M conform verklaard	Q3 2026	Eerste poging door 3M stootte op niet-conform verklaring in Q1 2025, met nadruk op nood aan performante hydraulische barrière.
Saneringsprojecten landbouw, natuur en grondwater conform verklaard	Q4 2027	Eerste poging door 3M stootte op niet-conform verklaring in Q1 2025, onderzoekstraject nodig in aanloop van BSP. Overkoepelend traject moet vinger aan de pols blijven houden.

Aanbeveling 7 – Europese uitfasering niet-essentiële PFAS		LOPEND
7. Vlaanderen blijft een voortrekkersrol vervullen bij de Europese uitfasering van niet-essentiële PFAS en de concretisering van het begrip 'essentieel gebruik'. Daarbij wordt gestreefd naar een groepsbenadering voor die chemische stoffen. Via België sluit Vlaanderen sluit zich daarvoor aan bij Nederland, Duitsland, Denemarken, Noorwegen en Zweden en pleit onder meer, conform het Deense voorbeeld, voor een Europese uitfasering van de aanwezigheid van PFAS in voedselverpakkingen.		
Beschrijving aanpak		
Ons land ondersteunt de intentie van de vijf landen (Nederland, Noorwegen, Zweden, Denemarken, Duitsland) die momenteel een REACH-groepsrestrictie aan het uitwerken zijn inzake PFAS. Deze werkzaamheden zijn reeds lang opgestart, waardoor het niet mogelijk is dat ons land nu nog toetreedt tot deze groep van indienende landen (maar ons land heeft goede contacten met deze landen aangezien we met hen ook reeds jaren deel uitmaken van de groep REACH-Up-landen die inzake chemisch EU-beleid bijkomende ambities inzake milieu en gezondheid willen gerealiseerd zien). De verwachting is dat tegen midden januari 2023 een voorstel van een REACH groepsrestrictie wordt uitgebracht. De behandeling van het voorstel zal dan starten. De besluitvorming inzake dergelijke REACH-restricties verloopt binnen ons land in het Belgische Comité REACH (BCR) waarvan de Vlaamse overheid deel uitmaakt (samen met de diverse andere betrokken overheden van ons land). Het BCR werd opgericht door het BE REACH Samenwerkingsakkoord zoals onderschreven door alle betrokken federale en gewestelijke overheden. De geïnteresseerde Vlaamse overheden worden hierbij door de VL BCR-vertegenwoordiger bij betrokken via diens netwerk in het kader van chemische risicobeheersing en PFAS. Daarbij wordt onderzocht of Vlaanderen pro actief een standpunt kan ontwikkelen inzake de concretisering van het begrip "essentieel gebruik". Vlaanderen agendeerde de nood aan Europese samenwerking in het kader van de uitfasering van PFAS op de agenda van de raadsvergadering voor de ministers van leefmilieu van 6/10/2021. België maande de Europese Commissie ook aan om vaart te maken van het aangekondigde voorstel voor een uitfasering. Relevante nationale samenwerkingsverbanden zijn opgenomen in het NEHAP-3 (o.a. het NAPED – national actionplan on endocrine disruptors) Het DZORG houdt internationaal vinger aan de pols via het Regions for Health Network van de WHO (WHO-RHN), bv. vergelijkende aanpakanalyse van de Veneto-case in Italië.		
Mijlpalen	Timing	Status

Vlaamse insteek op voorstel groepsrestrictie EC		De huidige positie rond PFAS blijft ook dat wij pleiten voor het uitfasen ervan als groep, met tijdelijke uitzonderingen voor essentiële gebruiken. Tijdens de ENVI Council van 17/12/24 is het belang van deze uitfasering voor België nogmaals bevestigd. Gezien de 'opinion development' van RAC en SEAC nog lopende is, blijft het momenteel moeilijk om officiële communicatie te voeren rond de restrictie zelf.
Gefinaliseerde PFAS groepsrestrictie (REACH)	Q1-2025 (ten vroegste)	Inzake deze restrictie suggereerden EU leiders om ze op te splitsen met in eerste instantie een focus op PFAS-gebruik in consumententoepassingen, en pas later ook op gebruik voor niet-essentiële industriële toepassingen. De overheden die het restrictiedossier hebben ingediend blijven echter verenigd pleiten voor een restrictievoorstel dat zal gelden voor alle gebruiken, zonder toepassing van een dergelijke gefaseerde benadering. Hieronder een recente stand van zaken, ook de verdere stappen aangevend die voor deze restrictie moeten resulteren in de binnen het ECHA vereiste wetenschappelijke adviezen: https://echa.europa.eu/documents/10162/67348133/upfas_evaluation_state_of_play_en.pdf/d1ad6892-e726-84a7-d2dd-74bbf8fa09af?t=172726201101

Aanbeveling 8, 9 en 10 – PFAS-actieplan	
8. Het PFAS-actieplan moet een dynamisch en evolutief plan zijn, dat steeds up-to-date wordt gehouden, zowel wat de kennisdeling als wat de acties betreft, met aandacht voor doelgroepgerichte communicatie naar onder meer het brede publiek en kwetsbare groepen, maar ook naar omwonenden van bekende PFAS-hotspots en beroepsgroepen die in contact komen met PFAS. De prioritering voor de aanpak van die hotspots wordt bepaald op basis van wetenschappelijke inzichten en risico-inschatting.	AFGEROND
9. Het actieplan wordt telkens goedgekeurd door de Vlaamse Regering en vervolgens wordt het Vlaams Parlement ervan op de hoogte gebracht, zodat de voortgang kan worden gevolgd en geëvalueerd.	AFGEROND
10. "Dat actieplan bevat minstens bepalingen over: - een gecoördineerde aanpak voor PFAS-metingen in alle milieucompartimenten (lucht, bodem, water); - het bepalen van historische en actuele bronnen van PFAS-emissies en de diverse blootstellingsroutes; - het bepalen van goede meetmethoden en een normenkader, conform andere Europese lidstaten, voor bodem, grondverzet, drinkwater, oppervlaktewater en lucht(emissies);het onderzoek naar saneringstechnieken en de mogelijkheden of risico's bij het definitief verwijderen van PFAS bij afvalverwerking; - het tegengaan van schadelijke vervangproducten voor PFAS ('regrettable substitution'); - de wijze van opvolging van PFAS-verspreiding bij de bevolking (inclusief kwetsbare doelgroepen)."	AFGEROND
Beschrijving aanpak	
De afgelopen maanden werden veel van de aanbevolen maatregelen opgestart. Deze maatregelen zullen in het najaar worden samengebracht en verder worden uitgewerkt in het PFAS-actieplan, zodat dit voldoet aan de minimumvereisten die zijn aanbevolen door de Onderzoekscommissie. Het PFAS-actieplan zal eind 2022 voor een eerste keer voorgelegd worden aan de Vlaamse Regering ter kennisneming (mededeling). Vanaf 2023 zal het actieplan regelmatig worden geëvalueerd en bijgewerkt. Bijkomende acties met betrekking tot zeer zorgwekkende stoffen waartoe PFAS behoort- zijn in tussentijd in opmaak zoals een vergelijkbaar actieplan (dl-)PCB, en een actieplan voor hormoonverstorende stoffen (NAPED) i.s.m. de Federale Overheid ...	

Eerder dit jaar werd een tijdelijk handelingskader rond PFAS uitgewerkt, dit is de gemeenschappelijke basis waarop praktijkgericht risicoanalyses, administratieve processen en beleidsvoorbereidend werk op wordt afgestemd. De gezondheidsimpactanalyses worden aangevuld en gekoppeld met gezondheid surveillance gegevens en internationaal medisch milieukundig inzicht. Kwetsbare groepen worden specifiek meegenomen rekening houdend met oa. Levensfasen, settings of het principe proportioneel universalisme.

De 5-km zone rond Zwijndrecht wordt in dit actieplan benaderd als een milieugezondheidskundig aandachtsgebied vergelijkbaar met de werking in Hoboken, Genk -Zuid, ...

Mijlpalen	Timing	Status
definitieve goedkeuring PFAS actieplan als nota VR	Q2 2023	Het PFAS actieplan werd op 14 juli 2023 als nota op de VR goedgekeurd.
Jaarlijkse rapportering i.v.m. acties uit het PFAS actieplan	Vanaf Q2 2024	De geïntegreerde rapportering voor het PFAS actieplan, ZS acties en de voortgang van de aanpak m.b.t; de aanbevelingen PFAS-PFOS werd op 7 juli 2024 als mededeling op de VR gebracht. Voor voortgang van de acties in 2025: zie rapportering acties PFAS actieplan (tabel 1).

Aanbeveling 11 – Europese Chemicaliënstrategie		LOPEND
11. Een EU-aanpak voor schadelijke chemische stoffen is cruciaal. Die stoffen verplaatsen zich namelijk via diverse verspreidingsroutes, die geen rekening houden met landsgrenzen. Daarom schrijft Vlaanderen zich actief in de Europese chemicaliënstrategie in, waarbij de EU streeft naar een gifvrij milieu.		
Beschrijving aanpak		
België, hierbij ook ondersteund door Vlaanderen, bepleit de volledige uitvoering en implementatie van hetgeen is voorgesteld inzake EU chemische stoffenbeleid in het kader van de Europese Green Deal. Dit heeft m.n. betrekking op de Chemical strategy for sustainability zoals uitgebracht op 14/10/2020 als onderdeel van de 'Zero pollution ambition'. Via een samenwerking met andere ambitieuze staten (verenigd binnen REACH-Up) wordt toegezien op een snelle en correcte realisatie hiervan. Verder werd ook het herzieningstraject van bijlage IV en V van de POPverordening (Persistente Organische Verontreinigende Stoffen) intensief opgevolgd vanuit Vlaanderen, dat dit dossier trekt op nationaal niveau. Eind juni '22 werd de herziening definitief afgeklopt. Voor een aantal stoffen (waaronder ook PFOA en PFHxS) werden limietwaarden opgesteld die bepalend zijn voor de eindverwerking van deze POPhoudende afvalstoffen. Gezondheidskundig wordt hierin het principe 'Safe by Design' verdedigd, cf. de inspanningen bij geneesmiddelen in de Pharmaindustrie.		
Mijlpalen	Timing	Status
Herziening bijlagen IV en V POPverordening	Q2 2022	Afgerond
Toezien op correcte en tijdige realisatie chemical strategy for sustainability	Doorlopend	De strategie wordt van nabij opgevolgd. Voor de REACH revisie: zie fiche aanbeveling 12.

Aanbeveling 12 – REACH	LOPEND
12. Vlaanderen zet zich Europees in voor het versterken van de omgekeerde bewijslast van de REACH-verordening en dringt erop aan om de 'life cycle responsibility' in te passen in de REACHverordening. Naar analogie van de farmaceutische sector wordt ook een Environmental Risk Assessment (ERA) voor chemische stoffen ingevoerd. Vlaanderen neemt in deze Europese discussie een actieve voortrekkersrol op. Bovendien moet de meetmethodiek volledig uitgewerkt en wetenschappelijk gevalideerd zijn voor alle stappen in het productieproces, waaronder de goedkeuring van het European Chemicals Agency (ECHA). Duiding van commissie Zo kan de nodige handhaving uitgevoerd worden bij uitstoot, lozing, lekverliezen en calamiteiten. Dat is niet van toepassing op experimentele schaal, zodat een duidelijk onderscheid gemaakt wordt tussen experimenteel onderzoek en opgeschaalde productie.	

Beschrijving aanpak		
De vooropgestelde omgekeerde bewijslast en 'life cycle responsibility' wordt door ons land bepleit in het kader van de herziening van REACH. De herziening kadert binnen de EU Chemicals Strategy for Sustainability (cf. EU Green Deal). België sluit zich aan bij het Zweeds initiatief om in dit verband een gezamenlijke brief ("joint letter") aan de Commissie te zenden.		
Mijlpalen	Timing	Status
Joint Letter met ambitieuze doelstellingen	Q2 2022	Afgerond
Komen tot een Herzene REACH-Verordening die aan de Vlaamse verwachtingen beantwoordt.	2025	Tijdens de CARACAL (Competent Authorities for REACH and CLP) van 3/04 gaf de Commissie een presentatie mbt de beoogde REACH revisie. De CARACAL is een adviesorgaan van de Commissie, en de vertegenwoordigers van de Lidstaten konden commentaren overmaken tijdens en kort na de CARACAL. Vanuit de BE CA werd een commentaar aan de COM gestuurd die vooral teruggrijpt naar eerdere vanuit ons land verdedigde standpunten. Het is onduidelijk in welke mate de COM hiermee nog rekening zal houden gezien de tijdsdruk om op tijd haar voorstel te kunnen uitbrengen (zie m.n. de nog steeds aangekondigde "launch of the REACH proposal in Q4 of 2025"). Op BE niveau zal er op 06/06/25 een uitgebreide stakeholderdialoog plaats vinden waar de betrokken overheden van ons land en de diverse betrokken federaties/NGO's van ons land voor worden uitgenodigd. Aan de organisatoren hiervan (FOD VVVL) kon in dit kader ook het onlangs uitgebrachte advies van de Vlaamse Minaraad worden overgemaakt, zie hiervoor: https://www.minaraad.be/themas/hinder/reach-verordening-adviesvraag .

Aanbeveling 13 – Uniforme stofbenaming Vlaamse overheid	LOPEND
13. Bij de Vlaamse administraties wordt gewerkt met een uniforme stofbenaming die minstens het CAS-nummer vermeldt. Die benaming wordt gebruikt in alle overheidsdocumenten, overheidscommunicatie, vergunningsaanvragen, interne en externe rapporten enzovoort.	
Beschrijving aanpak	
- De doelstelling om uniforme stofbenaming te hanteren wordt via het doorlopen van een standaardiseringstraject (OSLO-traject rond codelijsten omtrent de lucht-, water- en bodemkwaliteit) ingevuld. - Er wordt door het Departement Omgeving een kader gecreëerd voor het beheer van deze uniforme lijst van stofbenamingen. Er worden afspraken gemaakt rond de verschillende stappen van het beheersproces en de bijhorende methodes, en hoe deze worden gedocumenteerd. Er wordt invulling gegeven aan de verschillende governance-aspecten die hierbij benodigd zijn (i.e. rollen, verantwoordelijkheden, werk(ings)afspraken, bevoegdheden, communicatie, beslissingen,...). Bestaande standaarden worden zoveel mogelijk gevolgd. Op deze wijze wordt gegarandeerd dat de lijst steeds actueel en bruikbaar blijft en dat het de evoluties op het terrein vat. - Er wordt een draagvlak gecreëerd om de werking te bestendigen bij de belanghebbenden. Bij de opzet van het project krijgen de verschillende entiteiten de gelegenheid om deel te nemen aan workshops zodat de behoeften gecapteerd kunnen worden. In de loop van de uitvoer van het project wordt de voortgang teruggekoppeld en worden partijen betrokken waar nodig. Naarmate het kader definitief vorm krijgt, wordt er bijkomend gecommuniceerd en gepromoot, opdat het kader en de bijhorende processen geïmplementeerd worden waar nodig. - De mogelijkheden en noden om deze lijst en de werking errond binnen een wettelijk kader te verankeren worden bekeken. - Opvolging en monitoring op het gebruik van het kader en de processen volgt na de oplevering. - Er gaan verschillende ideeën rond omtrent hoe de lijst van uniforme stofbenamingen eruit moet zien. Het belooft daarom een uitdaging te worden om tot eenduidige afgesproken lijsten te komen. Om deze uitdaging het hoofd te bieden, wordt verwezen naar de reeds bestaande standaarden, en wordt het OSLO-proces gebruikt om tot nieuwe standaarden te komen.	

- Er zijn momenteel veel verschillende lijsten in gebruik. Na de standaardisering, volgt de adoptie van deze standaard binnen de bestaande werking. Afhankelijk van de situatie zal die gepaard gaan met bijkomende kosten. Hier zal het een uitdaging worden om de verschillende belanghebbenden de benodigde budgetten te laten vrijmaken om deze investeringen te doen. Teneinde dit risico te ondervangen, wordt gewerkt aan draagvlakcreatie en bewustmaking bij het management van deze belanghebbenden. - De status van de implementatie bij de belanghebbenden wordt opgevolgd.		
Mijlpalen	Timing	Status
Afgeklopt model dat de standaard vastlegt	Q2 2023	Het algemene, beleidsdomeinbrede standaardiseringstraject (OSLO-traject) werd voltooid.
Oprichten governance om lijsten actueel te houden	Q4 2023	Afgerond – De governance hierrond is ingeregeld in de werking.
Conceptueel ontwerp governance voor het opstellen en het beheer van de ZS-lijst	Q3/4 2024	Afgerond. Dit conceptuele model werd uitgetekend in de studie 'afbakenen van de scope en de term (Zeer) Zorgwekkende Stoffen binnen het Vlaamse beleidskader.
Oprichten governance voor het opstellen en het beheer van de ZS-lijst	Q1 2025	Afgerond. Het governance-proces voor het beheer van het ZS-kader is operationeel. De werkgroep Data ZS is hiertoe opgericht in Q1 2025.
Adoptie van de standaard	2024-2025	Lopend. Het proces om de ZS-lijst te publiceren als Linked Data loopt. We zullen de ZS-lijst laten erkennen als authentieke bron. Op deze manier zal elke entiteit binnen de Vlaamse Overheid dezelfde lijst hanteren. De eerste gesprekken hieromtrent zijn gevoerd. Het proces loopt.

Aanbeveling 14 – Adviesverlening Vlaamse overheid	LOPEND
14. Adviesverlening van de Vlaamse overheidsdiensten aan andere vergunningverlenende overheden is een kerntaak bij vergunningverlening en moet dan ook opnieuw scherp gesteld worden. Een betere inschatting van risicovolle activiteiten dringt zich op en vraagt een kwaliteitsvolle adviesverleningsprocedure. Kwaliteitsvolle adviesverlening vereist ook een efficiënte tijdsbesteding. Er wordt daartoe een evaluatie gemaakt van (decretaal) verplichte adviesvragen. Bij het opstellen van de lijst van verplichte adviezen is de impact op gezondheid en milieu het leidende principe. Tevens wordt ernaar gestreefd dat alle adviserende instanties hun adviesfunctie ter harte nemen.	
Beschrijving aanpak	
Er is een samenhang met de Conceptnota Omgevingsvergunning (VR 2022 1102 MED.0045/1TER) Zie punt 3.7.1 [...] <i>[We houden de lijst van adviesinstanties tegen het licht en zorgen voor een aanpassing waar nodig. Wanneer adviezen inhoudelijk geen meerwaarde met zich meebrengen, worden ze afgebouwd. Waar adviezen belangrijk zijn, kunnen bijsturingen nodig zijn. Anderzijds bouwen we extra adviezen in voor projecten inzake mestverwerking (VLM) of projecten waar de Toegankelijkheidsverordening van toepassing is (Inter). Er wordt ook een oplossing gevonden voor de advisering vanuit de brandweerdiensten (aangezien dit geen gemeentelijke diensten meer zijn).</i> [...] <i>Belangrijk is ook dat de adviesinstanties zich in hun advies beperken tot de vraag of het project aanvaardbaar is vanuit hun beleidsdomein of expertise. Het advies houdt geen indeplaatsstelling in van de aanvrager, noch van de vergunningverlenende overheid. Een adviesinstantie moet zich beperken tot een advies in het specifieke domein waarom ze als adviesinstantie bestaan. Men moet dus niet de ganse aanvraag beoordelen op elk punt; dat is de taak van de vergunningverlenende overheid. Daarom zullen we in het decreet de inhoud en draagwijdte van de adviezen verduidelijken.</i> De administratie werkt een plan van aanpak uit rond deze aanbeveling/onderzoeksvraag. Hierbij zal worden gekeken naar - Output: hoe adviesinstanties adviseren - hoe vaak, geïntegreerd of deeladviezen, welke dossiers, welk soort adviezen, standaardadviezen, geen adviezen, rol en deelname commissie) - ook reden waarom wel/niet advies geleverd wordt (tijdsinvestering en kwaliteit)	

• Outcome: hoe de adviezen bijdragen in de beslissing ○ inhoudelijke meerwaarde (WIE/WAAROVER), tegenstrijdige adviezen, doorwerking van de adviezen ○ ook overlap van voorwerp van adviezen Hierbij zullen de kwantitatieve gegevens, die beschikbaar zijn in het Omgevingsloket meegenomen worden. Dit onderzoek zal gericht zijn op de verschillende wettelijke adviesinstanties, dit zijn deze opgenomen in artikel 35 e.v. van het Omgevingsvergunningenbesluit. Dit onderzoek zal samen met deze adviesinstanties uitgevoerd worden. Er zal ook nagegaan worden of de mogelijkheden die adviesinstanties hebben om vergunningen te herzien voldoende in de wetgeving verankerd zijn. Dit is zeker belangrijk in het kader van de vergunningen van onbepaalde duur. De resultaten van de evaluatie worden meegenomen in de aanpassing van het Omgevingsvergunningenbesluit.		
Mijlpalen	Timing	Status
• Evaluatie van het huidige adviesverleningsproces	Q2 2023	Afgerond. De studie "Evaluatie van de adviesverlening in kader van omgevingsvergunningen" werd in Q1 2024 gepubliceerd.
• Aanpassing Omgevingsvergunningsdecreet	Q4 2023	Het decreet van 17 mei 2024 tot wijziging van de regelgeving betreffende de omgevingsvergunning wat betreft de invoering van een modulaire omgevingsvergunningsprocedure en het omgevingsbesluit werd gepubliceerd op 9 augustus 2024 en is nog niet in werking treden. Op dit moment wordt nog een aanpassing door een ontwerp van decreet voorbereid door de administratie. Eind 2024 werd tevens een gemengde expertencommissie opgericht die tegen september 2025 een advies voorbereid voor een rechtszeker en robuust vergunningenbeleid. Na dit advies zal het ontwerp van decreet geagendeerd worden op de Vlaamse Regering evenals het uitvoeringsbesluit waarin ook de adviesverlening nader wordt bepaald. Inwerkingtreding van het geheel wordt voorzien voor de tweede helft van 2026.
• Aanpassing Omgevingsvergunningsbesluit	Q4 2023	

Aanbeveling 15 – Milieugebruiksruimte en gezondheidsgebruiksruimte	LOPEND
15. Er wordt onderzocht op welke wijze de cumulatieve impact van verschillende industriële processen en activiteiten binnen een regio in kaart kunnen worden gebracht om zo de 'milieugebruiksruimte' en de 'gezondheidsgebruiksruimte' daarvoor te kunnen bepalen en in rekening te brengen.	
Beschrijving aanpak	
Een geïntegreerde benadering, met als doel de preventie en beheersing van de emissies in alle milieucompartimenten, is al het uitgangspunt van de Vlaamse omgevingsvergunning alsook van de Europese richtlijn Industriële Emissies (het kader voor het vaststellen van milieuvoorwaarden voor de grootste industriële installaties in Vlaanderen). Voor wat betreft de draagkracht van een gebied op vlak van cumulatieve milieudruk, moet het beleid echter nog versterkt worden. De aanpak van deze aanbeveling vereist verder verkennend en ontwerpend onderzoek. Dit moet leiden tot het integreren van monitoringdata van puntbronnen (via kruispuntbank) en meetnetten, tot het versterken van de immissie aanpak (parallel aan emissiebeperkingen) en het uitwerken van gebiedsplannen mét milieu- en gezondheidsparameters (gebaseerd op monitoringsdata) als kapstok voor vergunningenbeleid (zie ook aanbeveling 18) Het systeem moet gevoed worden en gebruikt kunnen worden door alle betrokken adviesverlenende instanties en vergunningverlenende overheden. De PFAS-verkenner kan de basis zijn van een systeem waarin alle emissie en immissie relevante data kan worden gegroepeerd en gepubliceerd – op 2 niveaus (overheid en publiek) (zie aanbeveling 48) Daarnaast wordt in de schoot van DZORG een werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen opgericht. Deze zal kijken naar causaliteit, een prioritering uitwerken en advies verlenen over gezondheidkundige advieswaarden in de diverse milieumedia (binnenmilieu, water, bodem, lucht, ...) en grenswaarden van chemische stoffen in de mens. Er zijn echter al initiatieven in die richting, bv het initiatief 'Vlaremrethink' dat binnen het DZORG gegroeid was uit het kerntakenplan (2016: VR 2015 1707 DOC 0728-7 QUATER), waarbij een risicobenadering voorop staat en de capaciteit risicogericht wordt ingezet. Het principe gaat uit van het bepalen van de natuur- en/of humane gezondheidsgebruiksruimte van een gebied, en bekijkt daar de marge die nog mogelijk is om economische initiatieven te nemen. De basis van de risicoanalyse ligt in een gezondheid-impactanalyse, gezondheidssurveillance, milieumonitoring en een	

doordacht uitgewerkte locatie specifieke risico-acceptatie. Naast geluid, geur en andere impactparameters is de blootstelling aan Zeer Zorgwekkende Stoffen een hoeksteen, als te toetsen aan de draagkracht van mens en omgeving. Het DZORG heeft sinds dit kerntakenplan diverse ondersteunende initiatieven uitgewerkt (methodiek gecombineerde blootstelling, samenwerking INTEGOSurveillance morbiditeit, optimalisatie onderzoek kankerclusters, methodiek milieugezondheidskundige risico-inschattingen, validatie RICA-tool i.s.m. afdeling omgevingshandhaving, methodiek afleiden van gezondheidskundige advieswaarden, signaalbeleid MMK-werking optimaliseren, samenstelling Vlaamse Werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen, ...).

Parallel zal er een update gemaakt (sinds 2009 waarbij er een gezondheidskundige prioritering van de G-rubrieken werd gemaakt i.s.m. 8 academici) worden van de evaluatie van de G-rubrieken als milieuhygiënisch te adviseren rubrieken in VLAREM, en verwachtingen hierrond.

Mijlpalen	Timing	Status
• Opvolgen herziening RIE	2022-2024	Afgerond. De richtlijn EU 2024/1785 werd gepubliceerd op 15 juli 2024.
• Uitwerking kruispuntbank		Voor een stand van zaken over de Kruispuntbank verwijzen naar de voortgangsrapportering bij Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving.
• Opstart verder verkennend en ontwerpend onderzoek	2024 – 2026	De studie is opgestart, verwachte einddatum is Q1-Q2 2026. zie ZS actie 7.

Aanbeveling 16 – 17 – MER

16. De voorwaarden waarmee bepaald wordt of bedrijven MER-plichtig zijn, worden geëvalueerd.	AFGEROND
17. Zowel bij een MER als bij de MER-screening is een onderdeel 'mens en gezondheid' opgenomen. Samen met het agentschap Zorg en Gezondheid (DZORG) wordt, getoetst of dat onderdeel nog steeds voldoende accuraat en actueel is. Het team-MER moet over voldoende expertise beschikken om de gezondheidsrisico's in eerste instantie correct te kunnen inschatten. Aansluitend wordt de wijze van adviesverlening van het agentschap Zorg en Gezondheid daarop intern afgestemd.	LOPEND

Beschrijving aanpak

Er loopt een evaluatie van de milieueffectrapportage waarin ook de huidige bijlagen I, II en III herzien worden (cf. Conceptnota Modernisering MER (milieueffectrapport) d.d. 11/02/2022) nl.

- o afschaffen ontheffingsmogelijkheid dus van de huidige bijlage II,
- o voorzien nieuwe 'screenings' bijlage,
- o evalueren bijlage I.

Bij de herziening zal deze aanbeveling mee onderzocht worden.

Het aspect 'Mens en gezondheid' maakt deel uit van een MER-screening. De risico's op de menselijke gezondheid is op dit moment al één van de criteria die in een screening moeten onderzocht worden (volgens het DABM, bijlage II 1°, g).

In het huidige richtlijnsysteem Mens-gezondheid staan criteria die richting geven over wanneer Mens-gezondheid een sleuteldiscipline is in een MER en hoe deze discipline moet uitgewerkt worden in een MER. In het regeerakkoord werd beslist om de decretale verankering van deze richtlijnenboeken op te heffen. Volgens de conceptnota blijft het expertisecentrum m.e.r. de nodige ondersteuning van actuele informatie- en inspiratiebronnen als guidance (handleidingen,...), actuele wetenschappelijke kennis en goede praktijken aanbieden, via een online dynamisch platform. De criteria en methodologie uit de huidige praktijk blijven bijgevolg bestaan en zullen samen met het DZORG geëvalueerd worden in het licht van de PFAS problematiek.

De nood aan expertise bij het Team Mer zal als aandachtspunt meegenomen worden bij de verdere transformatie van het Vlaams expertisecentrum m.e.r. en haar kennisnetwerk. Het expertisecentrum zal handvaten aanreiken om te bepalen wanneer het DZORG om advies moet gevraagd worden in functie van de scoping en de kwaliteit. Het is evident nodig dat het expertisecentrum blijvend zal kunnen beschikken over de nodige expertise bij het DZORG voor het bepalen van deze criteria in guidances en handleidingen maar ook via advisering bij de verschillende MER-procedures waar noodzakelijk. De surveillancestructuren en Health Impact Assessment tools van het DZORG, zoals de environmental health impact simulator, het INTEGOnetwerk, GAW-afleiding, risicobepaling van het samen voorkomen van chemische stoffen, de RICA-tool, ... dragen hiertoe bij.

Uitdagingen die hier nog extra aandacht krijgen zijn de doorwerking van REACH (en een beleid Zeer Zorgwekkende Stoffen) en het in kaart brengen (met verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer) van de humane gezondheidsgebruiksruimte om te komen tot een meer gebiedsgeïntegreerde risico-analyse.

Mijlpalen	Timing	Status
Inwerkingtreding regelgeving Modernisering MER	2023	Het decreet van 17 mei 2024 introduceert een vereenvoudiging en modernisering van de regelgeving rond milieueffectrapportage (MER). De voorwaarden die bepalen of bedrijven MER-plichtig zijn – de criteria in de MER-rubrieken – werden geëvalueerd. Op 31 mei 2025 werd het uitvoeringsbesluit goedgekeurd.
Inwerkintreding digitale dienstverlening (waaronder screeningstool en kennisplatform)	2023	De discipline Mens - Gezondheid binnen de milieueffectrapportage is zeer dynamisch, wat leidt tot voortdurende actualisaties en optimalisaties. Uit de teamontwikkelingsopdracht voor het Vlaams expertisecentrum m.e.r. (VECM) kwam naar voren dat er extra capaciteit en kennis nodig is om snel en kwalitatief in te spelen op de steeds evoluerende noden.

Aanbeveling 18 – Lozings- en emissienormen	LOPEND
18. Als activiteiten ernstige ecotoxicologische of humaan toxicologische risico's met zich zouden meebrengen, worden voor lozings- en emissienormen extra maatregelen overwogen naast de BBT's.	
Beschrijving aanpak	
Met betrekking tot lozings- en emissienormen naar water en lucht wordt op basis van de ecotoxicologische en humaan toxicologische risico's (zoals beschreven in aanbeveling 15) in overweging genomen bij het vaststellen van de normen. De wetgeving m.b.t. vergunningsplicht voor het lozen van gevaarlijke stoffen wordt verduidelijkt en aangescherpt door dOMG. Via het lopend ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater wordt een duidelijke cascade voorgesteld vanaf wanneer (vanaf welke concentraties) een lozingsnorm moet aangevraagd worden voor gevaarlijke stoffen. Wanneer gekend, wordt rekening gehouden met de milieukwaliteitsnorm of de concentratie die beschermend is voor mens en milieu. Wanneer die informatie (nog) ontbreekt, moeten alle overige gevaarlijke stoffen die kunnen gemeten worden genormeerd worden. De lopende herziening van de RIE bevat een aantal opportuniteiten om ambitieuzere verplichtingen op te nemen in de RIE m.b.t. het vergunnen van ZZS. Vlaanderen zal in het kader van de herziening ambitieuze posities innemen om de bepalingen in verband met ZZS scherper te krijgen op Europees niveau. Later zal worden geanalyseerd of dit breder moet toegepast worden in Vlaanderen (de RIE geldt enkel voor GPBV-installaties). Voor de textielsector worden de sectorale lozingsnormen voor PFAS geschrapt omdat ze achterhaald zijn en sterk dienen aangescherpt te worden. Door de sectorale normen te schrappen, moeten bedrijven die PFAS toch nog wensen te lozen dit aanvragen als bijzondere vergunningsvoorwaarde, waardoor hierop strenger kan worden toegezien. Er wordt geëvalueerd voor welke IIOA's het opstellen van een overzicht van de afvalwaterstromen en afgasstromen (als onderdeel van het milieubeheersysteem) verplicht kan worden en in welke mate van detail. Enkele GPBV-sectoren worden hier via de BREF's nu al toe verplicht. In het kader van de herziening van de RIE-richtlijn wordt voor GPBV-installaties het verplicht opstellen van een milieumanagementsysteem, en wat dat precies moet inhouden, onderzocht. Eén onderdeel daarvan is het uitwerken van een chemicals inventory (chemicals management system) van de gevaarlijke stoffen. De chemicals inventory verplicht de exploitant om een risicoanalyse uit te voeren voor het gebruik van gevaarlijke stoffen en stelt dat de exploitant actief op zoek moet gaan naar veiligere alternatieven voor gebruikte gevaarlijke stoffen (meer dan Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)). Daarnaast wordt een registerplicht voor gevaarlijke stoffen uitgewerkt (zie aanbeveling 21). Eveneens in het kader van de herziening van de RIE-richtlijn wordt een boetesysteem voor bedrijven uitgewerkt als de volksgezondheid geschaad wordt. Dit soort opvolging zal middelen vergen voor kennisopbouw en hieruit volgende uitvoering. Voor het vergunnen van de lozing van gevaarlijke stoffen bepaalt zowel de kaderrichtlijn Water als de Richtlijn Industriële Emissies dat er verder moet gegaan worden dan de BBT wanneer dit nodig is voor het behalen van de goede toestand van het oppervlaktewater of milieukwaliteit. Voor emissie naar water werkte VMM hiervoor het zogenaamde Wezer-stappenplan uit. Het stappenplan is een methodologie om de impact van een bepaalde lozing op het ontvangende oppervlaktewater te berekenen. Hierbij wordt afgetoetst aan de geldende milieukwaliteitsnormen – of bij gebrek daaraan een vastgestelde toetsingswaarde of milieurisicogrens – die intrinsiek rekening houden met de mogelijke secundaire doorvergiftiging vanuit het oppervlaktewatercompartiment naar de mens.	

Voor het lozingsaspect wordt dit dus opgevangen via het advies van de VMM. Het kader hoe VMM omgaat met het adviseren van de lozing van gevaarlijke stoffen is omschreven in het achtergronddocument bij de stroomgebiedbeheerplannen .

Mijlpalen	Timing	Status
1e principiële goedkeuring ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater	Q3 2022	Afgerond.
Definitieve goedkeuring besluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater		Lopende. Het ontwerpbesluit m.b.t. lozing bedrijfsafvalwater kreeg geen tweede principiële goedkeuring door de Vlaamse Regering in de voorbije legislatuur maar werd opnieuw opgenomen door huidige kabinet Omgeving.
Studie opgestart met oog op het opstellen van een code goede praktijk voor het opmaken inventarissen afvalwaterstromen en afgasstromen	Q3 2023	Afgerond en opgeleverd.
Studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen'	Q3 2024	Afgerond en opgeleverd.
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond. De aanpassing van de RIE (richtlijn EU 2024/1785) werd gepubliceerd op 15 juli 2024 en moet worden omgezet tegen 1 juli 2026. Dit proces is volop lopende. Heel wat aspecten i.v.m. beheersing zorgwekkende stoffen komen hierbij aan bod, evenals het boetesysteem.
Implementatie boetesysteem aangepaste RIE-richtlijn	2024-2026	Afgerond. Het boetesysteem waarvan sprake - zoals opgenomen inde RIE - is meegenomen bij de implementatie

Aanbeveling 19 en 20 – Periodieke evaluatie omgevingsvergunning

19. De omgevingsvergunning kan volgens het Omgevingsvergunningendecreet onderhevig gemaakt worden aan periodieke evaluatiemomenten. Er moet een systemisch periodiek evaluatiesysteem worden uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met inachtnaam van de Europese regels. Door middel van een regelmatig geactualiseerde risicoanalyse wordt een prioritering opgesteld. De Vlaamse Regering valideert die prioritering en rapporteert erover aan het Vlaams Parlement.	LOPEND
20. Zodra de omgevingsvergunning lang genoeg van kracht is, wordt er een evaluatie gemaakt met bijzondere aandacht voor het permanente karakter ervan.	LOPEND

Beschrijving aanpak

Het DABM en VLAREM II voorzien reeds in de mogelijkheid en bepaalde gevallen de verplichting om de milieuvoorwaarden die aan ingedeelde inrichting of activiteit zijn verbonden te evalueren en desgevallend bij te stellen als de milieuvoorwaarden niet langer volstaan om hinder en risico's ten gevolge van de exploitatie tot een aanvaardbaar niveau te beperken.

Los van de algemene evaluaties van de GPBV-installaties die Europees verplicht en gestuurd zijn, is het aan de Vlaamse Regering om voor de evaluerende overheden beleidstaken en richtlijnen vast te stellen die aanwijzen welke nieuwe voorschriften en normen hetzij via algemene of sectorale milieuvoorwaarden (VLAREM) hetzij een evaluatie via bijzondere milieuvoorwaarden in de omgevingsvergunning voor de exploitatie van een ingedeelde inrichting of activiteit worden opgelegd (artikel 5.4.6 DABM).

De nieuwe voorschriften en normen worden ofwel Europees vastgesteld ofwel op Vlaams niveau in plannen en programma's van de Vlaamse Regering bepaald. Vastgesteld moet worden dat er sinds de inwerkingtreding van de omgevingsvergunning alleen evaluaties van GPBV-installaties werden georganiseerd.

Om ook de andere evaluaties op te starten, zal er een evaluatiesysteem of programma worden uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met niet-exclusieve inachtnaam van de Europese regels.

In de huidige evaluatieregeling moeten er voor een aanpassing van de milieuvoorwaarden in dit kader twee procedures doorlopen worden: een evaluatieprocedure en een bijstellingsprocedure. Door de integratie van beide procedures kunnen efficiëntiewinsten geboekt worden. Ook de informatieplicht van de exploitant moet in deze verduidelijkt worden. Er zal onderzocht worden hoe de wetgeving rond het opstarten van gerichte evaluaties, en de bijstelling van de milieuvoorwaarden, verbeterd kan worden. Evaluaties zouden ondersteunend moeten zijn om de milieukwaliteit, zowel lokaal als regionaal, te verbeteren. Hiervoor is kwalitatieve omgevingsdata onontbeerlijk. De Europese Commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies gelanceerd, hierin zijn een aantal verplichtingen opgenomen die een Vlaams systeem kunnen ondersteunen.		
Mijlpalen	Timing	Status
Evaluatiesysteem of programma uitgewerkt dat afgestemd is op de risico's die verbonden zijn aan de vergunde activiteiten, met inachtnaam van de Europese regels	2024	De integratie van de evaluatieprocedure en de bijstellingsprocedure werd opgenomen in het decreet van 17 mei 2024 tot wijziging van de regelgeving betreffende de omgevingsvergunning wat betreft de invoering van een modulaire omgevingsvergunningsprocedure en het omgevingsbesluit. Dit decreet werd gepubliceerd op 9 augustus 2024 en is nog niet in werking treden. Op dit moment wordt nog een aanpassing door een ontwerp van decreet voorbereid door de administratie. Eind 2024 werd tevens een gemengde expertencommissie opgericht die tegen september 2025 een advies voorbereid voor een rechtszeker en robuust vergunningenbeleid. Na dit advies zal het ontwerp van decreet geagendeerd worden op de Vlaamse Regering. Agendering en bekrachtiging van het decreet wordt voorzien voor 2026.
Integratie evaluatieprocedure en bijstellingsprocedure	Q4 2023	
Transparantie en operationaliseren van het instrument gerichte evaluaties	2024	Een evaluatiesysteem als aanvulling op het reeds bestaande voortschrijdend meerjarenprogramma algemene evaluaties moet nog worden uitgewerkt.
Opvolging herziening RIE mbt beschikbaarheid van omgevingsdata	2022-2024	De aanpassing van de RIE (richtlijn EU 2024/1785) werd gepubliceerd op 15 juli 2024 en moet worden omgezet tegen 1 juli 2026. Een nieuw digitaal rapportering- en datadeelsysteem is in opmaak (opvolger IMJV).

Aanbeveling 21 – Stoffenbalans	LOPEND
21. De totale stoffenbalans en de chemische reacties, per milieutechnische eenheid, maken telkens onderdeel uit van een (wijziging van) vergunningsaanvraag. Die stoffenbalans brengt zo veel mogelijk het totaalbeeld van de productieprocessen in kaart en besteedt bijzondere aandacht aan neven- en restproducten	
Beschrijving aanpak	
Een aan de vergunning gekoppelde totale stoffenbalans die up-to-date gehouden wordt, dient te worden uitgewerkt. Dit zorgt ervoor dat de relevante bevoegde overheden informatie ter beschikking hebben m.b.t. gebruik en emissies van gevaarlijke stoffen. De bepalingen van de RIE met betrekking tot de chemicals inventory worden meegenomen in een studie om te onderzoeken of een registerplicht voor (potentieel) gevaarlijke stoffen die in de omgeving terecht kunnen komen een meerwaarde kan zijn. De volgende studies (zie ook aanbeveling 18) kunnen dit ondersteunen: - Template en Code van Goede Praktijk voor het opstellen en actueel houden van het overzicht van de afvalwaterstromen en afgasstromen (studie ihkv implementatie BBT-conclusies). - Registerplicht voor (potentieel) gevaarlijke stoffen – hoe implementeren: - Chemische inventaris van gevaarlijke stoffen: Dit kan gezien worden als een 'register' - Onderzoek Nederlandse aanpak die start met een oplistijng i.h.k.v. substitutie en emissiebeperking. - Hoe moet deze informatie gedeeld worden - Differentiatie tussen ZZS en gevaarlijke stoffen - Differentiatie tussen GPBV-installaties en andere Beide studies bevatten elementen die nuttig kunnen zijn om een totale stoffenbalans op te kunnen maken. Door de variabiliteit van dergelijk systemen is een koppeling aan de vergunning wenselijk.	

Ook het voorstel van de EC om de RIE te amenderen bevat een aantal zaken die relevant kunnen zijn (milieumanagement systeem en bijhorende zaken o.a chemical inventory – zie artikel 14(a) van het voorstel).

Het actueel houden van deze informatie is onderdeel van de uitwerking van het nieuwe digitale systeem, genaamd kruispuntbank, beschreven bij aanbevelingen 22-46. De stoffenbalans (inventaris) zal gekoppeld worden aan een register met vergunningen, de geïntegreerde bevraging van beiden zal dan via de kruispuntbank kunnen gebeuren

Als deze studies en de RIE meer concreet zijn kan een voorstel voor uitwerking worden opgemaakt.

Mijlpalen	Timing	Status
Studie opgestart met oog op het opstellen van een code van goede praktijk voor het opmaken van inventarissen afvalwaterstromen en afgasstromen	Q3 2023	Studie -afgerond
Studie 'registerplicht (potentieel) gevaarlijke stoffen'	Q3 2023	Studie afgerond
Concreet Vlaams voorstel obv bovenstaande studies en voorliggend voorstel RIE	Q3 2024	De implementatie van RIE/IEPR is lopende incl. de update van het IMJV. De implementatie van de uitgevoerde studies m.b.t. inventarissen en registerplicht wordt hierbij meegenomen.
Analyse en uitwerking nieuw digitaal systeem (kruispuntbank)	Q2 2025	Voor een stand van zaken over de Kruispuntbank verwijzen naar de voortgangsrapportering bij Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving.

Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving

22. Bij vergunningsaanvragen en inspecties van de afdeling Handhaving moet de exploitant, vanuit zijn zorgplicht, alle relevante informatie transparant en volledig aanbieden. Die informatie wordt bijgehouden in een nog te ontwikkelen kruispuntbank omgeving, zodat een uniek dossierbeheer mogelijk is.

LOPEND

46. Er wordt een kruispuntbank omgeving opgezet, waardoor een uniek dossierbeheer mogelijk is. De digitale, geïntegreerde databank verzamelt de opgevraagde gegevens van bedrijven, alsook alle overheidsinformatie zoals vergunningen, vaststellingen vanuit handhaving enzovoort. Dat zorgt enerzijds voor een administratieve vereenvoudiging voor de bedrijven, en anderzijds kan daardoor alle beschikbare informatie eenvoudig ter beschikking gesteld worden van de advies verlenende, vergunningverlenende, en handhavende overheid, alsook van de lokale overheid van het grondgebied waar de bedrijven gevestigd zijn.

LOPEND

Beschrijving aanpak

De kruispuntbank moet gezien worden als een systeem waarlangs geïntegreerde milieu-informatie kan bevroegd worden via bijvoorbeeld een web-toepassing zoals Geopunt. Achterliggend zullen daarop verschillende systemen gekoppeld worden zoals een vergunningenregister, een register 'stoffenbalans' (zie aanbeveling 21), en herziening IMJV

Het voorwerp van de vergunning voor alle milieu-domeinen is de ingedeelde-inrichting-of-activiteit (IIOA). Een register van vergunde inrichtingen (vergunningenregister) die, door de tijd, een gebiedsdekkend zicht geeft op de vergunde situaties, is daarom het startpunt voor automatisch gekoppelde en semantisch afgestemde milieu-informatie. Het omgevingsloket zal voor wat betreft de omgevingsvergunningen, dit register en zijn afgeleiden vullen.

Van belang is hierbij de verplichting om te werken met gestructureerde beslissingsinhoud (SBI) op het moment van het toekennen van de vergunning. Dit gaat onlosmakelijk samen met het inregelen van bijhorende afspraken op vlak van organisatie en te hanteren spelregels. Alle spelers (zowel privaat als publiek, op niveau van de Vlaamse Overheid, provincies, gemeenten) gevat in het vergunningsproces, zijn hierbij betrokken partij.

In een vervolgstap zal alle relevante informatie (verrijkingen, emissiedata, studies, acties, ... publieke ontsluiting – intern én extern, ...) opgeslagen in andere informatiesystemen, gekoppeld worden en op maat aangeboden worden, bij voorkeur via een web-toepassing.

De kruispuntbank heeft als doelstelling om geïntegreerde analyse (bv. in functie van risico gebaseerde handhaving) en rapportering (onder andere naar Europa) mogelijk te maken. Het zal ook de basis leggen om actieve openbaarheid van milieu-informatie in te bedden in de reguliere bedrijfsprocessen, waardoor dit niet meer gezien zal worden als een extra stap maar als onderdeel van de reguliere werking.

De kruispuntbank zal belangrijke informatie aanleveren waarvan de gezondheidkundige doorvertaling gevisualiseerd kan worden in de Zorgatlas (cf. naar het voorbeeld van de E-HIS en de RICA-tool – aanbeveling 15). De PFAS-verkenner zal uitgebreid worden om deze data publiek te maken (aanbeveling 48).

De kruispuntbank ligt in lijn met het voorstel van de Europese Commissie om de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en de PRTR (European Pollutant Release and Transfer Register) verordening te hervormen, waarbij de bestaande informatiesystemen zullen moeten geoptimaliseerd en aangepast worden. De RIE en de PRTR bieden opportuniteiten om de kruispuntbank uit te werken en invulling te geven aan de verplichtingen om informatie te verzamelen én publiek te maken.

Mijlpalen	Timing	Status
Traject Vergunningenregister: de eerste publicaties van informatie uit het omgevingsloket zijn gerealiseerd	Q3 2023	Afgerond.
Traject Vergunningenregister: Business case in samenwerking met Digitaal Vlaanderen met als doel een zicht op de juridische, organisatorische, financiële en digitale randvoorwaarden om de werking van het vergunningenregister ingeregeld te krijgen.	Q3 2023	Afgerond. De businesscase wordt nu gedeeld met de verschillende belangengroepen
Traject uitbreiding DOV: openbaar te maken van de rapporten m.b.t. bodemonderzoeken en bodemsaneringsprojecten	Q3 2023	Gerealiseerd via de ontsluiting van de bodemverontreinigingsfiche.
- Traject uitbreiding DOV: openbaar te maken van de rapporten m.b.t. - Grondverzet	Q1 2026	DOV wordt vernieuwd conform de architectuur die werd uitgetekend om datastromen die van toepassing zijn te capteren in de processen bij de verschillende stakeholders bij grondverzet. Eens een technisch verslag conform verklaard is zal data via DOV publiek worden gemaakt.
Traject Handhavingsplatform: koppeling sanctioneringsdata omgevingsinspectie aan Vlaams handhavingsplatform (sanctioneringsdatabank)	Q4 2023	Afgerond. Het opvolgingssysteem voor bestuurlijke sanctionering van dOMG werd gekoppeld aan de sanctioneringsdatabank van de VHP.
Traject Modernisering MER: Inwerkintreding digitale dienstverlening (waaronder screeningstool en kennisplatform)	2023	Zie stand van zaken bij Aanbeveling 16 – 17 – MER
Semantisch afgestemde datapublicatie	Doorlopend	OSLO-trajecten (=standaardiseringsprojecten) worden doorlopend opgestart om maximaal de mogelijkheid te garanderen dat nieuwe informatie die gepubliceerd wordt, inhoudelijk naadloos te laten integreren met reeds bestaande informatie. Deze werkwijze moet een structureel antwoord bieden op het doorbreken van data en informatie silo's.
Opvolgen herziening RIE en PRTR-verordening m.b.t. rapportering	2022-2024	Afgerond. Het Departement Omgeving trekt de intra-Belgische samenwerking voor de opvolging van dit EU-dossier.
Omgevingsinformatie Vlaanderen	Lopende	Er werd enerzijds een kortetermijnwerking opgestart en anderzijds een track opgestart om een lange termijn visie uit te werken. Er werd een webtoepassing gebouwd waarmee het brede publiek milieu-informatie komende uit administratieve processen kan zoeken op locatie. Voor de opstart in september werden 17 datalagen geselecteerd.

		Er wordt onderzocht en beslist welke rol het OIV-portaal zal opnemen in de implementatie van herziene Richtlijn Industriële Emissies (RIE) en van de Industrial Emissions Portal Regulation(IEPR).
--	--	--

Aanbeveling 23 – 24 - Transparantie multinationals		
23. Er is onderzoek nodig naar mogelijkheden om de transparantie van multinationals, hun activiteiten en de kennis van de impact daarvan op milieu en gezondheid, te vergroten en afdwingbaar te maken.		AFGEROND
24. Er wordt onderzocht op welke wijze internationale bedrijven (zoals 3M) zelf de verantwoordelijkheid kunnen krijgen om binnen de Europese Unie actief melding te doen van veroordelingen of strengere normering die ze opgelegd krijgen in andere landen, waardoor die onmiddellijk ook van toepassing kunnen worden in Vlaanderen. Daarnaast moet ook worden onderzocht welke handhavinginstrumenten kunnen worden ingezet als die internationale bedrijven niet aan die meldingsplicht voldoen.		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
Een actieve meldingsplicht is mogelijk onvoldoende, de vergunningscontext is even relevant. Bovendien is een vergelijking van analoge bedrijven met dezelfde emissieparameters meer relevant om voldoende scherpe vergunningsvoorwaarden voor te stellen. Het voorstel van de Europese Commissie voor de herziening van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) bevat een aantal relevante bepalingen om informatie verplicht publiek te maken. Vlaanderen evalueert hoe deze verplichtingen nuttig kunnen worden ingezet om de transparantie van bedrijven te vergroten en zal in het herzieningstraject van de RIE ambitieuze posities vooropstellen rond transparantie op EU-niveau. Vlaanderen werkt actief mee om de relevante vergunningsinformatie te koppelen aan de IEP (industrial emissions portal), zodat specifieke relevante data van GPBV-installaties doorzoekbaar en vergelijkbaar zijn. Het voorstel voor de RIE verplicht de lidstaten ook om handhavinginformatie actief te delen.		
Mijlpalen	Timing	Status
Opvolging herziening RIE	2022-2024	De herziening van de RIE is afgewerkt
Studie Europa 'Development of a template for a harmonised permit summary'	Q4 2023	België heeft sterk ingezet op een geharmoniseerde vergunningssamenvatting. Dit is helaas niet weerhouden in de tekst.

Aanbeveling 25 – Blijvende bedrijfs- en productaansprakelijkheid		LOPEND
25. De piste van de blijvende bedrijfs- en productaansprakelijkheid (voor historische en eventuele toekomstige verontreinigingen) wordt verder onderzocht. In dat kader wordt vanuit preventief oogpunt bij Europa aangedrongen om de 'life cycle responsibility' in te passen in de REACHverordening. Voor omgevingsvergunningen die de productie van nieuwe chemische stoffen omvatten, wordt een 'life cycle assessment' van die stoffen gevraagd.		
Beschrijving aanpak		
Voor wat de gewenste inschrijving van de 'life cycle responsibility' in de REACH-verordening betreft, kan verwezen worden naar de aanpak (en timing) omschreven bij aanbeveling 12. Er is geen vergunningsplicht voor chemische stoffen op zich. Er geldt enkel een vergunningplicht voor chemische installaties en de opslag van stoffen met gevaareigenschappen. In de vergunning wordt wel gedifferentieerd per type chemische installatie. Een beperking op de productie van chemicaliën zou innovatie niet ten goede komen.		

In het voorstel van de Europese Commissie voor bijstelling van de RIE wordt een verplichting voorgesteld om een levenscyclusanalyse uit te voeren van de milieuprestatie van de hele keten (zowel downstream als upstream).		
Mijlpalen	Timing	Status
Opvolgen herziening REACH	Doorlopend	Het voorstel van REACH herziening is door de huidige Europese Commissie aangekondigd in de loop van het laatste kwartaal van dit jaar. De verdere procedure om te komen tot de finale REACH Herziening zal nog heel wat tijd daarna in beslag nemen. Dan zal in dit verband duidelijk worden of dit reeds vervat zit in het voorstel of dat de beoogde 'life cycle responsibility' er nog in kan opgenomen worden.
Opvolging herziening RIE	2022-2024	Het voorstel is niet opgenomen in de uiteindelijke tekst van de RIE.

Aanbeveling 26 - 56 - 58 - Economisch beleid		
56. Er wordt onderzocht op welke wijze aan bedrijven proactief de weg gewezen kan worden naar veilige alternatieven voor PFAS-stoffen. Het Franse Institut national de l'environnement industriel et des risques (Ineris) of de online kennisdatabank van het International Chemical Secretariat voor bedrijven die veiligere alternatieven zoeken voor stoffen als bisfenolen en ftalaten, kunnen daarvoor als inspiratiebron dienen.		LOPEND
58. Wetenschappelijk onderzoek naar alternatieven voor PFAS-toepassingen wordt gestimuleerd.		LOPEND
26. Vlaamse economische subsidies worden onderworpen aan een duurzaamheidstoets. Zo wordt vandaag al een klimaatplan gevraagd aan de bedrijven die steun willen verkrijgen. Dat heeft als bedoeling de transitie van de chemische sector naar een circulaire productie te stimuleren. Bovendien moet er ook een actief alarmeringsbeleid naar de subsidiërende diensten worden gevoerd als milieuregels worden overtreden. Ook op dat vlak bewijst de nieuwe kruispuntbank omgeving zijn nut.		LOPEND (Zie ook aanbeveling 26-27 Overheidssteun)
Beschrijving aanpak		
Een aantal aanbevelingen van de onderzoekscommissie hebben betrekking op het economisch en innovatie beleid van Vlaanderen. Dit zijn belangrijke aspecten van het beleid inzake PFAS. Vanuit omgeving en gezondheid zal er dan ook contact worden opgenomen met het beleidsdomein EWI om na te gaan hoe uitvoering gegeven kan worden aan deze aanbevelingen. Het Beleidsdomein EWI is gestart met een onderzoek naar duurzaamheidsscreening van economische subsidies. De doelstelling van deze opdracht is om door middel van een actieonderzoek de ontwikkeling en testing van een duurzaamheidsscreening rond maatschappelijke impact i.h.k.v. subsidieverlening te doen. De belangrijkste partners in het veld zullen worden betrokken om de gedragenheid van de screening te garanderen. Deze opdracht zal nog dit jaar worden toegekend en het rapport met de opmaak van deze generieke (dus niet alleen voor de chemische sector) duurzaamheidsscreening wordt tegen eind 2023 verwacht. Voor de aanpak van aanbeveling 26: zie fiche aanbeveling 26-27 overheidssteun.		
Mijlpalen	Timing	Status
Projectoproep BBBC, pijler substitutie: start projecten	2024	In het kader van de projectoproep Belgium builds back circular (BBBC) wil de federale overheid de transitie naar een circulaire economie in België versnellen. De 2 ^e projectoproep bevat een pijler rond substitutie, gericht op projecten die de meest schadelijke stoffen vervangen, d.w.z. stoffen die als dusdanig ingedeeld zijn door de CLP-verordening. De FOD Economie stuurt de projectoproepen aan. De Vlaamse overheid maakt deel uit van de groep waarin studies worden uitgeschreven,

		opgevolgd en verder geïmplementeerd. PFAS werden geïdentificeerd als prioritair stoffen in deze oproep, die gelanceerd werd in april 2023. Projecten starten in 2024.
Oplevering rapport studie 'Safe and Sustainable by design'	Q2 2026	studie SSbD werd opgestart en loopt tot Q2 2026. Naast partners van het beleidsdomein omgeving zijn ook collega's van Vlaio en de federale overheid betrokken. Via workshops zal ook de industrie worden betrokken.

Aanbeveling 26 – 27 Overheidssteun		
26. Vlaamse economische subsidies worden onderworpen aan een duurzaamheidstoets. Zo wordt vandaag al een klimaatplan gevraagd aan de bedrijven die steun willen verkrijgen. Dat heeft als bedoeling de transitie van de chemische sector naar een circulaire productie te stimuleren. Bovendien moet er ook een actief alarmeringsbeleid naar de subsidiërende diensten worden gevoerd als milieuregels worden overtreden. Ook op dat vlak bewijst de nieuwe kruispuntbank omgeving zijn nut.		LOPEND (Zie ook Aanbeveling 26 - 56 - 58 - Economisch beleid)
27. In overleg met de federale overheid wordt nagegaan in welke mate die principes ook voor federale overheidssteun kunnen worden toegepast, bijvoorbeeld voor de EMAS-registratie (EcoManagement and Audit Scheme).		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
In afwachting van de implementatie van een kruispuntbank (aanbeveling 22 - 46), wordt in de context van economische subsidieverlening op structurele basis informatie-uitwisseling voorzien tussen: - het Departement Omgeving en VLAIO enerzijds (subsidieverlening); - binnen het Beleidsdomein Omgeving (adviesverlening in functie van federale fiscale maatregelen bv. Nieuwe federale Milieuinvesteringsaftrek). De structurele informatie-uitwisseling heeft als doel een actief alarmeringsbeleid te voeren ten aanzien van de subsidiërende diensten wanneer zij moeten beslissen over een aanvraag. Het Beleidsdomein EWI is gestart met een onderzoek naar duurzaamheidsscreening van economische subsidies. Zie verder onder hoofdstuk 5 aangaande de aanbevelingen m.b.t. het Vlaams economisch en innovatiebeleid. Het opstellen van dit klimaatplan werd door Vlaio in 2025 echter afgeschaft, mede door de inwerkingtreding van de duurzaamheidsrapportageverplichting (CSRD EU). Waarin klimaat ook een belangrijk topic is. Echter door de omnibus I regelgeving is de invoer van deze rapportage vertraagd en voor vele bedrijven terug afgeschaft. Het is momenteel onbekend hoeveel bedrijven nog over hun verduurzamingsinspanningen zullen moeten rapporteren en welke chemische bedrijven nog zullen rapporteren. De EU commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) gelanceerd, hierin is een bepaling opgenomen die een milieu management systeem verplicht voor alle IIOA's met een GPBV-installatie, deze bedrijven zijn daarbij gehouden om het systeem openbaar te maken. Bij aanvragen tot EMIS-registratie gaat het Departement Omgeving na of de milieuregels nageleefd worden, dit is nl een voorwaarde volgens de EMAS verordening.		
Mijlpalen	Timing	Status
Werkafspraken departement Omgeving – VLAIO	Q2 2022	Afgerond. Tussen het Departement Omgeving en VLAIO wordt op structurele basis informatie uitgewisseld inzake vergunningstoestand en naleefgedrag voor aanvraagdossiers in functie van strategische ecologiesteun (STRES), strategische transformatiesteun (STS) en compensatie indirecte emissiekosten (CIE).
Werkafspraken – departement Omgeving	Q4 2022	Afgerond. Binnen het Departement Omgeving wordt op structurele basis informatie uitgewisseld inzake vergunningstoestand en naleefgedrag voor aanvraagdossier in functie van O&O-attesting (een attest ter bevestiging van het leefmilieu-effect beperkend karakter van nieuwe producten en toekomstgerichte technologieën als fiscale randvoorwaarde voor de toekenning van een verhoogde investeringsaftrek voor Onderzoek en Ontwikkeling of belastingkrediet voor Onderzoek en Ontwikkeling).

Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond. Het traject voor de herziening van de RIE is afgerond. De nieuwe richtlijn bevat bepalingen rond innovatie die onder andere focussen op gezondheid. Er is een Europees innovatiecentrum opgericht (INCITE) om de link te leggen tussen innovatieve technieken en toekomstige BREF's.
--	-----------	--

Aanbeveling 28 en 51 – Zelfcontrole bedrijven		
28. De kwaliteit en het toezicht op de zelfcontrole van bedrijven, onder andere bij normoverschrijdingen, moeten verbeterd worden.		LOPEND
51. Zelfcontrole is een belangrijke schakel om te komen tot een sluitende handhaving. Het niet respecteren van de zelfcontrole of het aanleveren van informatie die niet spoort met de werkelijkheid, wordt door de commissie als een zware fout tegen de milieuzorgplicht gezien. Daarnaast moet de dienst Handhaving de keten sluiten door minimaal alle Europees verplichte controles uit te voeren en regelmatig onaangekondigde controles of audits uit te voeren.		LOPEND
Beschrijving aanpak		
Het Departement Omgeving voert een beleidsverkenning uit naar de samenhang tussen publiek en privaat toezicht en opportuniteiten in het kader van een innovatieve handhaving (Compliance Promotion). Meer bepaald wordt op basis van bestaande inzet van privaat toezicht in de omgevingsregelgeving en de omgevingshandhavingspraktijk in Vlaanderen en in andere EU-lidstaten onderzocht hoe het nalevingstoezicht van de omgevingsinspectiediensten verruimd kan worden via inschakeling van private partijen. Voorwaarde hierbij is dat dit moet gebeuren zonder te moeten inboeten op de kwaliteit van het toezicht. De kwaliteitsborging van het toezicht gebeurt in nauwe samenwerking tussen overheid en private partijen. Het publiek toezicht kan dan via een metatoezicht op de private toezichthoudende partij een groter veld bestrijken (meer controles doen). De beleidsverkenning betreft nalevingstoezicht in de ruime zin. Zelfcontrole in al zijn vormen is hierin een (belangrijk) deelaspect. De herziening van de RIE biedt opportuniteiten om bedrijven te verplichten informatie aan te leveren. De Europese Commissie stelt via artikel 24.3 in het vooruitzicht dat informatie met betrekking tot monitoring publiek moet zijn. Het digitale systeem waarvan sprake in de aanbevelingen 22 en 46 zou dit moeten faciliteren. Het gestructureerd aanleveren van emissiedata zou automatisch gecontroleerd kunnen worden. Daarnaast is compliance promotion ook onderdeel van de nieuwe RIE (artikel 8(1) en definitie compliance assurance in artikel 3). In afwachting van de implementatie van een kruispuntdatabank (aanbevelingen 22 en 46) en het zetten van stappen vooruit met betrekking tot actieve openbaarheid van milieu⁴⁸): - draagt het Departement Omgeving in haar handhavingstaken bij aan de screening van PFAS-gebruik in de sectoren 'textiel' en 'papier en pulp' bij RIE-installaties op basis van emissiemetingen op het bedrijfsafvalwater, - blijft het Departement Omgeving in haar handhavingstaken structureel inzetten op en versterkt waar mogelijk handhavingsinitiatieven voor toezicht en controle op de zelfcontrole van bedrijven en de opvolging van meldingen door bedrijven in deze context, - zet het Departement Omgeving bij haar handhavingstaken haar bestaande praktijk van onaangekondigde invulling aan haar Europese verplichtingen. In het kader van de zelfcontrole op het afvalwater zal onderzocht worden of aanpassingen in de wetgeving opportuun zijn om een kwaliteitsvolle zelfcontrole te verzekeren.		
Mijlpalen	Timing	Status
Screening sectoren 'textiel' en 'papier en pulp'	Q4 2022	Afgerond. Screening van PFAS-gebruik in de sectoren 'textiel' en 'papier en pulp' bij RIE-installaties op basis van emissiemetingen op het bedrijfsafvalwater.
Actualisatie Omgevingshandhavingsplan: Toezicht en controle op zelfcontrole	2024 -2025	Lopende. In het 'Omgevingshandhavingsplan 2024-2025' van de afdeling Handhaving zijn extra handhavingsinitiatieven met betrekking tot de zelfcontrole van bedrijven opgenomen. Rekening houdend met de beleidslijnen uit het gewestelijke, meerjarige Omgevingshandhavingsprogramma en het daarop alignerende afdelingskader 'kordate handhaving' zet de afdeling Handhaving extra in op toezicht en controle op de zelfcontrole van bedrijven en de opvolging van meldingen door bedrijven in deze context. De in 2024 opgestarte handhavingsinitiatieven worden in 2025 verdergezet.

Beleidsverkenning "hoe kan de samenwerking met andere actoren bijdragen aan een efficiëntere handhaving?" Hierin worden o.a. wetgevende mogelijkheden voor publiek private samenwerking inzake handhaving onderzocht (waaronder ook zelfcontrole).	Q4 2023	Afgerond. De studie "hoe kan de samenwerking met andere actoren bijdragen aan een efficiëntere handhaving?" werd onvolledig uitgevoerd. Dit werd procedureel afgehandeld in 2023. Inhoudelijk worden in 2024 op basis van de beschikbare resultaten uit de studie voorlopige conclusies inzake samenhang publiek-privaat toezicht opgemaakt en mogelijke vervolgacties geformuleerd.
Beleidsvoorstellen formuleren op basis van de resultaten van het onderzoek	Q4 2023	

Aanbeveling 29 – 47 – Draaiboek milieu-incidenten		
29. Het bestaande draaiboek voor milieu-incidenten, dat zich vandaag richt op acute of accidentele gebeurtenissen, wordt uitgebreid met vastgestelde chronische situaties die al dan niet plots onder de publieke belangstelling komen en ecotoxicologische en humaan toxicologische gevolgen hebben. Dat draaiboek wordt politiek gevalideerd. Het bevat een duidelijke omschrijving van wie op welk moment moet worden betrokken bij de vaststelling van een vervuiling met (niet-genormeerde) stoffen, alsook wie welke risicoanalyses moet opmaken en hoe de besluitvorming verloopt, met duidelijke formele beslissingsmomenten. Het is daarbij ook duidelijk wie finaal de beslissingen neemt. In het draaiboek worden duidelijke afspraken vastgelegd over wat binnen de autonomie en de onafhankelijkheid van de departementen en agentschappen van de Vlaamse overheid valt, en welke beslissingen door de (bevoegde) regering(sleden) genomen moeten worden. Dat moet duidelijkheid scheppen over de relatie tussen de politiek en de administratie, en de autonomie, onafhankelijkheid en expertise van de administratie handhaven.		AFGEROND
47. In geval van calamiteiten allerlei, waarbij op grote schaal de volksgezondheid of het leefmilieu dreigt aangetast te worden, moeten alle betrokken overheidsinstanties en kabinetten onmiddellijk over alle beschikbare relevante informatie kunnen beschikken. Beleidsdomeinoverschrijdende crisiscommunicatierichtlijnen moeten daarvoor opgenomen worden in het aangepaste draaiboek voor milieu-incidenten. Bij communicatie met de burgers wordt het lokale bestuursniveau steeds actief betrokken als mede-initiatiefnemer.		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
De crisismanager van het departement Omgeving: - neemt initiatief om na te gaan of en hoe aan deze voorgestelde manier van werken best invulling kan worden gegeven. - waakt er mee verder over dat wanneer zich een beleidsdomeinoverstijgende crisis voordoet (bv. zowel volksgezondheid als leefmilieu), het CCVO (het Coördinatie- en Crisiscentrum van de Vlaamse overheid) overneemt als coördinerende dienst. De contactgegevens van het CCVO zijn al in het draaiboek milieu-incidenten opgenomen. Daarnaast houdt DZORG het lokale bestuur altijd op de hoogte als prioritaire partner, samen met de burgers. We verwijzen naar de functie van de Medische Milieukundige van het Lokaal Gezondheidsoverleg.		
Mijlpalen	Timing	Status
Voorstel invulling aanbeveling door crisismanager	Q4 2022	Afgerond. De crisismanager van het departement Omgeving nam initiatief rond hoe aan deze voorgestelde manier van werken best invulling kan worden gegeven. Er is beslist om niet voor een uitbreiding van het crisisdraaiboek te gaan aangezien dit zicht toespitst op acute crisissen. Voor chronische crisissen wordt een aanpak risicosignalering en -beheer uitgewerkt in het kader van het hotspotbeleid ZS. “

Aanpak crisis door CCVO	Q2 2022	Afgerond. De crisismanager van het departement Omgeving waakt erover dat wanneer zich een beleidsdomeinoverstijgende crisis voordoet (bv. zowel volksgezondheid als leefmilieu), het CCVO het overneemt als coördinerende dienst.
---	---------	---

Aanbeveling 30 – Databank bodemanalyses		AFGEROND
30. Alle resultaten van bodemanalyses in het kader van een vervuiling worden aangeleverd aan de OVAM en verzameld in één databank.		
Beschrijving aanpak		
Het platform van Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) is hét platform in Vlaanderen langs waar we data m.b.t. bodem en ondergrond data samenbrengen en ontsluiten. In het kader van de uitbouw van de PFAS-verkenner (aanbeveling 48) werden voor de parametergroep PFAS al vele datastromen samengebracht en is een basis gelegd. Voor bijkomende datastromen (bv. grondverzetsdata) wordt een roadmap uitgetekend om deze in latere fase te kunnen toevoegen. De aanpak voor PFAS kan worden uitgebreid naar andere stof(groepen)(aanbeveling 13). Een structurele samenwerking met OVAM in uitbreiding op het huidige samenwerkingsverband DOV (DOMG, VMM, MOW) wordt in gang gezet, in lijn met de visie 2030 die voor DOV is uitgetekend.		
Mijlpalen	Timing	Status
Samenwerkingsverband DOV uitgebreid met OVAM als partner	Q4 2022	Afgerond
Bodemverontreinigingsverkenner beschikbaar in DOV	Q4 2023	De bodemverontreinigingsverkenner en bodemverontreinigingsfiche werden in verschillende fases in productie genomen in de loop van de Q3 en Q4 van 2023. Op dit ogenblik beschikbaar gestelde informatie uit bodemonderzoeken gekend bij OVAM kan op niveau van een perceel (mits aanmelden via eID) opgevraagd worden via: - DOV: Bodemverontreinigingsverkenner (vlaanderen.be) - OVAM: https://ovam.vlaanderen.be/web/bodemkwaliteit/ - Woningpas: De Woningpas - Publieke welkomspagina (vlaanderen.be) Data m.b.t. percelen die in eigendom zijn van een natuurlijk persoon zijn afgeschermd voor derden en enkel toegankelijk voor eigenaar zelf.

Aanbeveling 31 - 32 - 35 - 37 - 38 - Algemene overheidswerking	
Aanbeveling 31: De overheid stelt het belang van de burger en de omgeving voorop. De overheid moet te allen tijde onafhankelijk daarover kunnen communiceren. De overheid maakt geen afspraken met derden die dat principe niet respecteren.	AFGEROND
Aanbeveling 32: Er moet een meldingssysteem worden opgezet zodat het Vlaams Parlement en de Vlaamse Regering systematisch op de hoogte worden gebracht van dadingen die handelen over aangelegenheden die een significante impact kunnen hebben op het leefmilieu en de volksgezondheid. Daarbij wordt het evenwicht bewaakt tussen de controletaak van de overheid en de vertrouwelijkheid van dergelijke dadingen.	OP TE STARTEN

Aanbeveling 35: Er wordt een cultuur van meer beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking gecreëerd, zonder verlies aan expertise vanuit de verschillende gespecialiseerde diensten. Daarvoor worden tools uitgewerkt. De verantwoordelijkheid van de leidend ambtenaren van de diverse departementen en agentschappen, alsook de rol van de volledige Vlaamse Regering wordt daarin benadrukt.		AFGEROND
Aanbeveling 37: Bij de overheidsdiensten bestaan al verschillende mogelijkheden zoals interne meldingssystemen, vertrouwenspersonen en meldingen bij Audit Vlaanderen. Er is ook in een beschermingsstatuut voor klokkenluiders voorzien. Die mogelijkheden worden periodiek onder de aandacht van de personeelsgroep gebracht.		AFGEROND
Aanbeveling 38: Een beleidsbepalende beslissing is altijd gedocumenteerd in een goedgekeurd verslag.		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
De commissie deed een aantal aanbevelingen die de algemene overheidswerking betreffen. De aanbevelingen m.b.t. de algemene overheidswerking worden waar mogelijk mee opgenomen bij de aanpak van de specifieke aanbevelingen of in de interne werking. Er wordt bij de andere beleidsdomeinen op aangedrongen om de op hen van toepassing zijnde aanbevelingen (mee) uit te voeren.		
Mijlpalen	Timing	Status
Opzet meldingssysteem voor dadingen		Traject niet opgestart.
Oprichting hub ZS	Q1 2023	Afgerond. Het verderzetten van de samenwerking binnen de hub ZS wordt expliciet benoemd in het regeerakkoord 2025 - 2029 en in de beleidsnota omgeving. Het kernteam ZS komt minstens 1x per maand samen en verschillende werkgroepen ondersteunen de werking voor specifieke deelaspecten (bv onderzoek en monitoring, data, beleidsplan, Vlaremtrajecten, handelingskaders,...). Beleidsbeslissingen en conclusies van overleg binnen het kernteam worden vastgelegd in een goedgekeurd verslag dat voor alle leden beschikbaar is. Vanuit de samenwerking werd in 2024 een geïntegreerde voortgangsrapportering voor PFAS, ZS en de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie als mededeling op de VR gebracht. Vanuit de hub ZS wordt momenteel een beleidsplan ZS voorbereid.

Aanbeveling 33 – 34 – Personeelsbeleid		
33. Het personeelsbeleid moet te allen tijde afgestemd zijn op de verwachte taakstelling van de desbetreffende diensten. Daarom moet er geïnvesteerd worden in voldoende mensen, expertise en kennisdeling.		LOPEND
34. Specifiek voor de gehoorde overheidsdiensten wordt op korte termijn een plan van aanpak gevraagd waarin de huidige kerntaken van die diensten duidelijk worden uitgezet ten opzichte van de personeelsorganisatie.		AFGEROND
Beschrijving aanpak		
De impact van de lopende bijkomende acties in het kader van PFAS hebben een grote impact op de reguliere werking zowel in personeel als middelen. Voor zowel VMM, OVAM en het Departement Omgeving is een analyse gemaakt van het beschikbaar personeelsbestand voor de uit te voeren taken. Daarbij is gekeken naar: - hoeveel personeel reeds werd bespaard de voorbije besparingsrondes - waar er kwaliteitsverlies is en op welke taken de personeelsbesparing intussen negatieve gevolgen heeft,		

Zowel VMM als het departement Omgeving bekeken: o welke taken niet meer worden opgenomen en die als verlies worden ervaren, of deze kwestie binnen de entiteit of het beleidsdomein kan worden opgelost door interne verschuivingen, of dat er elders nieuwe problemen ontstaan, en zo ja, welke Aan de hand van bovenstaande gegevens is een inschatting gemaakt waar en hoeveel extra personeel nodig en urgent is en om welke redenen. Bij de uitvoering van het personeelsplan wordt met deze analyse rekening gehouden. De vervangingswervingen worden ingezet op de meest prioritaire noden. De strategische oefening bij de OVAM loopt nog.		
Mijlpalen	Timing	Status
• In kaart brengen van impact besparingen op werking	Q1 2022	Afgerond. De drie betrokken entiteiten bezorgden hun input aan het kabinet
• Periodieke evaluatie PEP (personeelsplan)	driemaandelijke evaluatie van personeelsevolutie	Lopend. Het traject loopt zoals voorzien. Met het beleidsplan ZS zal een nota i.v.m. benodigde middelen worden bezorgd aan de respectievelijke kabinetten.

Aanbeveling 36 – 49 – 50 – 53 – Samenwerking handhavingsdiensten	
36. Wat het personeelsbeleid betreft moet er bijzondere aandacht gaan naar de neutraliteit en onafhankelijkheid. Extra werk- en controlemethodieken worden uitgerold om daarover te waken. Een concrete aanbeveling bestaat er bijvoorbeeld in dat bij de afdeling Handhaving dossiers in een roulatiesysteem kunnen worden gebracht, waarbij zonder kennis- en efficiëntieverlies steeds een 'nieuw' kritisch oog meekijkt. Regelmatige interne en eventuele externe audits kunnen de alertheid vergroten en de werking van de diensten versterken.	AFGEROND
49. Handhavingsdiensten moeten meer beleidsdomein-overschrijdend samenwerken.	AFGEROND
50. Door verschillen in de manier waarop verschillende Vlaamse overheidsdiensten stalen nemen, kunnen analyseresultaten niet uniform gebruikt worden in de bewijsvoering en besluitvorming. Er wordt onderzocht hoe die processen beter op elkaar afgestemd kunnen worden.	AFGEROND
53. Om te komen tot een adequater systeem van risicoanalyse van potentiële vervuilers wordt een volwaardige audit uitgevoerd van de handhavingsinstrumenten, waarbij: - o niet alleen overtredingen van de huidige milieuwetgeving in beschouwing genomen worden, maar ook de informatieplicht van bedrijven; - o naast de bestaande handhavingsinstrumenten ook de mogelijkheid en wenselijkheid van voldoende hoge punitieve schadevergoedingen worden meegenomen; - o ook kennis en ervaring van buitenlandse handhavingsautoriteiten worden geïntegreerd	AFGEROND
Beschrijving aanpak	
- o Het Departement Omgeving geeft uitvoering aan het actieplan als reactie op de aanbevelingen d.d. 10 maart 2022 uit de forensische audit uitgevoerd door Audit Vlaanderen. - o Het Departement Omgeving implementeert gefaseerd haar actieplan 'uniformiteit en kwaliteit'. De uniforme staalname komt bij OVAM ook aan bod in de werkgroepen 'staalname', en 'organische en anorganische parameters – laboratoria', samen met VITO. - o De betrokken inspectiediensten binnen het beleidsdomein Omgeving geven uitvoering aan het gefaseerd plan van aanpak voor het transitietraject 'stroomlijning inspectiediensten' - o Het Departement Omgeving coördineert de uitwerking van een macrorisicoanalyse op systeemniveau die voor de verschillende thema's/materies de belangrijkste risico's inzake milieuhygiëne bij klasse 1-inrichtingen integreert en prioriteert. Deze macro-risicoanalyse garandeert een degelijke afdekking van de belangrijkste risico's inzake milieuhygiëne bij Klasse 1- bedrijven. - o Er wordt een systeemaudit uitgevoerd op de samenwerking van het team	

o Milieugezondheidszorg met de verschillende diensten bij het departement Omgeving, en lokale overheden (via de Medisch Milieukundigen-werking).		
Mijlpalen	Timing	Status
Uitvoering geven aan het actieplan als reactie op de aanbevelingen d.d. 10 maart 2022 uit de forensische audit uitgevoerd door Audit Vlaanderen.	Q4 2023	Afgerond. De actiepunten uit de aanbevelingen uit de forensische audit aan Audit Vlaanderen worden verder geïmplementeerd in de werking van de afdeling Handhaving, waarover gerapporteerd aan Audit Vlaanderen.
Gefaseerd implementeren van actieplan 'uniformiteit en kwaliteit'.	Q4 2023	Afgerond. De meest relevante acties uit de studie uniformiteit en kwaliteit werden de voorbije jaren geïmplementeerd in de reguliere werking van de afdeling Handhaving. Dit omvat zowel kwaliteitsborging, kennisdeling en uniformiteit over thema's heen. Daarnaast loopt ook een opdracht bij VITO voor de actualisatie van het kwaliteitshandboek voor het nemen van monsternames, afgestemd op de WAC- en CMA-compendiummethodes.
Opmaken van actieplan in overleg met de handhavingsactoren op basis van de resultaten van de studie inzake de opmaak van een methodologie voor macro-risicoanalyse (2021), om te komen tot een macro-risicoanalyse op systeemniveau.	Q4 2022	Afgerond. Voor de uitwerking van een macrorisicoanalyse op systeemniveau werd in 2023 een voorbereidende studie uitgevoerd en ook in 2024 is een voorbereidende studie gepland. Het betreft de opmaak van plichtanalyses. Er wordt, rekening houdend met de beschikbare capaciteit, gefaseerd gewerkt. Deze fasering is het resultaat van een prioritering die gezamenlijk gebeurt voor acties inzake handhaving van het Omgevingshandhavingprogramma, de systeemaudit handhaving milieuhygiëne en het PFAS-actieplan op een samenhangende wijze binnen het project Stroomlijning Omgevingshandhaving en in functie van beschikbare capaciteit.

Aanbeveling 39 – 40 – 41 – Beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking	
39. Vlaanderen bouwt een beleidsdomeinoverschrijdende kennishub Omgeving en Gezondheid uit, zodat het sneller zicht krijgt op lopend wetenschappelijk onderzoek of dat zelf kan coördineren, waarna dat onderzoek op een efficiënte manier omgezet kan worden in beleidsaanbevelingen. Die kennishub kan het best de vorm van een netwerkstructuur krijgen, die gebaseerd is op de volgende drie pijlers: 1° een onderzoekspijler zodat bestaand onderzoek gecoördineerd wordt en eventueel geïnitieerd kan worden; 2° een beleidspijler zodat het beleidsvoorbereidende en uitvoerende werk van de administraties beter wordt gecoördineerd; 3° een data-analysepijler zodat de verschillende beschikbare milieu- en gezondheidsdata geconsulteerd kunnen worden en sneller correlaties kunnen worden onderzocht. Op die manier worden bestaande kwaliteitsvolle partnerschappen, waaronder die met verschillende kennisinstellingen zoals universiteiten, VITO enzovoort, behouden of zelfs versterkt. Het Steunpunt Milieu- en Gezondheid zal daar dus ook in worden geïncorporeerd.	AFGEROND
40. De juridische expertise wordt versterkt, zodat de overheid beter gewapend is voor het beleidsvoorbereidende werk en voor procedures met betrekking tot milieu en gezondheid.	LOPEND
41. Er wordt jaarlijks gerapporteerd in het Vlaams Parlement vanuit de beleids- domeinoverschrijdende samenwerking tussen de beleidsdomeinen Omgeving en Gezondheid.	AFGEROND
Beschrijving aanpak	

Aan de nauwe beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking tussen Omgeving en Gezondheid wordt vorm gegeven d.m.v. meerdere samenwerkingstrajecten tussen verschillende entiteiten. Te vermelden is o.a. de nauwe samenwerking tussen beleidsdomeinen omgeving en gezondheid bij de opmaak van het PFAS-actieplan dat eind dit jaar op de VR zal komen en de opstart (begin 2023) van de Hub Zeer Zorgwekkende Stoffen met een geformaliseerde netwerkstructuur tussen de verschillende entiteiten (= hub ZS).

De lopende nauwe samenwerking tussen de verschillende beleidsdomeinen en entiteiten van de Vlaamse overheid in het kader van de werkzaamheden van de opdrachthouder, zal worden ingebed in de reguliere werking van de Vlaamse overheid. Samen met de opdrachthouder wordt er vanuit de beleidsdomeinen WVG en OMG werk gemaakt van een structurele inbedding van deze samenwerking en van een verbreding ervan naar Zeer Zorgwekkende Stoffen (= Hub ZS).

Dit zal vanaf 2023 leiden tot een geformaliseerd netwerkstructuur die:

- Een overkoepelende visie ontwikkelt
- Informatie laat doorstromen naar al de relevante actoren
- Onderzoek, monitoring en data coördineert
- Nieuwe kennis vertaalt naar beleid
- Gepast, preventief en snel reageert op (onverwachte) uitdagingen/inzichten
- Potentiële probleemsituaties herkent
- Afgestemde acties plant
- Taken en verantwoordelijkheden afbakt
- (inter)nationale informatie-uitwisseling/samenwerking uitbouwt (in belangrijke mate via bestaande structuren)
- Werkt met de aanbevelingen van de Onderzoekscommissie inzake ZS
- Jaarlijks zal er vanuit dit project geïntegreerd gerapporteerd worden over de voortgang van het PFAS-actieplan en de samenwerking rond Zeer Zorgwekkende Stoffen met steeds ook verwijzingen naar de aanbevelingen van de onderzoekscommissie.

Mijlpalen	Timing	Status
Conceptnota 'visie Zeer Zorgwekkende Stoffen'	Q4 2022	Afgerond. De conceptnota 'visie zeer zorgwekkende stoffen' werd op 14 juli 2023 als mededeling op de Vlaamse Regering gebracht m.h.o.o. adviesvraag aan de Minaraad, SERV en SAR WVG.
Opstart hub ZS	Q1 2023	Afgerond. De hub ZS werd op 1 januari 2023 opgestart. Centraal staat het kernteam ZS dat bestaat uit de coördinator ZS en vertegenwoordigers van Departement Omgeving, VMM, OVAM en Departement Zorg. Het kernteam komt maandelijks samen. Van hieruit wordt de versterkte samenwerking rond beleidsontwikkeling en uitvoering, rond monitoring en onderzoek, data- en kennisbeheer, communicatie, stakeholder werking en internationale samenwerking afgestemd en gecoördineerd. In de inhoudelijke expertengroep 'hub ZS' gebeurt maandelijks kennisuitwisseling over onderzoeks- en beleidstrajecten rond PFAS en ZS, met een brede groep van Vlaamse en federale administraties en met kennisinstellingen. Ter ondersteuning van de geïntegreerde samenwerking zijn verschillende werkgroepen actief, zoals de werkgroep 'onderzoek en monitoring'.
Jaarlijkse rapportering PFAS-ZS-aanbevelingen	Jaarlijks	Lopend. Net als in juli 2024 wordt in juli 2025 geïntegreerd gerapporteerd over de s.v.z. van het PFAS-actieplan, de ZS-acties en de aanbevelingen van de parlementaire onderzoekscommissie PFOS-PFAS d.m.v. een mededeling Vlaamse Regering.

Aanbeveling 42 - 43 –Zeer Zorgwekkende stoffen

42. De werkgroep Zeer Zorgwekkende Stoffen wordt in die kennishub geïntegreerd. Het doel van die werkgroep bestaat erin objectieve beoordelingskaders te ontwikkelen voor gezondheidkundige advieswaarden (GAW's) voor blootstelling aan chemische stoffen die opgenomen werden in de kandidatenlijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen voor autorisatie van ECHA.	AFGEROND	
43. Bij het vastleggen van de lijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen moet een systematische link worden gelegd met onderzoeks-, productie- en gebruikseenheden, om vervolgens mogelijke risico's voor mens en omgeving regio-specifiek sneller op de radar te hebben	LOPEND	
Beschrijving aanpak		
Binnen de Hub ZS (zie aanbeveling 39) wordt een breed gedragen Vlaamse strategie uitgewerkt voor Zorgwekkende Stoffen waarbij de Nederlandse aanpak als input kan dienen. De strategie wordt verder ontwikkeld vanuit een wetenschappelijke onderbouwing en op participatieve manier met alle betrokken stakeholders zodat ze gedragen is en een leidraad biedt voor huidig en toekomstig beleid, monitoring en onderzoek. Een belangrijk onderdeel van het Vlaamse kader vormt de werkgroep 'Zeer Zorgwekkende Stoffen' aangestuurd en gefinancierd door DZORG; onder het preventiedecreet artikel 20, 52 en 53. Hierin is nauwe samenwerking voorzien met Vlaamse beleidsexperten. De Werkgroep zelf is onafhankelijk cf. BVR Vlaamse werkgroepen preventief gezondheidsbeleid. Het doel van die werkgroep bestaat erin objectieve beoordelingskaders te ontwikkelen voor gezondheidkundige advieswaarden (GAW's) voor blootstelling aan chemische stoffen, rekening houdend met de ECHA-lijst ZZS, prioritering en de Bradford-Hill criteria voor causaliteit. Na bespreking in het Vlaams Parlement over de maatschappelijke aanvaardbaarheid van gezondheidsschade voor fysische en chemische factoren, legt de Vlaamse regering grenswaarden in de mens vast op basis van het advies vanuit de WG ZZS.		
Mijlpalen	Timing	Status
- De werkgroep ‘humane Zeer Zorgwekkende Stoffen' opgericht	Q2 2022	Werkgroep opgericht. De werkgroep werd geïntegreerd in de werking van de hub ZS. Voor een stand van zaken van de Vlaamse werkgroep ZZS: zie actie 25 van het ZS-actieplan
Methodiek voor eerste prioritering van stoffen binnen het preventieve gezondheidsbeleid	Q4 2023	Methodiek in opmaak
Vlaams kader ZS uitgewerkt	Q4 2023	Voor een stand van zaken van de studie ""Afbakenen van de scope en de term zeer zorgwekkende stoffen (ZZS) binnen het Vlaamse beleidskader" verwijzen we naar actie 24 van het ZS-actieplan.

Aanbeveling 44 – Milieuzorgplicht bedrijven		AFGEROND
44. In het kader van de milieuzorgplicht zal een bedrijf dat onderzoek laat uitvoeren waaruit blijkt dat er specifieke milieu- of gezondheidsproblemen zijn, dat altijd melden.		
Beschrijving aanpak		
De Europese Commissie heeft een voorstel voor de evaluatie van de Richtlijn Industriële Emissies (RIE) gelanceerd. Hierin is een verplichting opgenomen om voor alle IIOA's met een GPBV-installatie een milieubeheersysteem (MBS) te verplichten. Bovendien is een deel van het MBS verplicht publiek- hiervoor wordt nog een uitvoeringshandeling opgemaakt (deadline 31 december 2025). Een onderdeel van het MBS is een inventaris van gevaarlijke stoffen. Hierin vraagt men specifiek aan de bedrijven om een chemische inventaris op te maken van gevaarlijke stoffen die aanwezig zijn, mét een risicoanalyse van hun impact op het milieu en de volksgezondheid én een verplichting om actief op zoek te gaan naar alternatieven. In de wetgeving (zie actie ZS 09) wordt het minimalisatieprincipe opgenomen, inclusief evaluatie van substitutie en emissiebeperking. Over deze evaluatie wordt er periodiek gerapporteerd.		
Mijlpalen	Timing	Status

• Opvolgen herziening RIE	2022-2024	Afgerond. De bepalingen inzake MBS zijn afgerond (opgenomen in het RIE-IEPR actieplan).
• Uitwerking kruispuntbank	2022-2025	Afgerond. Voor een stand van zaken over de Kruispuntbank verwijzen naar de voortgangsrapportering bij Aanbeveling 22 – 46 – Kruispuntbank Omgeving.

Aanbeveling 45 – Risicosignalering		LOPEND
45. Vanuit het voorzorgsprincipe wordt onderzocht op welke wijze een effectieve en vroegtijdige risicosignalering kan worden uitgewerkt, waarbij rekening wordt gehouden met de kindnorm, de cocktaileffecten en de traceerbaarheid van chemische stoffen.		
Beschrijving aanpak		
In het kader van 5de cyclus van het Vlaams Humaan Biomonitoringprogramma (VHBP, 2022-2027) wordt de blootstelling van de Vlaamse bevolking aan mengsels van chemische stoffen en mogelijke gezondheidseffecten (ook vroegtijdige gezondheidsmarkers) onderzocht met specifieke aandacht voor kinderen. De resultaten van dit onderzoek geven directe input voor een risico-gebaseerd beleid waarvoor de nodige structuren verder verstrekt worden. Dit Vlaamse onderzoek wordt ook ingebed in het uitgebreide Europese onderzoekspartnerschap PARC (2022-2029) waarbij de ontwikkeling van risicobeoordeling, en –management van chemische stoffen als centrale doelstelling heeft. Specifieke studies en surveillance gezondheidsdatabases dragen bij aan risicosignalering waaronder de E-HIS (waarin gezondheidsimpact theoretisch wordt doorgerekend vanuit metingen, modelleringen). Specifiek voor PFAS en de andere Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) zal binnen de Vlaamse Werkgroep ZZS de risicosignalering algemeen theoretisch worden bekeken. Cf. het Preventiedecreet worden kinderen altijd als een kwetsbare groep beschouwd in milieublootstelling. Het DZORG werkt momenteel aan een klachten- en dossieropvolgsysteem waarbij het signaalbeleid van de MMK's wordt geïntegreerd. Binnen de Hub ZZS zal de risicosignalering opgevangen uit verschillende domeinen gebundeld en besproken worden. Tracering van risico's begint echter wel bij correcte en transparante rapportage vanuit de industrie en bij sectoranalyse betreffende chemische processen/gebruik. Hier ligt een overheidsexterne verantwoordelijkheid.		
Mijlpalen	Timing	Status
• Start 5de cyclus van VHBP	Q4 2022	Rekrutering van deelnemers werd begin 2025 opgestart en loopt tot eind 2025.

Aanbeveling 48 – Openbaarheid van milieu-informatie		LOPEND
48. De onderzoekscommissie beveelt aan dat de Vlaamse overheid stappen vooruit zet met betrekking tot actieve openbaarheid van milieu-informatie.		
Beschrijving aanpak		
Het Bestuursdecreet en het verdrag van Aarhus zijn leidend in het openbaar maken van de milieu-informatie. Het openbaar belang staat voorop. Recente wijziging van de PSI-richtlijn (de 'Open Data Richtlijn', reeds opgenomen in het Bestuursdecreet) legt bijkomende vereisten op voor ontsluiten van datasets die vallen onder de noemer van "hoogwaardige datasets". Dit dient binnen de 6 maand na publicatie van de verordening in uitvoering te worden gebracht. Publieke consultatie van deze ontwerp verordening liep tot 21/06/2022. De PFAS-verkenner vormt een startpunt in lijn met de traditie inzake actieve openbaarheid van milieu-informatie die binnen Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) van meet af aan werd gehanteerd. De systematische screening van alle datastromen die aan de orde zijn wordt voortgezet. Tevens wordt een planning opgemaakt voor gestructureerde (linked) open data publicatie. De kruispuntbank (aanbeveling 22-46) zal belangrijke informatie aanleveren (= bron) die via de PFAS-verkenner publiek gemaakt kan worden. Naast emissiedata kunnen ook andere nuttige datastromen ook via de PFAS-verkenner gepubliceerd (Rica-tool, meetnetten VMM, immisiedata, ...)		

De herzieningen van de RIE en PRTR bieden opportuniteiten om informatie te verzamelen en publiek te maken. De nieuwe publicatieverplichtingen naar aanleiding van de herziening de RIE en PRTR worden in kaart gebracht (zie Masterplan in aanbeveling 22-46). Deze nieuwe verplichtingen zullen aanleiding geven tot actieve openbaarheid van bijkomende milieuinformatie.

Mijlpalen	Timing	Status
• Opvolging herziening RIE	2022-2024	Afgerond.
• Kruispuntbank uitgewerkt	2023-2025	zie aanbeveling 22-46
• De datastromen uit de inventaris dd. 01/09/2021 zijn opgezet en ontsloten in de PFAS-verkenner	Q4 2023	Lopend. De PFAS-data die via de PFAS-verkenner wordt aangeboden werd verder up to date gehouden rekening houdend met de update frequentie die voor elk van de datastromen van toepassing is.
• Omzetting open data richtlijn	Q2 2024	Afgerond.

Aanbeveling 54 - 55 - 59 - 60 - 69 - Bevoegdheden federale overheid

54. Handhaving heeft pas zin als er ook een correct vervolgbeleid aan wordt verbonden. De Vlaamse Regering overlegt met de federale overheid, waaronder de parketten, om te komen tot een proportionele, kwaliteitsvolle milieurechtsgang. Er is structurele samenwerking rond handhaving voor omgevingsregelgeving tussen de Vlaamse Regering, de andere overheidsniveaus en de parketten o.a. via het expertisenetwerk, Vlaams subnetwerk leefmilieu en het Forum.	AFGEROND
55. In overleg met de federale overheid wordt onderzocht of het toepassingsgebied van de groepsvordering kan worden uitgebreid naar ernstige milieuvervuiling, zodat partijen die schade lijden, zich kunnen verenigen via een 'rechtsovername tot collectief herstel' en dus als groep een vordering bij de rechter kunnen brengen om zo een vergoeding voor hun schade te krijgen.	LOPEND
59. De commissie beveelt aan om een systeem (sectorfonds) uit te werken zodat mensen (werknemers, ex-werknemers en omwonenden) die aan bepaalde ziektebeelden lijden ten gevolge van een PFAS-blootstelling en bij wie ook verhoogde bloedwaarden zijn vastgesteld, een vergoeding voor hun medische kosten kunnen krijgen die gefinancierd wordt door de veroorzaker of vervuiler. Naar analogie daarvan wordt ook aanbevolen om een systeem uit te werken zodat milieu- en gezondheidsschade die gelinkt wordt aan de verspreiding van PFAS, ook voor een vergoeding in aanmerking kan komen die gefinancierd wordt door de veroorzaker of vervuiler.	LOPEND
60. Uit voorzorg voor de medewerkers op werkplekken waar gewerkt wordt met Zeer Zorgwekkende Stoffen, wordt in overleg gegaan met de federale overheid om, op kosten van de werkgever: - meer aandacht te vragen voor specifieke kwetsbare werknemers die op hun werkplaats in contact komen met stoffen waarvan wordt vermoed dat ze hormoonverstorende eigenschappen hebben. De kindnorm moet worden toegepast vanuit het voorzorgsprincipe; - erover te waken dat de onafhankelijkheid van de arbeidsgeneeskundige dienst altijd gegarandeerd is; - na de stopzetting van productieprocessen van gevaarlijke stoffen voor mens en omgeving een nazorgtraject op te zetten waarbij metingen in de omgeving en bij de mens voldoende lang kunnen worden opgevolgd om de impact op langere termijn en de verspreiding te kennen; - aan ex-medewerkers (die van job veranderd zijn of gepensioneerd zijn) voor de tijd van het nazorgtraject de gelegenheid te geven om aan dat nazorgtraject deel te nemen, alsook aan meetcampagnes voor nog lopende productieprocessen.	LOPEND

69. De onderzoekscommissie beveelt bij de federale overheid de verplichting aan om de aanwezigheid van PFAS op het etiket van consumentengoederen te vermelden.		LOPEND
Beschrijving aanpak		
Het rapport van de Parlementaire onderzoekscommissie bevat enkele aanbevelingen die betrekking hebben op de bevoegdheden van de federale overheid. Deze aanbeveling betreffen de samenwerking rond de thema's omgeving en gezondheid enerzijds en de samenwerking met politie en parketten anderzijds. Om de samenwerkingen en coördinatie van het leefmilieu- en gezondheidsbeleid te structureren sloten de gewesten in 2003 een samenwerkingsakkoord af met de federale overheid. Het samenwerkingsakkoord richtte de interministeriële Gemengde Conferentie Leefmilieu-Gezondheid op, hierin zetelen alle ministers van Leefmilieu en Gezondheid. De aanbevelingen rond de bescherming van de werknemers worden reeds voor een deel opgenomen in de acties die onder dit samenwerkingsakkoord werden opgestart binnen het nationaal plan voor hormoonverstoorders. Alle aanbevelingen die ofwel de enkele bevoegdheid van ofwel samenwerking met de federale overheid betreffen worden geagendeerd op de aangewezen overleg organen binnen het eerder genoemde samenwerkingsakkoord.		
Mijlpalen	Timing	Status
aanpak aanbeveling 54 beschikbaar	2023	Met het openbaar ministerie zijn in de gezamenlijke COL 04/2019 afspraken gemaakt over de dossiers die prioritair in aanmerking komen voor strafrechtelijke afhandeling. In aanvulling van deze COL worden met het openbaar ministerie verdere afspraken gemaakt rond de categorieën van schendingen inzake milieuhygiëne- en milieubeheerrecht, ruimtelijke ordening en dierenwelzijn die bij voorrang in het bestuurlijk beboetingsspoor afgehandeld worden of via vereenvoudigd proces-verbaal. De opdracht voor de Vlaamse regering tot opmaak van een omgevingshandhavingsprogramma en de daarbij te volgen procedure is vastgelegd in het decreet van 5 april 1995 houdende algemene bepalingen inzake milieubeleid en de Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening. Dat beleidsdocument zal richting geven aan het Vlaams omgevingshandhavingsbeleid de volgende jaren en wordt opgemaakt binnen het Departement Omgeving. Politie en parketten worden bij de opmaak betrokken. Het bevat ook aanbevelingen over omgevingshandhaving voor lokale besturen. In het omgevingshandhavingsprogramma is reeds de link gelegd met de aanbevelingen van de parlementaire commissie PFOS-PFAS.
eindrapport intrafederale studie 'financieringsmechanismen PFAS – ZS beschikbaar	Q4 2025	Wat betreft aanbeveling 59 werd een werkgroep opgericht door een beslissing van de daartoe Uitgebreide Interministeriële Conferentie Leefmilieu (UICL) om een financieringsmechanisme uit te werken en daartoe de nodige studies op te starten. De studie rond het financieringsmechanisme werd in maart 2025 opgestart. Voorziene einddatum is eind 2025. Zie ZS-actie 29. Conceptuele ontwikkeling van solidariteitsmechanisme voor de financiering van de aanpak van ZS

Aanbeveling 57 – Uitvoeren bloedonderzoeken	LOPEND
57. De capaciteit voor het uitvoeren van bloedonderzoeken bij de bevolking wordt significant opgedreven. Als een nieuwe verontreiniging ontdekt wordt, wordt een plan van aanpak opgesteld om zo snel mogelijk bij de grootste risicogroepen bloedanalyses te doen. De manier waarop kinderen en jongeren worden gevolgd, al dan niet door middel van bloedonderzoeken, wordt secuur afgewogen,	

met bijzondere aandacht voor de impact op de kinderen en jongeren zelf en hun integriteit. In het PFAS-biomonitoringsnetwerk wordt een wetenschappelijke afweging gemaakt over de PFAS en/of de vervangproducten ervan die in de meetcampagnes worden opgenomen.

Beschrijving aanpak

Momenteel zijn uitgebreide activiteiten lopende:

- 3M casus
 - Gefocust Humane BioMonitoring (HBM)-onderzoek jongeren
 - Uitgebreid bloedonderzoek
- Umicore Hoboken: Gefocust HBM-onderzoek bij jongeren in voorbereiding

Voor toekomstige en nieuwe milieugezondheidskundige aandachtsgebieden wordt de aanpak en strategie verder uitgewerkt en uitgevoerd onder coördinatie van het Agentschap Zorg en Gezondheid (DZORG) in samenwerking met betrokken actoren (o.a. OVAM, VMM, dOMG,...).

Er wordt geoordeeld of een milieugezondheidskundige opvolging relevant is en indien zo wordt situatiespecifiek de meest relevante opvolging geselecteerd. Niet alle situaties vragen onmiddellijk een bloedanalyse of humane Biomonitoring (HBM). In de overweging worden o.a. volgende punten meegenomen:

- Concentraties in bloed zullen in de meeste situaties niet gekoppeld kunnen worden aan blootstellingsbronnen of aan eventueel optredende gezondheidseffecten op individueel niveau.
- Op collectief niveau is een gekoppelde milieumonitoring noodzakelijk. wat mogelijk inzicht geeft in een handelingskader m.b.t. blootstelling en aanleiding geeft tot een collectief zorgdoel
- Lokaal, kan gezondheidsonderzoek belangrijk zijn om de sense of urgency te ondersteunen, maar zal altijd uitgaan van gekoppelde noodzakelijke milieumetingen.
- Gezondheidsonderzoek (breder dan enkel bloedstaalnames) kan wel waardevol zijn, mits ingebed in een brede Vlaamse context voor onderzoeks- en beleidsdoeleinden

Bijkomend is het oprichten van wijkwerking (oa. MMK's van de Logo's) waar mensen terecht kunnen erg waardevol.

Bloedanalyses (of bevolkingsonderzoeken HBM) als een populatie surveillance tool worden ingezet mits toetsing aan een 4-voudig doel: inhoudelijk gelieerd zorgdoel, een beleidsdoel, een bezorgdheid van de samenleving (o.a. aanpak ongerustheid) en een wetenschappelijk doel.

De OVAM vraagt voor welke nieuwe bodemverontreinigingen DZORG een plan van aanpak voor bloedanalyses wenst op te stellen en zal vervolgens afspraken maken over de onderlinge communicatie hierover.

Om de hot-spot monitoring te kunnen uitrollen en interpreteren, is algemene Vlaamse monitoring nodig. De uitrol van de 5de cyclus van Vlaams Humaan biomonitoringprogramma 2022-2027 is daarbij essentieel.

In het kader van de Europese onderzoeksprogramma's HBM4EU en PARC worden kaders en procedures voor hot-spot biomonitoring uitgewerkt waarbij de Vlaamse expertise wordt geïntegreerd.

Mijlpalen	Timing	Status
• Resultaten HBMprogramma jongeren-3M	Q1 2024	Afgerond. HBM-programma jongeren-3M: PFAS-resultaten en resultaten andere pollutanten werden gecommuniceerd . Deze resultaten worden nu verder opgenomen binnen de ZS-werking voor verdere beleidsvertaling.
• Resultaten uitgebreid bloedonderzoek dZORG	Q2 2025	Afgerond.
• Start 5de cyclus VHBP		Lopende. rekrutering deelnemers gestart begin 2025, einde voorzien eind 2025.
• Start HBM Hoboken	Q2 2022- Q1 2024	Afgerond. resultaten gecommuniceerd eind maart 2025

Aanbeveling 61 – Sanering historische bodemverontreiniging

LOPEND

61. Binnen het Vlaamse milieubeleid is het opstarten van de sanering van alle historische bodemverontreiniging tegen 2036 een belangrijke doelstelling. De onderzoekscommissie ondersteunt die ambitie. Als er tijdens een project een verontreiniging wordt vastgesteld, wordt die in eerste instantie altijd gesaneerd als de risicoanalyse aantoont dat sanering aangewezen is. De inzetbaarheid van alle mogelijke saneringstechnieken, zowel in situ als ex situ, moeten dan ook onderzocht worden en gemotiveerd, geweigerd of aangenomen worden. De motivatie gaat ruimer dan een loutere financiële

afweging. Als uit dat onderzoek blijkt dat sanering onmogelijk is, mag volgens het standstil-principe de vervuiling door de werkzaamheden op geen enkele manier verspreid worden. Als het standstil-principe niet als minimum kan worden gegarandeerd en er dus extra milieu- of gezondheidsrisico's door ontstaan, kunnen de werkzaamheden op die locatie niet uitgevoerd worden.

Beschrijving aanpak

Er wordt bepaald of de aanpak van Zeer Zorgwekkende Stoffen, zoals PFAS, gelijklopend blijft met andere genormeerde verontreinigingsparameters. Tevens wordt bekeken of de verdere opbouw van het historisch passief via wetgevend initiatieven kan vertraagd worden.

Er wordt geëvalueerd of een gedegen risico-analyse haalbaar is nog voor de fase van beschrijvend bodemonderzoek. Intussen wordt tegen eind 2022 de bestaande prioriteitsstelling voor saneringen aangepast met een nog meer toegespitste focus op humaan toxicologische bedreigingen.

Begin 2024 zal een beleidskeuze voorgelegd worden welke ruimere maatschappelijke doelen (volksgezondheid, klimaat,...) eveneens in deze prioriteitsstelling kunnen mee in rekening worden gebracht.

Begin 2024 zal er door OVAM een beleid uitgewerkt worden rond pro-actief ambtshalve staalnames met het oog op een verhoogde bescherming van de burger.

Bij de afweging tussen de diverse saneringstechnieken worden ook gezondheids- en duurzaamheidscriteria toegepast.

Het onderwerp van bovenvermelde aanbeveling wordt onder meer vanuit het standpunt grondverzet (vaststelling bodemverontreiniging bij grondverzet, verhinderen van bodemsanering door grondverzet, omgaan met restverontreiniging bij grondverzet, ...) geanalyseerd. Deze analyse bevat een bevraging van alle stakeholders. Voorstellen voor remediëring worden geformuleerd op basis van feedback.

Mijlpalen	Timing	Status
Aanpassing prioriteitsstelling saneringsdossiers	Q4 2022	Afgerond. De prioriteitsstelling werd beredeneerd en uitgewerkt
- Berekening benodigde middelen 2036 met en zonder PFAS. - Berekening scenario's middelen 2036 met en zonder PFAS	Q3 2023	Afgerond. In 2023 werden berekeningen uitgevoerd, zowel voor de sanering van historisch verontreinigde gronden als voor de PFAS-saneringen. De berekeningen laten een duidelijke en hoge nood aan extra (personele) middelen zien om deze doelstelling tegen 2036 te kunnen bereiken. We wegen verschillende scenario's af om een aangepaste invulling aan de saneringsdoelstelling voor historische bodemverontreinigingen te geven, rekening houdend met de beschikbare middelen.
Aanpassing prioriteitsstelling saneringsdossiers naar ruimere kader	Q1 2024	Afgerond. In de loop van 2024 is een nieuwe prioriteitsstelling in gebruik genomen waar extra belang gehecht wordt aan de risico's voor volksgezondheid
Opmaak beleid pro-actieve staalnames	Q1 2024	Lopend. Opgestart in 2024 met een opdracht aan de VITO voor de opmaak van een methodiek hierrond.
Analyse grondverzet en standstill	Q4 2023	Lopend. Herziening standaardprocedure technisch verslag in co-creatie is lopende inclusief inkanteling methodiek verhoogd humaan risico. De nieuwe codes van goede praktijk voor afbakenen van de kadastrale werkzone en gebruik binnen de kadastrale werkzone zijn reeds van kracht.
Opmaak remediërvorstellen grondverzet	Q4 2023	Afgerond. Inkanteling geen hergebruik mogelijk binnen de kadastrale werkzone indien bodemsaneringsnoodzaak voor de partij bodemmateriële

Aanbeveling 62 – Kadastrale werkzone

AFGEROND

62. De wijze waarop met de kadastrale werkzone kan worden omgegaan, wordt verder geëvalueerd, waarbij onder meer het begrip 'project' wordt gedefinieerd.

Beschrijving aanpak		
De begrippen 'kadastrale werkzone' en 'project' worden afgebakend. Navolgend worden de codes van goede praktijk herzien en gewijzigd.		
Mijlpalen	Timing	Status
Het afbakenen van de begrippen 'kadastrale werkzone' en 'project' met inbegrip van het formuleren van beleidsvoorstellen.	Q4 2022	Afgerond. De afbakening is uitgewerkt
Voorstellen herziening codes van goede praktijk afbakening kadastrale werkzone en gebruik binnen de kadastrale werkzone	Q4 2022	Afgerond. De herwerkte codes van goede praktijk die zijn afgestemd op de nieuwe definities zijn van kracht.

Aanbeveling 63 – Toetsingswaarden en -normen (VLAREBO)		LOPEND
63. De overheid bepaalt de algemene toetsingswaarden en normen (opgenomen in VLAREBO).		
Beschrijving aanpak		
Voor het selecteren van de nieuwe zorgwekkende stoffen waarvoor toetsingswaarden/bodemnormen moeten worden afgeleid, zijn meer gegevens nodig, zowel meetgegevens als wetenschappelijke kennis over (eco)toxiciteit en gedrag in bodem en grondwater. De lijst van stof(groepen) waarvoor mogelijks toetsingswaarden/normen moeten worden afgeleid is immers omvangrijk: gebromeerde vlamvertragers, microplastics, pesticiden, weekmakers, ... Er zijn duizenden chemische stoffen die voorkomen in dagdagelijks gebruikte producten, en die mogelijks in het milieu kunnen terecht komen. De reeds lopende acties van de OVAM met gerichte verkennende meetcampagnes voor diverse stofgroepen zal worden geïntensifieerd (mits beschikbaarheid van de nodige middelen). Er werd reeds een inventarisatie uitgevoerd van mogelijk gegevensbronnen in Vlaanderen (link). Deze inventarisatie ondersteunt beleidsontwikkeling m.b.t. diffuse bodemverontreiniging. Veel nieuwe zorgwekkende stoffen zijn immers als diffuse bodemverontreiniging aanwezig. Andere belangrijke gegevensbronnen zijn de data van de Vlaamse humane biomonitoring (nl. over humane blootstellingsrisico's), en de meetgegevens van VMM (nl. diffuse verontreiniging in grondwater). De OVAM zal ook meetgegevens en andere info verzamelen via de decretale bodemonderzoeken (inclusief ambtshalve bodemanalyses) en via onderzoeksverplichtingen in kader van grondverzet. De aanpak wordt georganiseerd per stof of per stofgroep. Voorstellen van bodemsaneringsnormen/toetsingswaarden worden door VITO afgeleid volgens de voorgeschreven methodieken, en voorgelegd aan een stuurgroep (samengesteld uit vertegenwoordigers van OVAM en andere administraties, vertegenwoordigers van de erkende bodemsaneringsdeskundigen, en, indien relevant, andere experts). Ontwerp-bodemsaneringsnormen/toetsingswaarden worden vervolgens ook voorgelegd aan de relevante sectoren. Vanuit een samenwerking tussen het beleidsdomein Omgeving en DZORG werd in maart 2022 een tijdelijk handelingskader opgemaakt voor PFAS, waarbij rekening is gehouden met het gezondheids- en milieuperspectief. Op 20 juni 2025 heeft de Vlaamse Regering nieuwe beslissingen genomen in kader van het handelingskader voor PFAS in bodem en in bodemmaterialen. Dit handelingskader regelt het grondverzet, bijvoorbeeld de opmaak en beoordeling van technische verslagen en de aanvragen tot grondverzettoelating, en ook de beoordeling van het saneringscriterium 'duidelijke aanwijzing van ernstige bodemverontreiniging' in het kader van bodemonderzoeken. Verschillende nieuwe feiten, zoals nieuwe wetenschappelijke bevindingen, en juridische elementen noopten tot aanpassing van het bestaande handelingskader. Enerzijds zal het Bodemdecreet aangepast worden, anderzijds worden een omzendbrief en een OVAM-richtlijn gepubliceerd met richtinggevende toetsingswaarden in afwachting van een verankering van normen. Het BVR uit 2023, dat nooit in werking trad, zal worden ingetrokken.		
Mijlpalen	Timing	Status
Verankeren PFAS-parameters in VLAREBO	vanaf 2027	Op 20 juni 2025 heeft de Vlaamse Regering beslissingen genomen in kader van het handelingskader voor PFAS in bodem en in bodemmaterialen. De toetsingswaarden in de nieuwe richtlijnen worden na uiterlijk 2 jaar gevalideerd. Op termijn is het de bedoeling PFAS-normen in te schrijven in VLAREBO, na een MKBA en MER-studie.

Aanbeveling 64 – Bodemonderzoek: niet-genormeerde parameters		LOPEND
64. Voor het bepalen van project-specifieke toetsingswaarden voor niet-genormeerde parameters maakt de OVAM een evaluatie over wie daarvoor verantwoordelijk is: de erkende Bodem Saneringsdeskundige (eBSD) of de OVAM zelf. De OVAM neemt die beslissing op basis van een nader te bepalen geformaliseerd afwegingskader, waarbij onder meer rekening wordt gehouden met de omvang en het risico van de vervuiling. Als de eBSD verantwoordelijk is, valideert de OVAM alleen het proces; in het andere geval draagt de OVAM de eindverantwoordelijkheid voor zowel het proces als het resultaat. De kosten daarvoor worden op een billijke manier verdeeld en worden maximaal verhaald op de vervuiler.		
Beschrijving aanpak		
Om een geformaliseerd afwegingskader (naar het voorbeeld van 'water bestemd voor menselijke aanwending' - drinkwater) te kunnen ontwikkelen voor niet-genormeerde parameters, zijn meer gegevens nodig over nieuwe zorgwekkende stoffen, zowel meetgegevens als kennis over (eco)toxiciteit en gedrag in bodem en grondwater. Daarnaast dienen de gerichte verkennende meetcampagnes voor diverse stofgroepen te worden geïntensifieerd. Er werd reeds een inventarisatie uitgevoerd van mogelijk gegevensbronnen in Vlaanderen (link). Deze data kunnen worden gebruikt in een afwegingskader, en ondersteunt beleidsontwikkeling m.b.t. diffuse bodemverontreiniging. Er wordt voorgesteld om in samenspraak met de relevante actoren (eBSD's, ...) dit afwegingskader op te maken en parallel te ontwikkelen met andere beleidsacties omtrent diffuse bodemverontreiniging en 'emerging contaminants'. Daarnaast zullen de pistes worden onderzocht over hoe de gemaakte kosten maximaal kunnen worden verhaald op de vervuiler. Hierbij zal ook gekeken worden naar producenten. Er zal ook een analyse uitgevoerd worden over de eindverantwoordelijkheden met betrekking tot project-specifieke toetsingswaarden voor niet-genormeerde parameters in het kader van grondverzet (rekening houdend met het standstill-principe). Alhoewel er vandaag geen hiaten zijn in de verantwoordelijkheidsverdeling tussen OVAM en bodembeheersorganisaties, zal in deze analyse geëvalueerd en bekeken worden welke rollen in de toekomst door OVAM dan wel door de bodembeheersorganisaties best dienen te worden opgenomen.		
Mijlpalen	Timing	Status
Ontwikkelen van eerste concept van geformaliseerd afwegingskader in 2023	Q4 2023	Lopend Een stappenplan wordt uitgewerkt
Concrete uitwerking van het concept in overleg met de bodemsector en relevante administraties in 2024	Q4 2024	Nog op te starten. Kan pas van start gaan na ontwikkeling van concept

Aanbeveling 65 - Bodemsaneringsdeskundigen		LOPEND
65. Voor de kwaliteitsborging wordt naast de erkenning van de eBSD's ook een robuust controlesysteem uitgewerkt om de onafhankelijkheid en correctheid van hun werkwijze te garanderen.		
Beschrijving aanpak		
De OVAM evalueert het huidige controlesysteem bij de bodemsaneringsdeskundigen en stuurt bij waar nodig via o.a. veld- en werfcontroles, metingen vanuit de signaalfuncties (alle types rapporten) en audits. De OVAM gaat verder de mogelijkheden na om, waar opportuun, meer verantwoordelijkheid te leggen bij de bodemsaneringsdeskundigen vanuit de audits en opgelegde maatregelen. In het bijzonder wordt de aandacht gelegd op hun onafhankelijkheid en de correctheid van hun werkwijze.		
Mijlpalen	Timing	Status
Evaluatie van de verschillende onderdelen van het kwaliteitssysteem en inventarisatie van de verbeterpunten. Op basis daarvan wordt een planning gemaakt met concrete acties en verbeteringen.	Q4 2022	Afgerond.

Opstellen van een bijhorende roadmap met het identificeren en inplannen van de quick wins	Q4 2022	Afgerond.
Oplevering eerste quick wins, planning vervolgrealisaties voor 2023.	Q4 2022	Afgerond.
Tussentijdse evaluatie vervolgacties (middellange termijn) eventueel aanpassing roadmap	Q4 2023	Afgerond
Opmaak mijlpalen voor acties middellange termijn en na 2024 (na aanpassing bodemdecreet).	Q3 2024	Afgerond.
<u>Aanpassingen wetgeving:</u> Met de wijziging van het VLAREL is er een nieuwe erkenningsvoorwaarde voor de EBSD, nl de aanduiding van een kwaliteitsverantwoordelijke. Het verplichte takenpakket van de kwaliteitsverantwoordelijke staat vermeld in het VLAREL, art 53/3, §1, 8°. De overige voorstellen voor de teksten voor aanpassing in de wetgeving (uitvoering van de procesaudits) zijn in opmaak. <u>Verstrenge sanctionering:</u> Er werd een intern kader uitgewerkt voor het vaststellen en opvolgen van gemaakte fouten. Naast de sanctionering wordt meer ingezet op sensibilisering door communicatie over de vastgestelde fouten (werkgroep en studiedag), de organisatie van een 'kwaliteitsdag' en gerichte terugkoppeling. <u>Ontwikkeling dashboard voor kwaliteitsmetingen:</u> De samenbrengen van de kwaliteitsmetingen vanuit de verschillende signaalfuncties en audits werd geautomatiseerd. De implementatie van het dashboard voor kwaliteitsmetingen gaat deel uitmaken van een grote strategische oefening binnen de OVAM, in samenwerking met Digitaal Vlaanderen		

Aanbeveling 66 – Bodembeheerorganisaties		LOPEND
66. De werking van de bodembeheerorganisaties en hun rol in dat proces worden onderworpen aan een evaluatie en worden zo nodig bijgestuurd.		
Beschrijving aanpak		
Er worden audits uitgevoerd bij de bodembeheerorganisaties op hun kwaliteitshandboek, de kwaliteitsborging en hun rolinvulling. Vanuit deze audits worden aanbevelingen gedaan naar de werking en de kwaliteit van hun technische verslagen. De rol van de bodembeheerorganisaties wordt scherp gesteld en de noodzaak tot toezicht en controle hierop worden geëvalueerd. TOP's, GRC's en CSV's worden meegenomen in deze evaluatie met betrekking tot vastleggen van hun rollen, eindverantwoordelijkheden en noodzakelijke erkenningsvoorwaarden teneinde duidelijkheid te creëren voor alle relevante actoren. Initiatief tot het wettelijk verankeren hiervan is voorzien.		
Mijlpalen	Timing	Status
Uitvoering audits	Q4 2022	Afgerond.
Opmaak aanbevelingen	Q4 2022	Afgerond.
Opmaak vervolgacties	Q2 2023	Lopend.
Expliciteren rollen en erkende eindverantwoordelijkheden van de bodembeheerorganisaties, TOP's, CGR's en CSV's en opmaken beleidsvoorstellen voor wettelijke verankering ervan	Q4 2023	De nota "Grondverzet erkenning, rollen en verantwoordelijkheden" is goedgekeurd. Het schrappen van de erkenning van TOP's, CGR's en CSV's is hierin voorzien. Een traject voor wettelijke verankering van voormelde schrapping van erkenning is opgestart.
Bepalen noodzakelijk toezicht en controle met betrekking tot de rollen en eindverantwoordelijkheden en formuleren van beleidsvoorstellen vanuit een helikopterview.	Q4 2023	Timing is nog enigszins afhankelijk van ontwikkelingen bij andere aanbevelingen

Aanbeveling 67 - Bodemattest		LOPEND
67. Op het moment dat een perceel wordt opgenomen in het grondeninformatieregister (GIR), moet de OVAM de eigenaar daarvan op de hoogte brengen, met de vraag om ook de eventuele huurder of gebruiker daarvan op de hoogte te brengen. Als het (te verwachten) gebruik van de grond conflicteert met de vaststellingen in het GIR, moet de Vlaamse overheid de eigenaar, de huurder of de gebruiker daarvan op de hoogte brengen. Bij elke overdracht van de grond moet die informatie samen met het bodemattest aan de nieuwe eigenaar worden bezorgd. De informatie op het bodemattest moet transparant en goed begrijpbaar zijn voor de ontvanger, aangezien het dikwijls gaat om burgers zonder enige kennis over bodemverontreiniging.		
Beschrijving aanpak		
In de aanloop naar de POC zijn reeds wijzigingen doorgevoerd aan de inhoud van het bodemattest. Een algemene verwijzing naar de centrale PFAS-website met info over de no-regretzones is opgenomen onder het luik "Extra informatie". Als een terrein opgenomen is in de inventaris van brandweer(oefen)terreinen en incidenten, dan wordt dit eveneens specifiek vermeld. Een te onderzoeken toekomstige aanpassingen is de uitbreiding naar alle PFAS verdachte locaties en een verwijzing naar de informatie die ontsloten wordt via de PFAS verkenner bij DOV (zie aanbeveling 30). In 2023-2024 staat een hervorming van het bodemattest op de planning. Eén van de doelstellingen hierbij is om bodeminformatie transparant en goed begrijpbaar te ontsluiten. Ook dienen bepaalde IT-technische knelpunten in het beheer van het GIR weggewerkt te worden. Het bodemattest is momenteel een belangrijk juridisch instrument, er wordt gekeken of dit kan versterkt worden. Het adviseren van eigenaars en huurders, ook over (potentieel) conflicterend gebruik van het terrein met de vaststellingen in het GIR, vergt een inspanning op langere termijn met wijzigingen aan het Bodemdecreet, uitvoeringsbesluit en de procedures. Hier moet overwogen worden of het toepassingsgebied voor het aanvragen van bodemattesten moet worden herbekeken.		
Mijlpalen	Timing	Status
Tekstuele aanpassingen bodemattest, toevoeging PFAS locaties onder "extra informatie"	Q4 2023	Naar inhoudelijke wijzigingen van het bodemattest, loopt een project om de risicogronen GIS-matig te beheren en staan enkele aanpassingen voor asbestgerelateerde informatie op de planning. Een vervolg-analysetraject voor inhoudelijke optimalisatie is gepland.
Inhoudelijke hervorming bodemattest	Q4 2024	Naar inhoudelijke wijzigingen van het bodemattest, loopt een project om de risicogronen GIS matig te beheren en staan enkele aanpassingen voor asbestgerelateerde informatie op de planning. Een vervolg analysetraject voor inhoudelijke optimalisatie is gepland.

Aanbeveling 68 – Autonome staalname OVAM		LOPEND
68. Bij een vermoeden van verontreiniging en met respect voor de rechten van de eigenaar van de mogelijk verontreinigde gronden moet de OVAM in staat zijn om autonoom stalen te nemen als dat aangewezen lijkt volgens een geformaliseerde risicoanalyse. Eventuele wetgevende belemmeringen moeten aangepakt worden.		
Beschrijving aanpak		
Er wordt nagegaan op basis van welke signalen de OVAM pro-actief ambtshalve staalnames voorziet met het oog op een verhoogde bescherming van de burger en bekijken in welke situatie het aangewezen is dat OVAM dit doet.		
Mijlpalen	Timing	Status
Ontwikkelen beleid pro-actieve staalnames	Q1 2024	Op datum van 1 mei 2025 worden de nieuwe standaardprocedures bodemonderzoek van kracht. Daarin zijn de wijzigingen opgenomen met een beoordelingskader voor het 'acuut risico'.

		De OVAM tekent momenteel de principes uit voor een ingrijpende wijziging van het Bodemdecreet die tevens de implementatie van de Europese Soil Monitoring Law omvat. Deze wijziging zal de juridische basis bevatten voor een OVAM bevoegdheid om ambtshalve stalen te nemen op gronden in Vlaanderen.
--	--	---